DE SCORBUTO
Liber Singularis.

AUTORE

GUALTERO CHARLETON, M.D.

Sereniſſimi, Potentiſſimiq;

CAROLI II.

Magnæ Britanniæ REGIS,

Medico Ordinario,

&

Inclyti Medicorum Londinenſium

Collegii Socio.

LONDINI,

Typis *E.Tyler*, & *R.Holt*, proſtant apud *Guliel. Wells* & *Rob. Scot* ad Inſignia Principis in vico Little Britain dicto, CIↃ IↃ CLXXII.

Ampliſſimo, Conſultiſſimóque

VIRO;

D. GEORGIO ENT, M. D.

Equiti aurato,

Inclyti Medicorum Londinenſium Collegii

PRÆSIDI atque *Oraculo*,

Egregio & patriæ & ſæculi Ornamento,

Ἀρίστῳ φύσεως καὶ κόσμου Ἑρμηνευτῇ ;

QUO

Nil exactius, eruditiuſque eſt,

Sed nec candidius, benigniuſque ;

Amico ſuo

de ſe ſtudiiſque ſuis plurimum merito,

Hoc quicquid *Libelli* eſt,

ut exiguum, ſed fidiſſimum

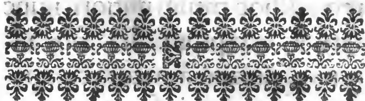
ſuæ *Gratitudinis*, & *Obſervantiæ*, *Cultûſque*

teſtimonium,

ex antiqua votorum formula,

LUBENS. MERITO. DONAVIT. DEDICAVIT.

GUALTERUS CHARLETON.

Προσφώνημα

LECTORI *Erudito.*

HAUD sum inscius, *Lector Cordate*, nulli unquam scripto, summa licet diligentia limato, eam contigisse felicitatem, ut cum statua *Minervæ*, inimitabili *Phidiæ* manu exculpta, extra obtrectandi studium in arce locaretur: nec tam vanus, ut spe-

rem, iſthoc meum mitiori nunc fato iri exceptum. Ita ſanè ingenio humano à natura comparatum, ut cùm ipſam veritatem in rebus *Phyſicis* nemo mortalium poſſit, quicquid ei videtur proximum avidè conſectemur omnes, & tacita cum voluptate amplectamur. Adeoque *Philoſophia* Sacrum quiddam eſt, & Venerabile; ut etiam ſi quid illi ſimile eſt, mendacio placeat. Hinc umbratili ſæpe veri imagine capti, de via recta deflectimus; & ceu fato quodam abducti, *errori* ſumus, tum *culpæ* obnoxii: quàm proximè accedentes ad ridi-

ridiculam incautorum amentiam viatorum, qui dum malignè lucentibus poſt primam facem ignibus *fatuis* utuntur ducibus, ſe plerumque vel nodoſis vorticibus implicant, vel ſi meliori genio ducuntur, cœnoſis paludibus impediti, longiſſimam noctem anxiè inter preces & vota conſumunt. In hac igitur *Diſquiſitione* mea de natura, ortuque, & cauſis *Scorbuti*, in multis me fugiſſe Veritatem, nullus dubito: neque cenſuram Tuam deprecor, ſed expecto, quin vehementer etiam exopto. Amo enim Erudi-

to-

torum judicia erudita: nec animum sortitus sum adeò conceptæ semel sententiæ tenacem, ut ὥσπερ λεπὰς προσίσχωμαι illis, quæ quis falsa esse demonstraverit.

Cæterùm spero me secutum in plerisque tale temperamentum, ut nusquam vel ulteriùs inquirenda pro jam exploratis, vel obscura pro manifestis, vel conjectanea pro apodicticis, vel Theorica denique pro Practicis posita esse queri possit, quisquis quæ dixi, rectè, ac sine præjudicio intellexerit. Occurrent Tibi for-

fortaſſis (fatebor enim) non-
nulla, quæ licèt non procul ab-
eſſe videantur à ratione; non-
dum ſunt tamen extra omnem
dubitandi aleam conſtituta. At
quoties iſtiuſcemodi quid in-
ter legendum obſervaveris; to-
ties Tecum conſidera, precor,
iſtam provinciam noſtram in
rebus plerumque non ad Geo-
metriam, aſt *Pathologiam* (u-
bi nihil non abſconditum, ni-
hil non indemonſtrabile eſt)
ſpectantibus verſari: & de-
inde oſtendas, quemadmo-
dum in talibus iſtam veri ſi-
militudinem ab ipſa veritate
dignoſcere poſſim. His certas
utrin-

utrinque notas imprime, & *Phyllida solus habeto.*

Interim, qualescunq; sunt hæ lucubrationes, Tu illas sic lege, tanquam verum quæram adhuc, non sciam, & contumaciter quæram. Hactenus enim ad generosum *Senecæ* spiritum me composui. Non me cuiquam ex illis, qui antehac de eodem argumento cum laude scripserunt, serviliter mancipavi: multum magnorum virorum judicio attribuo; aliquid & meo vindico. Nam illi quoque non inventa, sed quærenda nobis reliquerunt.

Porrò

Porrò in *differendo*, quantum instituti ratio, & amplitudo materiæ ferebat, studui equidem *Laconismo*: ne tibi fastidio foret ingrata dicendi prolixitas, cum ingenti rerum varietate conjuncta. Dixi tamen satìs ad animi mei sensum de tam abstruso subjecto strictim explicandum. Quem utinam tuo per omnia suffragio dignum comperias. Vale itaque, *Lector candide*, & hanc subitam conductamque velut cœnulam sine fastidio accipe.

Dabam è Musæo meo *Londini*,
anno Æræ Christianæ
cIↄ Iↄ cLxxI.
Kalend. Augusti.

Quid? ego tibi videor interim sedere? in hoc me recondidi, & fores clausi, ut prodesse pluribus possim. Nullus mihi per otium dies exit: partem noctium studiis vindico; non vaco somno, sed succumbo, & oculos vigiliâ fatigatos, cadentésque, in opere detineo. Secessi non tantùm ab hominibus, sed etiam à rebus, & primùm à meis. Posterorum negotium ago: illis aliqua quæ possint prodesse, conscribo. Seneca Epist. 8.

INDEX CAPITUM.

Cap. VI. De ortu [illegible]

Cap. VII. [illegible]

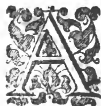
Cap. VIII. De [illegible]

Caput. I.

Varia Scorbuti Nomina; eorumq; explicationes Etymologicæ.

SUMMARIUM.

Artic. (1.) *Unde factum est, ut Scorbuto* varia Nomina *cum Antiqui tum Recentiores indiderint.* (2.) *Scorbutum* Hippocrati *cognitum fuisse, & descriptum sub duplici nomine:* (3.) *item* Straboni, (4.) Marcello Empirico, (5.) Plinio, (6.) *aliis.* (7.) *Quibus idem appellationibus insignitur apud* Germanos. (8.) *Quibus apud* Danos. (9.) *Quibus denique apud* Belgas, Latinos, Anglos. (10.) *Couclusio* apologetica.

Lia inter Theoremata, quæ magnus ille Philosophiæ oceanus, *Plato* (quem *Philo Judæus* Μώσην Ἀττικίζοντα appellavit) Dialogo suo Περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος copiosè inspersit; illud mihi cumprimis excerpendum, atque hoc loco memorandum occurrit: Scilicet *Art. 1.*

posse quidem res easdem variis circumstantiis considerari, variisq; adeo nominibus insigniri; at ex illarum σχέσεων natura deberi nomina imponi. Axiomatis autem hujus ratio in eo fundari videtur, quòd Accidentia etiam suo modo dicantur πεφυκέναι, quatenus rem cui conjunguntur, χρηματίζονται, id est, notant atq; designant.

Non est igitur, cur tibi aut insolens videatur, *amice Lector*, aut illicitum, quòd morbo huic, in cujus indagine nos nunc versamur, varii Scriptores nomina imposuerint varia. Nam morbus ipse non unus est, sed morborum potius ilias, ex multiplici malorum concursu & complicatione oriunda; ut ipsum πολυγενὴν καὶ πολύπλοκον haud injuria dicas: & si faciem ejus spectes, vel Proteo mutabiliorem esse jurabis; tantum abest, ut uno se vultu in omnibus prodat, ut in singulis etiam Πολύμορφος apparere soleat. Unde factum est, ut dum ex Medicis in ipsius naturam versatilem inquirere aggredientibus, hic quidem in has, ille verò in illas, et tertius in alias ejusdem apparentias oculos attentiùs converteret; & sua quisque Νοήματα, pro diversa σχέσεων natura, in animo efformaret: factum est, inquam, ut eidem varia nomina indiderint. Neque facile erat, ut aliter res fieret. Siquidem sua cuique est conceptorum idea. Et

sicut

ſicut Νοήματα rerum extra mentem poſitarum, ſunt rerum ipſarum minimè fallaces imagines, atque ὁμοιώματα ſive repræſentationes: ita quoque & voces & ſcripturæ debent eſſe Νοημάτων illorum in mente noſtra hærentium, effigies & ſimulachra. Verbo dicam; animi humani conceptus ſequuntur objectorum Phænomena: & Ὀνοματοθεσία ſequitur conceptus ſive notiones.

Subtilitatem hanc, alterum illud ab *Hippocrate* medicorum lumen, *Harvæus* noſter, verbis diſertiſſimis explicuit, in præfatione ad librum ſuum *de generatione Animalium. Uſu venit, inquit, ut plures eodem tempore ab eodem objecto, varias ſpecies abſtrahant, & notiones diverſas concipiant. Quemadmodum in Pictoribus & Poetis videre eſt: qui licet eodem tempore, & loco, cæteriſque omnibus circumſtantiis convenientibus, unum aliquod objectum intuiti fuerint; id ipſum tamen ſinguli diverſimodè referunt & deſcribunt; prout nempe quiſque ſpecies differentes in Phantaſia efformaverit.*

At quorſum ſpectat, *inquies*, iſte tam magnificus rationum ſuper hac quæſtiuncula umbratili, quæ acumen irritum exercet, apparatus? Non aliorſum profectò, quàm ut exindè tibi luculentur conſtet, nec te-

merè, nec ex mero ſcriptorum arbitratu, impoſita olim fuiſſe Scorbuto noſtro nomina diverſa: aſt prudentèr, & cum reſpectu ad inſignem illam Accidentium & Symptomatum, quibus malitiam ſuam oſtendere amat, diverſitatem. Id quod clarius adhuc apparebit ex Appellationum ipſarum recenſione: ad quam proinde proximo loco deveniendum.

Art. 2. Affectum hunc *Antiquis* nec incognitum fuiſſe, nec prorſus indeſcriptum; omnibus quotquot ſacra eorum monumenta evolverunt, compertum eſt. Ipſum enim *Hippocrates* (ἐκεῖνος ἡγεμὼν τῆς θεοπρεποῦς ἐπιστήμης, ut *Pæto* dicitur in *Epiſt. ad regem Artaxerxem*) non tam deſcripſiſſe, quàm ad vivum uſque veris coloribus depinxiſſe videtur: hocque duobus potiſſimum in locis libri ſui περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν; partim ſub *magni Lienis* nomine, partim ſub velo εἰλεὸς αἱματίτης: ubi quæ ad delineandam utriuſque naturam affert, tam exactè *Scorbuto* noſtro quadrant, ut vix alium aliquem invenias morbum, cui cum pari congruitate accomodari poſſint. Verba divini ſenis huc non transferam: quia tibi ſatius erit, ſi oraculum ipſe conſultum adieris; et mihi ſatis eſt, indicis tantum officio defungi.

Nec

Nec à Scorbuto procul abfuisse videtur morbus ille, qui in exercitu Romano, cui *Cæsaris Augusti* gratia præerat *Ælius Gallus*, in Arabiam tunc temporis ducto, passim grassabatur: quemque *Strabo sub finem lib. 6. Geograph.* describens, Στομακάκην, ϗ Σκελοτύρβην nominavit. Vocabula hæc quæ ejusdem morbi sunt, utrum primitùs ab ipso *Strabone* huic malo indita fuerint, an à vetustioribus Græcis derivata: equidem post tot lustra Sæculorum, & in tanto Antiquitatis silentio, divinare nefas est. Illud tamen certissimum est, utrumque ex gravioribus morbi symptomatis desumptum fuisse: alterum nempe ab oris fætore, quo milites infecti erant; alterum à crurum ac tibiarum imbecilitate, quâ iidem vacillabant. Quippe στομακάκη, rectiús στομακάκκη, (sic enim legendum *Strabonis* textum, cum *Cl. Sennerto* arbitror; quia Scorbuticis plerumque Os κάκκην, id est, *merdam* olet) vitium oris designat, quo qui laborant, pessimè fætentes halitus ore & naribus efflant. Unde *Germanis* etiam hodie idem oris vitium **Mundtfeule**, i. e. *Foulmouth*, satis concinnè dicitur. Σκελοτύρβη, verò à σκέλος, *crus* (unde Belg. **Schene**, & Angl. *Shin*) & τύρβη, *perturbatio*, derivatur: quia crura ita resolvit, ut homo rectus incedere non possit,

ſed nunc ſiniſtrum crus in dextrum latus, nunc dextrum in ſiniſtrum transfert; nunc pedem alterum trahit, inſtar eorum qui locos acclives conſcendunt; ut ſcribit *Auctor Græcus Definit. Medic.*

Art. 4. Eundem morbum quoque apud *Marcellum Empiricum* (qui *Gratiani* & *Theodoſii*, Imperatorum, temporibus floruiſſe traditur) ſub *Oſcedinis* titulo indicatum volunt artium quidam ac Medicinæ peritiſſimi, quibus aſſenſus noſter jure debetur. Etſi enim aliter hanc vocem accipiant nonnulli; nempe ad ſignificandum illud vitium, quo ſæpe oſcitando Os diducimus; *Sereno* tamen ulcera oris denotat;

Hinc oſcedo fugit, cedunt quoque vulnera linguæ: ſicut *Iſidorus* quoque interpretatur, *lib.* 4. *Origin. cap.* 8. ut *Marcello Empirico* etiam Scorbutus ita appellari videatur. Sed nil opus eſt, ad aliena provocare interpretamenta, quum Autor ipſe animi ſui ſenſum haud obſcurè exolvat, *de re Medica cap.* 11. ibi enim alia nulla præſcribit contra *Oſcedinem* remedia, quàm quæ Scorbuto, fauciumque ulceribus ſanandis conveniant. Unde concludere licet, ipſum oris vitium illud, quod Scorbuticis familiare eſt, per *Oſcedinem* eo loco intellexiſſe.

Meminit

Meminit item *Plinius* (*lib.* 25. *cap.* 3.) morbi cujusdam, quem ob gingivarum à dentibus discessum, & solutas in genibus nervorum compagines, Medici *Stomacacem* & *Scelotyrben* vocabant. Atque hunc affectum in omnibus eundem esse cum Scorbuto, ita in promptu est, ut ulteriori probatione neutiquam indigeat. *Art.* 5.

Sunt et alia aliquot, apud Seniores artis Apollineæ cultores, *Celsum* puta, *Galenum*, *Æginetam*, *Aretæum*, *Avicennam*, Scorbuti vestigia; licet (ut quod deplorandum est ingenuè fatear) nec satis plena, & densa vetustatis caligine obducta. His autem viritim describendis, & ex obscuris differentium inter se notionum, vocumque diversarum velamentis, quibus involvuntur, educendis, mihi herculè non vacat insistere: imò nec placet, quandoquidem doctissimus, & medendi scientia eruditissimus *Sennertus*, ingenium suum politissimum, summa cum industria, nec minori felicitate, in illo argumento dudum jam exercuit. Ad quem proinde Lectorem, ad monumenta τὰ τῶν ἀρχαίων excutienda addictum, humaniter remitto: dum ipse ad Scorbuti Appellationes quæ hodie obtinent, examinandas progredior. *Art.* 6.

Art. 7. Apud *Germaniæ superioris* incolas, isthoc malum duplici nomine insignitum est. Quippe à nonnullis **Schurmunt** vocatur, vel a verbo *Schoren, accendere*; & **Munt:** pro **Mund**, *Os*; quia scilicet Scelotyrbicis Os haud rarò inflammatur: vel à **Scheuren**, *rumpere*; quia iisdem Os ulceribus disrumpi solet. Aliis verò dicitur **Schurbock**; ab eodem **Scheuren** & **Bock**, seu **Pock:** eo quod pustulis urentibus, & exulcerationibus tum Os, tum reliquum corpus affligit.

Art. 8. *Danis* item bina reportavit nomina: (1.) **Schorbeck**, quasi *vitium oris*; quippe Scorbuticis Os sæpissime afficitur, laxatâ gingivarum compage, dentibusque propterea vacillantibus. (2.) **Schorbein**, a languidis cruribus; cui Græcorum Scelotyrbe ad amussim respondet. Addunt nonnulli & tertium, **Blawschuit** nimirum, à maculis lividis & purpureis, quibus crura inficit.

Art. 9. *Belgis* **Scheur buyck** appellatur; à modò memorato **Scheur**, *rumpere*; & **buyck**, *venter*, quasi diceres, Gastrocele, seu ruptura ventris: indubiè quia Scorbuticis ventres flatibus usque eo distendi solent, ut disrumpi videantur, & ex hoc vocabulo deflectitur

tuni

tum Latinum, *Scorbutus*; tum Anglicum, *the Scurvy*; quibus & Medicis & vulgo maximè innotuit. Atque hæc quidem de morbi noſtri nominibus diverſis, horumque Etymologematis compendio dicta ſunto.

Nec vitio mihi vertas, cordate Lector, quòd hujusmodi minutiis, quæ ad rem Philologicam propriùs quàm Medicam ſpectant, in ipſo diſſertationis hujus exordio, frigus tibi afflaverim. *Verba* enim ſunt *rerum vehicula*: & Ὁς τὰ ὀνόματα, εἰδῆ καὶ τὰ πράγματα. Unde *Skinnerus* noſter ὁ μακαρίτης (qui dum vixit, βιβλιοθήκη τὶς ἔμψυχος, καὶ περιπατοῦν μουσεῖον haud minori jure quàm *Longinus* audire meruit) fidenter auſus eſt pronunciare, in *præfat. ad Etymologic. Anglican*: Eum qui vim & emphaſin vocabulorum ex propriis fontibus eruerit, majores, & veriores in Philoſophia omni progreſſus feciſſe, quàm qui terminis ſcholaſticis, planè Barbaris, & tum à communi ſenſu, tum ab omni Linguarum Analogia abhorrentibus cerebrum referſerit. *Art.* 10.

SUMMARIUM

CAP. II.

De Ingenio & Comitibus *Scorbuti.*

SUMMARIUM.

Artic. (1.) *Scorbutum aliquibus regionibus* Endemium *esse*; (2.) *aliis*, & *speciatim Magnæ Britanniæ*, Sporadicum; (3.) *aliis*, *sed non semper*, Epidemicum. (4.) *Eundem esse* mali moris; (5.) contagiosum, (6.) & *permagna infamem farragine* Symptomatum. (7.) *Quæ generatim dividuntur in* familiaria, & rarò contingentia. (8.) *Quæ* prioris *sortis sunt*, *dispescuntur in quatuor* familias. (9.) *Familiæ* primæ *Synopsis.* (10.) *Elenchus* secundæ. (11.) Tertiæ *series.* (12.) *Catalogus* quartæ. (13.) Rarò contingentium *præcipua*, *exemplis quibusdam illustrata.* (14.) *Non eadem omnibus Scorbuticis esse communia: non omni tempore eadem pati singulos.* (15.) Theorema, *ex præmissis genuinè deductum*; *viz. Scorbuti materiam esse* Nervis *præcipuè infestam.* (16.) Theorema *alterum*; *Causam*

ſam ejuſdem continentem & proximam, per univerſum *corpus diffuſam eſſe*; *idque vel* ſanguinis, *vel* Succi Nutritii, *vel* utriuſque *ductu.*

A nominibus Scorbuti, ad ejuſdem *naturam*, pro ingenioli noſtri tenuitate inveſtigandam progredior; ubi primo inquirendum occurit, ad quam *Communium* morborum claſſem rectius referri debeat: ſcilicet, utrum ex eorum numero ſit, quos *Hippocrates* Ἔνδημα νοσήματα, καὶ ἐπιχώρια παθήματα vocat, id eſt, *Populares* & *Regionales*, ſeu alicui regioni familiares: an eorum qui eidem dicuntur Σποράδες νόσοι, hoc eſt, qui eodem tempore ſparſim graſſantes, plures homines, ejuſdem regionis incolas adoriuntur; non ex communi quadam cauſa, ſed uniuſcujuſque proprio vitio, ſeu morboſo apparatu: an denique eorum qui Ἐπίδημοι νόσοι appellantur, paſſim & in obvios quoſque ſævientes, & aeris inſpirati malitiæ vulgo adſcripti. Ubi in tranſitu notandum, ſub *aere*, cœli conditionem, regionis ſtatum, victûs corruptionem, aquarum pravarum potionem comprehendi: ex interpretatione *Galeni*, *Com.* I. *in lib.* I. *Epidem.*

Endemium quidem Scorbutum eſſe regionibus *Art.* I.

gionibus haud paucis in hac Septentrionali orbis Terrarum parte; puta *Hollandiæ*, *Selandiæ*, *Flandriæ*, *Brabantiæ*, *Daniæ*, *Sueciæ*, *Norwegiæ*, *Frisiæ*, *Westphaliæ*, *Pomraniæ* & finitimis populis, qui vel oceano Germanico, vel Balthico mari adjacent; minimè dubitandum est: quandoquidem id Medici etiam ipsi, qui apud istas nationes aut nati sunt, aut sedes fixerunt, scriptis testatum fecêre; & ex earundem incolis plerique aere, & victûs ratione utuntur, quæ ad generandum Scorbutum valentissima perhibetur.

Art. 2. Sunt tamen climata alia etiam ad Arctum spectantia, in quibus idem affectus, non utique Endemicè, sed tantùm *Sporadicè* grassari videtur. Exemplo sit (ut *Galliam* in qua vix quidem auditum est Scorbuti nomen, licet morbus ipse nimium frequens sit, silentio prætercam)

Magna per immensum celebrata Britannia mundum.

Huic omnium quas Sol unquam aspexit insularum ut maximæ, ita & beatissimæ, Scorbutum, nimis licet frequentem, non esse tamen Endemium, equidem constanter affirmo; eam in sententiam haud una ratione

ratione adductus. Primò enim ille non est in oris Britannicis quàm apud exteras nationes frequentior: sed contrà longè rariùs quam in ulla ex modò dictis terrarum tractibus, Medicorum observationi occurrit. Deinde isthîc ortum suum non ab ulla aeris pravitate, non ex inclementia soli ducere censendus est: ast solum ex illorum qui eo laborant inordinata vivendi ratione, & apparatu morboso; aut saltem ex eorundem cum infectis commercio nimis familiari. Verum est quidem, *Britanniam* nostram, ut oceani amplexibus undique cinctam, ut innumeris propè fontibus aquarum ubique locorum scaturientibus irriguam, ut imbribus, pluviisque frequentioribus obnoxiam, ut longè ab Æquatore distantem; Atmosphæra utplurimùm investiri ad humidam frigidamque temperiem nonnihil vergente: at isthæc aeris dispositio nec inspirantium sanitati gravis ullatenus existit, ut nostratium & corporis animique præstantes vires, & ingens senum etiam ad miraculum usque vegetorum multitudo hic passim observanda, clarè ostendunt: nec ad inducendum Scorbutum, utpote cujus essentia neutiquam in humiditatis cum frigore conjunctæ excessu fundatur, necessariò conducit, neque etiam incolis omnibus adeo commu-

nis

nis morbi cujusvis, multo minus Scorbuti causa esse potest; ut cautiores etiam, eosque qui debitum, locoque accommodatum vitæ regimen observant, indiscriminatim corripiat inficiatque. Et præter aerem crassiusculum, nihil sanè / quod hominum seu sanitati, seu longævitati quoquo modo impedimento sit, in cœlo solove Britannico reperire est. At verò ad morbum quemcunque Endemium, quo propriè sic denominetur, requiritur, ut existat in illa regione, cui attribuitur tanquam Vernaculus, quàm in alia ulla frequentior: ut ortum ducat ex aliquali regionis insalubritate: utque insalubritas ista sit omnibus incolis ex æquo communis, nec quovis utcunque recto rerum Non-naturalium usu præcavenda. Certum igitur perspicumque est, *Britanniæ* non Endemicum, sed *Sporadicum* esse Scorbutum: qui inibi per multa loca vagatur, haud paucos ex iis, qui vel otio luxuque degunt soluti, vel pravis alimentis per egestatem uti coguntur, vel cum infectis conversantur, invasurus. Hæc equidem eo potissimum consilio diximus, ut Veritati simul litaremus, & Patriæ.

Quæ nimio nec stricta gelu, nec Sydere fervens,
Clementi Cœlo temperieque placet;

quam-

quamque quasi alterum orbem, extra orbem, ad delicias humani generis, natura constituisse videtur; ut incolas taceam, quorum pars maxima, corporis habitudine optima, commodissimis moribus, mitissimis ingeniis, & maximis animis præditi sunt; quorúmque virtus rebus domique belliquе gestis est universo terrarum orbi testatissima.

Cæterùm idem morbus est interdum quoque *Epidemicus*: ubi nimirum consueto plus viget causa illa communis, seu in prava victûs ratione, seu in passim diffuso aeris miasmate, seu demum in utroque simul concurrente, & sensim magis magisque in hominum Eucrasiam prævalente consistens, unde Scorbutus primordia sua atque fomentum desumere solet. Tunc enim ipsum in vulgus & multo frequentiùs, multoque graviùs quàm antea consuevit, involare necessum est: aucto quippe mali fomite, & ejusdem sævitia simul augetur. Ita anno 1556. Epidemium *Brabantiæ* populo Scorbutum redditum fuisse; idque ex eò, tempore famis, advecti secalis corrupti usu vulgari, testatum reliquit *Rembert. Dodonæus, observ. Medic. cap.*33. idemque *Belgis* quoque anno 1562. contigisse observatum à *Petro Foresto, lib.* 10. *observ.* 12. *Art.* 3.

serv. 12. Ex dictis itaque patet esse morbum hunc aliis quidem terrarum plagis *Endemium* seu Vernaculum: aliis verò tantùm *Sporadicum*; eundemque nonnunquam ascendere ad *Epidemici* etiam malitiam, licet iis duntaxat in locis, ubi ante familiaris existere consuevit.

Art. 4. *Secundo* loco considerandа venit genuina Scorbuti *indoles*, seu agendi *Modus* peculiaris, quo ægrotos pro apparente sua pravitate afficere solet: omnibus quippe morbis, suus cuique est τὸ ἦθος (*Hippocratica* vox est, quam τρόπον exponit *Galenus*) quo tanquam charactere essentiali, suam ut ut aliàs absconditam prodit naturam; quiq; tum ex propria morbi forma; tum ex supervenientibus morbo casibus constituitur. *Moris* igitur hujus respectu, nullus dubito quin Scorbutus κακόηθες νόσημα, seu morbus *Malignus* jure merito audire debeat; sive ipsius κακοηθείαν spectes, seu quæ eidem superveniunt. Nam & sua natura *contagiosus* existit, maximè ubi inveterascere incepit, viresque sibi diutino in nobiliora corporis viscera maleficio acquisivit: & prælongam gravissimorum etiam *Symptomatum* seriem secum haud raro inducit; ut facultatum naturalium, vitalium animalium vix ullam, ne unam quidem ex universis corporis

poris partibus, ab ipſius pluſquam Scythica feritate immunem reperias.

Contagioſum eſſe, idque pluribus modis; lugubri prope infinitorum experientia ſancitũ eſt. Fuêre, qui liberis ſuis Scorbutũ legarent, jure poſſidendũ hæreditario: in ſobolem traductâ, cum ipſis generandi principiis, *ſemine* nimirum, *lacteque uterino*, ipſius labe. Fuêre qui chariſſimis communicarent conjugibus: morbi ſeminio oſcula inter & amplexus transfuſo. Nec deſunt nutricum ex numero, quæ cum *lacte* in ſubrumantia pupulorum ora inſtillarunt: quos alere ſuſceperant, lenta morte lactantes. Tacitè ſerpit inſidoſum virus ab hoſpite in hoſpitem, ſpiritûs, lecti, menſæ, poculorum communione: fœdo Scorbuticorum miaſmate, expirato aeri, ſudoribus, humori ſalivali, cæteriſque id genus purgamentis inhærente, ſuáque ſpicula ſanorum quos tetigerit membris atque præcordiis altiùs infigente. Imò poſt mortem quoque vivit vigetque nonnunquam dira lues: ipſis eâ extinctorum cadaveribus exhalante, veſpillonumque & diſſecantium Chirurgorum vitalia inficiente, toxicorum ad inſtar, fætore; cujus rei dignum memoratu exemplum habes à *Cl. Sennerto* (*lib. de Scorbuto cap.* [illegible]) allatum. *Art.* 3

Art. 6. Neque minus certum eſt, eundem *numeroſo* aliorum morborum atque *ſymptomatum ſatellitio* ſtipatum circumvagari. Tot enim, tamque varios, quin & nonnunquam toto genere inter ſe differentes affectus, ceu adhærentes lateri ſuo comites habet; ut non tam morbus ſimplex, quam omnium penè morborum, quibus nos miſelli homines obnoxii ſumus, Συνδρομὴ καὶ πολυμιγία videatur. Horum autem Symptomatum alia Scorbuticis exiſtunt magis familiara; alia minús.

Art. 7. *Prioris* ſortis rurſum, hæc facultates *Animales* potiſſimum affligunt: illa funeſtum *Vitalibus* bellum inferunt: alia organorum publico *nutritionis* muneri dicatorum œconomiam perturbant: alia denique in partes à centro remotiores, quæque *habitum corporis* conſtituunt, immanè ſæviunt. Cuncta ad calculos redigere, opus Jupiter longum eſſet, & laborioſum: quædam recenſere, neceſſarium, quò tandem de occulta fontis unde dimanant natura, minus incertam faciamus conjecturam. Seligemus igitur, inque catalogum ex ordine conjiciemus, quæ cæteris & frequentiùs obvenire, graviúſque excruciare ſolent. Sunt autem ſequentia.

1. *Dolores*

1. *Dolores Capitis* diversimode affligentes; tensivi nimirum, punctorii, gravantes; nunc vagi, & incerta post temporis intervalla recurrentes; nunc periodici, utplurimum vespere insilentes, cum calore febris æmulo conjuncti, & sudationibus matutinis evanescentes. His maximè torquentur, qui Scorbutum ex Hæmorrhoidibus Menstruisve suppressis contraxerunt. *Art. 8.* 2. *Sopor profundus*, cum insigni spirituum torpore opprimens; qui lentam febrem, nunc quidem continuam, aliquando intermittentem, pro comite habens, cum paroxysmo ingruit, & cessante recedit. 3. *Vigiliis* immoderatis tandem supervenientes *terrores*, *metus*, *tristitia*, quin & *deliria*, ut ex improviso invadentia, ita & brevì evanescentia; nec cum morbis acutis, sed lentis conjuncta. 4. *Vertigines* crebrò corripientes, inque Epilepsiam aut Apoplexiam haud rarò desinentes. 5. *Convulsiones* modò universales, modò particulares, cum rigida membrorum contractione; quæ ita interdum invalescit, ut ægri nullum articulum extendere possint, & quasi in orbem incurventur. Nonnullis cardo oris ita rigidus manet ut inferiorem maxillam à superiori nequeant diducere. Hujusmodi Convulsiones plerumque cum

febre conjunctæ ſunt: & eadem facilitate, qua prehendunt, remittunt, iterumque recurrunt. Item excipere ſolent vel totius corporis rigores, vel tremores, vel paralyſin modò evaneſcentem, modò præter expectationem redeuntem. Quibus ſibi propriis ſignis, ut & urinis craſſis, turbidis, ac lixivium referentibus, haud difficulter diſtinguantur ab *Antiquorum* convulſione. 6. *Paralyſis*, quæ nunc crura, nunc totum alterutrius lateris occupat. *Differt* autem à *Paralyſi Veterum*; quòd affectis aliquis motus remaneat; quòd ex intervallis remittat; quòd non inopinato adoriatur, ſed paulatim prius tentet, antequàm ſedem figat; quòd ſequatur, non tam fixum ſtuporem, ſed Colicam, ventriſque dolores acerbiſſimos; quòd poſt invaſionem, aliæ partes motibus ſuis ſponte reſtituantur, aliæ reſolutæ maneant, vel ad motus ſpaſmodicos diſponantur. 7. *Dolores Hypochondriorum incircumſcripti*; modò in lumbos & inferiora corporis, modò per cuncta ejus oberrantes: nunc *Nephriticis* ſimiles; nunc Λήσδωσιν ſeu *Lumbaginem*, aliàs *Tabem Dorſalem*, cum acerbiſſimis, nec ullum requiei tempus concedentibus circa coxendicis oſſa tormentis, inferentes. 8. *Dolores Pedum* circa talos & plantas, macularum ſæpius

piùs prodromi, & ob tenuitatem materiæ morbificæ, partes quasi penetrantes. 9. *Arthritis vaga*, cum levi paralysi conjuncta; quæ cum dolore cessat, cum dolore redit, & in eandem partem cum dolore migrat. Est etiam huic Arthritidi scorbuticæ hoc peculiare, quòd si loco maximè dolenti vivus imponatur Lumbricus, exsiliat, circumgyretur, incurvetur, tabescat & emoriatur, ut haud pauci experimento plus semel facto se deprehendisse ferunt. 10. *Dolor crurum*, qui tensivus, obtusus, ὀστεοκόπος, in profundo latens, sub noctem ingravescens, mane post sudatiunculas mitescit. 11. *Ventris dolores*, usque eò immanes, ut ipsum lancinando ac distendendo peritonæum disrumpere videantur; imò & quibusdam reverà dilacerarint. Vexant non continuo, sed ex intervallis; ad quadragesimum usque diem, & ultra nonnunquam extenduntur; non solùm coli ductu circumscribuntur, sed huc illuc per universum abdomen discurrunt; distensionis sensum potius secundum longitudinem, quàm latitudinem inferunt; ventrem non tam attollunt, quàm cum umbilico introrsum revellunt, ut is lumbis quasi annexus videatur; solutâ alvo, flatibusque per inferiora explosis, neutiquam mitigantur; interdum in paralysin desinunt; est & tempus,

quando intestinum etiam rectum superiora versus tam validè retrahunt, ut nihil plane nec prodeat, nec intromittatur. Quibus indiciis, dolor ventris *Scorbuticus* à *Colico* facilè discriminetur.

Art. 9. *Secundam* classem constituunt Symptomata *Vitalibus* præcipuè infesta: & in his recensitu dignissima sunt. 1. *Pleuritis Spuria*; in qua dolor, etsi non minus atrox quàm in vera & genuina succingentis thoracem membranæ inflammatione, non tamen æquè continuus est, nec tussim aut sputi expectorationem, nequè etiam pulsum durum, sed parvum, mollem & inæqualem, sibi conjunctum habet. Febris item, si adjuncta est, non acuta, sed lenta existit. Adhæc, respirandi libertas parum imminuitur. 2. *Respiratio difficilis*, & pectoris angustia interpolata; quæ absq; stertore, sibilo & tussi afficit; interdum adeo augetur, ut Lipothymiam minetur, & caliginem oculis offundat, ægrosque in vitæ desperationem conjiciat; idque frequentius post vehementiores corporis animive motus. 3. Καρδίας παλμὸς, *Cordis palpitatio* & *Lipothymia* frequens: quarum utraque in quiete intermittens, maximè corripit è lecto surgentes, vehementerque exasperatur immodica exercitatione, æstu, balneis,

balneis, venere, crapula, & excandeſcentia; poſterior verò interdum uſque eò efferа evadit, ut repentina morte extinguat. Alterutra ubi in parvo ad ſenſum morbo affligit, certiſſimo Scorbuti indicio ſit. 4. *Febres* multigenæ; nunc lentæ & continuæ; nunc intermittentes; frequentiſſimè ex continuæ & tertianæ typo mixtæ; ſemper ab aliis febribus quadantenus differentes. Nam frigoris ſenſus ſæpe ad ſex vel ſeptem horas extenditur, antequam ardor erumpat: pulſus præter rationem febris tardus eſt, debilis, inæqualis, in declinatione; circa vigorem, durus & magnus; urina, qualis Scorbuto peculiaris eſſe infra dicetur: ingruente paroxyſmo, plerumque adſunt membranarum crurum, dorſi, lumborum, aliarumque partium vellicationes in tantum moleſtæ, ut ægroti carnes ſibi ab oſſibus divelli ac dilacerari exclament: aliquibus dorſum intus ad ſpinalem uſque medullam algere videtur, reliquo corpore interim caloris exceſſum patiente; & vice verſâ: aliis ſuperveniunt motus convulſivi, lethargus, dolores erratici, & id genus alia Symptomata cæteris febribus rara: denique febres Scorbuticæ haud rarò in alios morbos nec opinatò mutantur.

Art. 10. *Tertiæ* claſſis ſunt Syptomata, quæ functiones *Naturales* dictas, quo minus inculpatè ſuis muneribus perfungantur, impediunt. In his, heic memorari præ cæteris merentur. 1. *Deglutitio læſa*, cum *ſtrangulationis* metu, cibum ſumpturis acerbiſſima; ex conſtricto, vel ſuperiora verſus retracto per halitus acerbos & auſteros œſophago. 2. *Vomitus*, ſeu potius inanis vomendi conatus, nullam ventriculi gravitatem, nullum dolorem anteceſſorem habens; præter rationem & ſpem remittens, denuoque ex improviſo recurrens; adſtringentium vim eludens; ſed lacti, emulſionibus, aliiſque acrimoniam humorum demulcere aptis natis facilè cedens. 3. Πτυαλισμὸς ſeu *Salivatio prodigioſa*, haud multo inferior illi quam Hydrargyri inunctio excitare ſolet lue venerea infectis. 4. *Alvi fluxus* tam *diurnus*, quàm *nocturnus*; quo ejiciuntur fæces compactæ, ſed copiâ cibum excedentes, coloris varii, nunc herbacei, nunc cinerii; magis conſertim, quàm in diarrhæa vulgari erumpentes: nonnunquã etiã *ſanguinolentus*, ſed ſine torminibus inteſtinorum, & cum aliis Scorbuti criteriis. 5. Βραδύνουσα διαχώρησις, *tarda atque pigra alvi dejectio*, qua fæces & cibi reliquiæ rarò, nec pro aſſumptorum ratione

ratione descendunt. 6. *Hæmorrhagiæ* ingentes, ex uteri, ani, narium, pulmonum, ventriculi, crurum, labiorum arteriolis inconspicuis erumpentes, nullumque aperturæ vestigium post se relinquentes. 7. *Urinæ insigniter variæ*; initio *tenues* & *citrinæ*, materiâ tartareâ in viis quas præterlabuntur subsistente: nunc *crassæ* & *albescentes*: nunc, humoribus magis adhuc corruptis, *rubræ*, & propter uberiorem salsedinis adustæ admistionem, lixivii more splendescentes, cum crustula salis fluidi innatante, aut matulæ parietibus affixa. Interdum *turbidæ* sunt & permanent: aliàs clarescunt, *rubrumque sedimentum*, quod farinam latericiam refert, ad fundum deponunt: nonnunquam multa cruda & pituitosa recrementa supra sedimentum suspendunt. His verò, quibus hæmorrhoides suppressæ malo occasionem dedere, guttatim cum dolore & ardore exstillant; & materiam tartaream, mucosam, salsam & subnigricantem continent.

Quarta denique legio ex iis constat Scorbuti militibus quasi auxiliaribus, qui signa defigere solent in partibus ad habitum corporis spectantibus. Horum primipilares sunt. I. *Exanthemata* seu *maculæ* crurum, dorsi, pectoris, aliarumque partium cutim *Art.* II.

vario

vario ſparſim ſtigmate fœdantes: primo *rubicundæ* & pulicum morſibus perſimiles; aucto deinde malo, *purpureæ*, *ſublividæ*, *nigricantes*: interdum mox ab eruptione *diſparentes*; interdum ad plures annos, quin & mortem uſque *infixæ*; aliquando tam indomitæ malignitatis, ut in *ſquammas* nunquam extirpandas, imò & *gangrænam* & *ſphacelum* abeant: nunc plures; nunc pauciores: ſemper quo magis ad nigrorem vergunt, eo pejoris ominis: adultis utplurimum infeſtæ; in ſenio jam prope confectis *ulceroſæ*. 2. *Tubercula dura* undique diſperſa, & *tumores magni*, in inguine, cæteriſque glandularum ſedibus fixi; ægris dum ambulant, indolentes; quieſcentibus inquieti & luctuoſi: ubi ſubito erumpunt, moxque ad interiora ſe recipiunt, brevì ſucceſſuram minantes paralyſin, ob materiæ in nervos metaſtaſin: Pepaſmi ferè incapaces: triſtemque excipientes vitam, ut Gallici *luxurioſam*. 3. *Eryſipelas* (illa nempe Phlegmones ſpecies quam à rubro roſeoque colore Germani **Die Rose** vocant; noſtrates verò nunc *S. Anthonies Fire*, à ſummo ardore quem infert; nunc *a Blaſt*, hoc eſt, *ſyderationem* ſeu venenatæ auræ afflatum, ſatis ineptè appellant) quod cum horrore, magno languore & anxietate, nonnunquam & levibus animi deliquiis invadit

vadit; de loco in locum migrat; sæpe singulis ferè septimanis, interdum menstruatim, aliàs non nisi semel in anno effloreſcit. 4. *Ulcera*, crurum, ſurarum, faciei, pudendorum &c. carnes exedentia: non pus, non ſaniem proferentia; aſt ſicca utplurimum, cruſtoſiſque & ad livedinem tendentibus labiis circumſcripta: imò maligna etiam, Telephiiſque ob inſanabilem virulentiam æquiparanda: item in Carcinoma aut Gangrænam aliquando deſinentia. Hæc atrabilariis (ut Medicorum vulgo dicuntur) tum magis familiaria, tum maximè funeſta perhibentur: forſan quòd talibus inſint ſucci auſteri & cauſtici. 5. *Pedum Tumores* œdematoſi, duri, renitentes, cum tendinum aliquali rigiditate; illos cum primis, quibus Hypochondria craſſis humoribus repleta ſunt, vexantia. 6. *Hydrops*, qui & cum duriore ventris, hepatis & lienis tumore, & cum reſpirandi difficultate majore (quæ poſt Catharſin ingraveſcere ſolet) quàm aliàs affligit. 7. *Gingivarum intumeſcentia, laxitas, putrefactio, cruentatio*; unde *dentes* nunc nigredine quaſi ſiderantur, nunc vacillant, ipſorum alveolis ab ichore ſubacido occupatis, & nonnunquam exeſis; & *halitus* oris adeo *mephiticus*, ut ne beſtiæ quidem ferre poſſint. 8. *Atrophia univerſalis*, ex ſucci

succi nutritii tùm inopiâ, tum incongruitate; & ob vitiosam diathesin, partibus ipsis nutriendis, temporis processu, impressam.

Art. 12. Atque ita tumultuariè strictimque lustrato morborum & Symptomatũ agmine illo, quod ex iis quæ & frequentiùs Scorbutum comitari observantur, & malignum ipsius ingenium clariùs indicant, constitutum esse diximus: proxime sub uno pariter aspectu ponenda veniunt & ea, quæ inter *rarò contingentia* recensentur. Hujus igitur comatis sunt. 1. *Scabies* aspectu fœdissima, ex succo nutritio summè depravato, sordesque in cute relinquente: & 2. *Cæcitas Subitanea*, ex iisdem impuritatibus à circumferentia corporis in cerebrum, indeque in nervos opticos versis; cum summa pectoris angustia, difficili respiratione, & urinis turbidis, subruffis, nigricantibus conjuncta: interdum præter spem evanescens, & post quadriennium inexpectatò recurrens. Cujus bina extant exempla apud *Cl. Sennertum, lib. de Scorbut. cap.* 4. 3. *Icterus* cum *Hydrope Ascite, Asthmate* & *Favis* universum caput obsidentibus: observante doctiss. *Doringio* apud eundem *Sennertum*. 4. *Crepitus ossium*, ad quosvis articulorum motus & inflexiones; qualem ex commotis & collisis sceleti

ossibus

offibus, aut nucum corticibus inter dentes confractis audimus. Symptoma sanè admirandum, plus semel tamen Medicis notatum: testibus *D. D. Timotheo Ulrico*, quem citat *Sennertus*; & *ornatiss. Collegà nostro, D. D. Willisio, in lib. de Scorbuto.* 5. *Ossium fragilitas* tanta, ut sine aliqua vi externa incidente seu contundente, sine ullo impetu inter movendum impresso, nunc brachii, nunc femoris ossa quasi sponte transversim dissiliant. Exinde fortassis, quòd ossium substantia & compages insigniter quidem, sed vix explicabili modo, corrupta sit, feréque dissoluta; ab acribus, acido-salinis, & aquæ Stygiæ corrosivam facultatem æmulantibus humoribus, in eorum cavitates ac porulos, alimentaris succi loco, sensim importatis. Monstri hujus dignissimas lectu historias æternitati commendarunt *Marcellus Donatus* (*de hist. med. mirabil. lib.* 4. *cap.* 5.) *Schenckius* (*lib.*5. *observ.* 8.) *Fabric. Hildanus* (*cent.* 2. *observ.* 68.) & *alii*, quos viritim hic citare, satietatem afferret & nauseam.

Sunt insuper & alia aliquot, nec supra enumeratis prodigiosa minus, symptomata, quibus immanis, & tantum non pestilentialis hic morbus noster, genii sui pravitatem, ut ut sub alienis larvis latentem, nonnunquã subindicasse, imo & detexisse traditur. Sed

reliqua

reliqua ſtudioſè omitto; ne in re dudum jam perſpecta nimius ſim, & quia ſumma ſequor faſtigia rerum.

*Art.*13. Æquum eſt tamen, antequam ad alia progrediar, paucis admoneam; *non eadem Symptomata omnibus eſſe communia*; *non omni tempore eadem pati ſingulos.* Sunt enim, ſicut aliorum morborum, ita pariter & hujus quaſi gradus quidam: & in his, nondum crevit ultra ſui principium; illis, in augmento eſt; in aliis uſque eò viget ut ad ſummum jam tum dicatur tyrannidis ſuæ faſtigium ſeu ἀκμὴν aſcendiſſe: & pro *temporum* horum varietate, variant quoque Symptomata. Quæ proinde nunc pauciora & mitiora, nunc plura & graviora infeſtant. Sunt etiam hominibus *temperamenta* magis adhuc inter ſe diverſa. Sunt item inſigniter ab ſe invicem diſcrepantes cauſarum tum procatarcticarum, tum conjunctarum Συζυγίαι, *combinationes*, & *apparatus* ad Scorbutum. Et ex tanto utrinque diſcrimine, nil mirum eſt, diverſis ſubjectis ingentem Symptomatum diverſitatem exoriri. Adhæc, diris Scorbuti effectibus nil ſolennius eſt, quàm excruciare per periodos; ipſiſque etiam individuis, in quos recurrunt, mutatâ ſui ſpecie, illudere; ut vix eoſdem eſſe agnoſcantur

ſcantur. Non eſt ergo, quod quis aut eoſdem in omnibus, aut ſemper ejuſdem moris aliquos in quovis expectet reperire.

Jam verò ſic deſcriptis per compendium Scorbuti malitiâ militiâque, quibus humani generis ſanitatem, nunc latenter quidem, velutique ex inſidiis; nunc aperto Marte aggreditur atque devaſtat: quid lucis inde nobis effulſerit, ad inveſtigandam ipſius eſſentiam, tot difficultatum tenebris abſconditam, hic conjungere conſentaneum arbitror; atque vindemiatio ſecunda inſtituenda eſt. *Poriſmata* igitur *bina* ex jam enarrata Symptomatum Scorbuticorum hiſtoria ſeſe colligenda offerunt: quorum alterum plerique medicorum pro indubitato amplectuntur; alterum, adhuc paradoxum eſt, ideoque ulteriùs ſuo loco ventilandum.

Prius eſt, *Humoris illius* (qui & qualiſcunque demum is fuerit) *unde ortum ſuum & ſpecificationem Scorbutus ducit, hanc eſſe naturam & conditionem; ut cum Nervis, horumque progenie inimicitias gerat exerceatque graviores, quàm cum cæteris quibuſcunque univerſi corporis partibus.* Si quis enim oculos ſuos in prælongam iſtam, quæ præceſſit, Symptomatum ſeriem attentiùs *Art.* 14.

tentiùs reflexerit; menteque singula eorum seriò & citra præjudicium pensitaverit: perpauca sane tanto ex numero inveniet, quæ non ad cerebri & spinalis medullæ, aut enatorum ex utroque nervorum, aut membranarum denique ex nervulorum fibrillis contextarum molestam irritationem & læsionem commodiùs referantur, quàm ad quarumlibet cæteris ex partibus offensiones: manifesto satis indicio, acrem atque internecinam esse cum nervoso potissimum genere Scorbuto hostilitatem.

*Art.*15. *Posterius* est, Causam Scorbuti continentem & proximam, *non in hoc vel illo ex visceribus, tanquam in propria sui minera, stabulari: sed per universum corpus diffusam, vel* sanguini, *vel* succo Nutritio, *vel* utrique (*licet fortasse non ex æquo*) *primariò inhærere.* Theorematis hujus partem *priorem* pleraque ex symptomatibus clarè evincunt: utpote quæ non huic, non illi, seu visceri, seu membro, speciatim & præ cæteris affixa manere solent; at de uno in aliud licenter migrando, sævire in cuncta. Ut universalia (successivè saltem) quàm alicui ex partibus propria, rectiùs vocitari mereantur. Et ubi universalis morbus est, ibi causam quoque esse pariter universalem

univerſalem neceſſum eſt. *Poſteriori* fidem faciunt ubicunque præſentes iſti humores, *Sanguis* ſcilicet, & *Succus Nutritius*. Præter hos enim (excepto tantùm *Lymphæductuum* liquore, qui tamen partim ex ſanguine, partim è ſucco alibili ſcaturire creditur) nil prorſus ſupereſt in corpore noſtro perenniter diſcurrens per totum, quod Miaſmati Scorbutico poteſt pro ſubjecto inhæſionis ſimul & pro vehiculo inſervire. Ratum igitur eſto, Scorbuti cauſam materialem per cuncta corporis moveri atque diffundi: idque vel cum uno ex dictis humoribus, vel cum utroque commiſtam atque confuſam. Sed utrum huic, an illi copioſiùs & frequentiùs admiſceri ſoleat, non hujus loci eſt diſceptare: proindeque ſufflaminanda tantiſper Lectoris ſuper iſto quæſito curioſitas, donec eò exercitationis hujus perveniamus, ubi magis opportunum nobis fuerit, viritim ſolvendis Φαινομένων Scorbuticorum præcipuis immorari.

Cap. III.

De causis Scorbuti Remotioribus & Externis.

SUMMARIUM.

Artic. (1.) *Nondum luci expositam* Miasmatis Scorbutici *essentiam*, & ὕπαρξιν *ritè perscrutaturo, exordiendum esse ab ipsius causis* remotioribus & externis*:* & *quare.* (2.) *Causarum istarum in* tria genera *digestio.* (3.) *Quæ* primo *sub genere comprehenduntur.* (4.) Aeris *vitia quæ ad generandum faciant Scorbutum:* & *quomodo unumquodque ex iis eò conducat.* (5.) *Quî istorsum* κακοτροφία *quoque spectet.* (6.) *Quemadmodum* Motus *corporis, sive excessu, sive importunitate culpandus, idem malum producat.* (7.) Quies *item nimia, ut Scorbuti parens fiat.* (8.) *Consimilis maleficii accusantur* somnus *etiam* & vigiliæ *modum excedentes.* (9.) *Eodem notantur crimine quoque consueto diutiùs* intermissæ *recrementorum quorundam* Evacuationes. (10.) *Maximè*

verò

verò in jus vocatur Tristitia. (11.) *Ut oriatur Scorbutus è noxiis* morborum *nonullorum* reliquiis. (12.) *Esse aliquot eidem cæteris magis obnoxios, ob secretam quadam* ἰδιοσυγκρασίαν. (13.) Propositiones *quædam, ad illustrandam* Contagionis *morbiferæ rationem necessariò præviæ*; (14.) *accommodantur ad præsens quæsitum, de modo Scorbuti per* effluvia *contagiosa propagandi.* (15.) Effluvia *illa vim* fermento *analogam obtinere; constaréque maximam partem ex* Sulphureis *atque* Salinis *particulis, jam exerto motu ferventibus.* (16.) *Conjectura, de* affinitate *illa quæ* Scorbuto *cum* Lue Indica *observatur interesse.*

A*D naturaliter comparandam de re qualibet scientiam unica via patet; quà nempe à notioribus ad minùs nota, & à manifestis ad obscuriorum notitiam ratiocinando progredimur;* est *Aristotelis* (*Physic. lib.* 1. *t.* 2.) pronunciatum. Nobis igitur in Scorbuti genesin & essentiam (quantum valet pauxillum illud ingenii, quo præditi sumus) inquisituris, per viam inductionis; consultissimum videtur, ab ipsius causis *remotioribus* & *externis* exordiri. Hæ enim, vulgi etiam docente experientiâ, notiores existunt proxi- *Art.* 1.

 mâ

mâ & continente; quæ post anxias eruditissimorum Medicorum indagines, lumen adhuc & doctrinam desiderat. A notioribus itaque auspicanda isthæc disquisitio est. Hinc enim sperare licet nos tandem aliquando de natura abstrusissimi illius humorum *Miasmatis*, quod Scorbuto peculiare & proprium est, feliciori nonnihil augurio divinaturos.

Art. 2. Quæ ad Scorbuti generationem remotiori quidem, sed evidenti maleficio conducere observantur; sunt omnino vel 1. Eorum quibus necessariò sustentandæ vitæ causâ uti cogimur, vitiosæ dispositiones: vel 2. Morborum præcedentium reliquiæ: vel 3. Haustum ex commercio & consuetudine cum jam inveterato Scorbuto infectis contagium.

Art. 3. Sub *prima* classe comprehenduntur res *Non-naturales* Medicis dictæ; *aer* nempe quem inspiramus, *cibus* & *potus*, *motus* & *quies*, *somnus* & *vigiliæ*, quæ *excernuntur* aut *subsistunt*, & *animi pathemata.* De quibus singulatim inquirendum, qua ratione, quótque modis corpus nostrum possint adeò in pejus immutare, ut exinde, tanquam ab infausto seminio, *Cacochymia Scorbutica* subnascatur. Et ab ambiente quidem

quidem *Aere* exordiendum; ut qui in τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, seu foris incidentium genere, primum in hac Scena sibi locum vendicat.

Vitæ ipsius rationem (quantum conjectando assequi fas est, quippe hîc εἰκάζομεν duntaxat, καὶ μαντευόμεθα) in sanguinis & πυρώσει, & πνευματώσει præcipuè positam esse vel saltem ab utráque necessariò pendere; summè consentaneum est. Nec minus credibile videtur, *Aerem* inspirando in pulmonum penitissima exceptum, inibique cum permeante simul sanguine commistum, ei majorem tum fluiditatem, tum ad proferendos suo ex penu spiritus vitales promptitudinem (ut de purpurea ipsius tinctura nunc sileam) elargiri: idque beneficio particularum illarum *Nitrosarum*, quibus ipse prægnans est, quæque pro eximia suî tenuitate, penetrabilitate, mobilitate, & ad expansionem proclivitate, sanguinem blandis quidem, & spirituum sublimationi convenientibus, sed velocioribus motibus exagitent, & tum micare, tum quasi fermentescere cogant. Item verisimile videtur & illud; ejusdem sanguinis *impuritates quasdam* ex intimis pulmonum recessibsu, per tubulos pneumaticos, unà cum inspirati aeris reliquiis, inter ex- *Art.* 4.

 pirandum

pirandum explodi; tam denſis utique agminibus, ut conjicere fas ſit, ἄδηλον illam διαπνοὴν (quæ tamen, dum frigore cœlum horret, ἄδηλος non eſt) non minore forſitan proventu è pulmonibus ſolis, quàm è toto reliquo corpore prodire. Cæterùm quoties in aere vitioſum quid ineſſe contingit, unde is minùs aptus evaſit uſibus his reſpirandi ritè explendis; toties ſanguini deeſt requiſita ad ipſius perfectionem *puritas*, *micatio*, & *ſpirituaſcentia*. Ita ad *Scorbuti* geneſin facit aer, ubi vel excedentibus modum *frigore* & *humiditate* denſatus eſt, vel aliunde exceptis *inquinamentis* corruptus. Unde uſu venit, ut locis Boreæ patentibus, uliginoſis, paluſtribus, lacuſtribus, maritimis Scorbutus maximè familiaris ſit. His enim circumfuſus aer utplurimum Aquilonius eſt, frigidus, humidus, craſſus, ſalſuginoſus, maris vaporibus & exhalationibus, & id genus aliis inquinamentis gravis; qui inſpirando attractus, ſanguinique admiſtus, eum craſſiorem, fixiorem, & ad πνευμάτωσιν concipiendam inhabiliorem reddit. Et inconſpicua cutis ſpiracula conſtringendo conſtipandóque, perpetim ex ſanguinis flumine exſurgentes halituum nubes, aliàs per tranſpirationem inſenſibilem evolaturas, reprimit, introrſumque repellit: quæ

ſic

ſic retentæ, in ſanguinem mox revertunt, eumque & mole adaugent, & incongruis recrementorum reliquiis inquinant. Huc faciunt quoque inſalubres ædium calce recens obductarum exſpirationes; & in Carcerum, fornicum, ſpeluncarúmque anguſtiis concluſus, nec ſolutus ſyderũ luce aer. Qui gravi humore paſſim interſperſo piger, omníque ferè vi *Elaſtica* ſeu expanſiva deſtitutus; utrumque ſanguinis motum, *circularem* nempe, & *Diaſtalticum*, impedire atque retardare aptus eſt. Hincque fit fortaſſis, ut non ſolùm Dyſpnoici, verùm & proſperâ valetudine utentes, humidis tempeſtatibus ægriùs ſpirent: hocque, vel quia pulmones ab uvido cœlo magis infarciuntur; vel quia Atmoſphæra forinſecus thoraci graviùs incumbit; vel ſaltem ob utriuſque cauſæ concurſum. Non fuit itaque de nihilo quod Medicinæ parens, *Hippocrates*, Ἀνθρώπε ψυχὴν αἰεὶ φύεσθαι, *animam humanam ſemper naſci*, pronunciavit: quódque *Ariſtoteles* pariter ſenſit, τὸ ζῆν ἐν τῷ ἀναπνεῖν καὶ ἐκπνεῖν, *vitam ipſam in hauriendo, ac reddendo ſpiritu* ſitam eſſe.

Aeri proximè ſuccedunt *cibus* & *potus*, quorum vitia, ad morbum hunc producendum, pari, ne dicam majori maleficio conferunt. Experientiâ enim compertum eſt *Art.* 5.

est, Scorbuto præ aliis maximè tentari eos, quibus alimenta sale ac fumo indurata, crassa, viscida, terrestia, nautica atque id genus alia, quæ nec facilè digeri, nec ad statum summæ fluxilitatis citò perduci norunt, diutino in usu sunt; seu ex meliorum penuria, seu in crapulæ lenocinium. Idem malum incurrunt etiam, qui pane ad perennitatem bis coctò, nec probè asservato, vel ex submucido & ad putredinem vergente frumento confecto, per egestatem vescuntur: quoniam hujusmodi panis, ut propè exsuccus est, & perpauci alimenti; ita & excrementis abundat crassis, fixis, neque à Chylo venas Lacteas demum ingressuro nisi difficulter separandis. Item quibus vina Polygophora, & spiritus ardentes sunt in deliciis: utpote ex quibus confertim scaturientes particulæ Salinæ & Sulphureæ, Sanguinem, Succúmque Nutritium fœdâ ranciditate inficiunt. Adjice & illos, qui Oxygari, omphacii, acetariorum, aceti, &c. ejusdem commatis condimentorum usu, languenti per luxum stomacho malè consulunt. *Acida* quippe omnia, dum Chylum & sanguinem acore imbuunt, strenuè faciunt ad productionem *Melancholiæ Hypochondriacæ*; quæ *Scorbuto* adeo affinis est, ut non nisi gradibus quibusdam ab eo differre videatur. Sub

eodem

eodem censu cadunt insalubres *potus*, *aquæ* nimirum corruptæ, crassæ, fæculentæ, graves, subsalsæ; vina acida, turbida, subaustera, pendula, rancida; *Cerevisia* novella, minùs rectè cocta, infermentata, vitioso ex Malto parata, vetustate acescens, alióve ullo modo corrupta. Horum nempe omnium materia ita comparata est, ut fæculentis, crassis, melancholicis, ac tartareis, *i. e.* salso-terrenis succis originem atque fomentum præbeat; & illam quam in alimentorum concoctione *Hippocrates* cum Natura exigit, ζύμωσιν & μετεωρισμὸν seu πνευμάτωσιν, impediat: iisque nominibus Cachexiæ Scorbuticæ fundamenta ponat.

Tertio loco veniunt *Motus* & *Quies*, sua quoque Symbola infausta nonnunquam ad *Scorbuti* productionem conferentes. In *Motu* autem commissi errores, in ipsius vel *excessu* consistunt, vel *importunitate*. In *Excessu*, ubi corpus vel nimis violento, viriúmque εὐφορίαν transcendente; vel diutiùs quàm par est continuato labore exercetur. Utroque enim in casu, spiritus tum Vitales, tum Animales (hoc est, purissimæ, subtilissimæ, mobilissimæ, atque ad summum fluxilitatis gradum jam tum evectæ sanguinis particulæ) dissipantur & exhauriuntur. Unde & u- *Art. 6.*

niversa

niversa sanguinis massa citò depauperatur, Nervorúmque roscidus liquor, nutriendis partibus comparatus, rapidè colliquatur & absumitur: in utrinque successuri Scorbuti apparatum; quemadmodum ex brevì dicendis luculenter constabit. In *importunitate*, quum exercitio nos malè multamus intempestivo; mox à pastu nimirum, vel dum pravis succis adhuc corpus scatet. Hinc enim efficitur, ut Chylus ex dimidio tantùm coctus, nec dum ab excrementitiis suis partibus sat repurgatus, in Mesenterii glandulas, indéque per ductus *Pecquetianos* in sanguinis ad cor redeuntis confluvia rapiatur; unà cum aliis, si quæ in viscerum confiniis existunt, impuritatibus: unde corruptâ sanguinis puritate, exoritur Cachexia, & obstructiones, Scorbuti haud raró parentes. Sapienter itaque *Galenus* (2. *de Sanit. tuend. cap.* 2.) *Non debet*, inquit, *cum administratur exercitium, crudi incoctique cibi, aut succi multitudo vel in ventriculo, vel in vasis contineri: unde periculum sit, ne priùs quàm per maturam coctionem utilis sit, in omnes animalis partes rapiatur.*

Art. 7. *Quies* verò nimia, seu plùs æquo intermissum corporis exercitium, multo frequentiùs

quentiùs, & pluribus utique modis Scorbuto sementem facere solet. Scilicet, *Chyli* per angustissimos Lactearum anfractus distributionem remoratur; *Sanguinis* circuitum, fluiditatem, micationem impedit, utriusque familiæ *spiritus*, vitæ putà & functionum animalium præsides, crassos, torpidos, adque se expandendum ineptos reddit; & impedimento est, ut neque *Succus Alibilis*, per imperceptibiles quidem, licet apertos Nervorum canaliculos, in partes exinde reficiendas satìs liberè dispensetur; neque ejusdem superfluitates ad Glandulas sive *Emunctrices*, sive *Reductrices* tempestivè regerantur. His autem de causis, necessum videtur, ut uterque liquor, sanguis nempe, succusque Nervosus, à debita sui generositate degener factus, variisque simul fæculentiis refertus, sensim dyscrasiam subeant excitando Scorbuto opportunissimam. Hinc fit, ut qui delicatè vivunt, magìs Scorbuto obnoxii sunt, quàm qui laboriosè, fæminæ, viris; urbani, agricolis. Studiosè igitur sibi provideant *Eruditi* (ut otio & socordiâ torpentes, ceu telluris inutile pondus, indignanter prætercam,) ne dum ad libros anxiè sedent, Musarúmque sacris noctes atque dies operantur, se in mali hujus, quod vitam seden-

tariam

tariam agentibus semper impendet, discrimen infeliciter conjiciant.

Art. 8. *Quartam* in hac tragœdia scenam merentur *Somnus* & *Vigiliæ*; ex quibus modum supergressis, eadem ferè, atque ab immoderatè usurpatis Motu & Quiete, incommoda Scorbutum minitantia emergunt. *Somnus* enim (definiente *Aristotele*) est Στέρησίς τις τῆς ἐγρηγόρσεως, *quies quædam, & privatio vigiliarum*, seu exercitii sensuum: *vigiliæ* autem in ipso sensuum motûsque exercitio consistunt: ac proinde necessum est, ut quæcunque ex diutiùs intermisso corporis exercitio profluere modò diximus mala, eadem quoque à somno diutiùs continuato dimanent; exque vigiliis immoderatis eadem, quæ à nimio motu ac labore.

Art. 9. Heic etiam pro tribunali adducenda sunt, quotquot præter morem in corpore *subsistunt.* Quandocunque enim contingit, ut quodvis eorum, quæ ex naturæ instituto, seu periodicè, seu ad incerta temporis intervalla, tanquam corporis sanitati non ampliùs utilia, evacuari debent, supra modum ac tempus consuetum retineatur: fieri vix potest, quin Oeconomia animalis inde perturbetur; idque magìs vel

minùs

minùs, pro ſuppreſſi humoris indole, proque dignitate partis quam is inundârit. De variis *recrementorum* in corpore humano perpetim ſuboleſcentium generibus, deque numeroſis *Affectibus*, qui ex eorum ſingulis conſueto diutiùs retentis ſuppullulare ſolent; nos olim (*in Exercit. Pathologicis*) ex profeſſo fuséque egimus. Ut cuivis quæ in *Exercitatione nona* libri illius tradita ſunt attentiùs conſideranti, haud difficile ſit exinde colligere, qua ratione, & quatenus præcipua ex illic enumeratis excrementis, indebitè ſuppreſſa, ad *Cacochymiæ Scorbuticæ* inductionem facere poſſint. Hac igitur occaſione nobis aliud nil heic addendum reſtat, præter illud unicum; *communem* nempe rationem, qua ſuppreſſæ præter conſuetum evacuationes videntur ad *Scorbuti* generationem conducere poſſe, vel in *eo* conſiſtere, quòd ita retentæ impuritates, ſanguinem juxta ac ſuccum Alimentarem inquinant; vel in *eo*, quòd eædem publicas vias, interioresque viſcerum ductus obſtruendo, Nectaris vitalis circulationem motúmque expanſivum cohibent atque impediunt; vel ſaltem in *utroque*, ut ſæpiùs uſu venit. Ita in fœminis *Menſium*, *Hæmorrhoidúmque* in viris ſuppreſſio, ſæpiſſimè & occaſionem Scorbuto dedit & rudimenta: toto ſanguinis

guinis flumine impuritatibus illis, quas ex utero, aut locis sedi vicinis abluerat, quæque menstruatim prorsus debebant eliminari, corrupto contaminatóque. Ita similiter humores, erumpens ex *Ductu Cholidoco* bilis effera, miasmate sulphureo & amarulento interdum inficit, adeóque Scorbuto exinde mox orituro occasionem simul & seminium præbet.

Art. 10. Cæterùm in universo rerum *Non-naturalium* ordine, nihil certioris efficaciæ est ad homines in Tullianum Scorbuti præcipitandos, quàm illa *Animi Pathemata*; quæ *Epicurus* noster (bone Deus, quantus, quàm sanctus vir!) generatim retulit ad 'Αλγηδόνα, & in quibus spiritus & sanguis, proxima Animæ instrumenta, introrsum moventur Συσταλτικῶς, *i. e.* per modum *contractionis*; tanquam de malo quodam præsenti anxiæ, seque ab eo vindicare conanti Animæ suppetias allaturi. Et in hoc genere, ingratissimus ille Animi languor, qui ex opinione mali jam urgentis oritur, quemque *Tristitiam* vocamus, merito suo primas tenet. Nam spiritus intrò paulatim retrahit, ita ut sanguis sufficienti eorum influxu destitutus, nec fat agitatus ad sui expansionem; lento nimis motu cordis penetralia pertranseat

transeat: utque quasi vincula sentiantur circa cor ipsum, quæ orificia ipsius coarctant; ac veluti stiriæ, quæ sanguinem congelare videntur. Hoc pacto incrassatus, depauperatus, lætóque suo genio exutus *sanguis*, in liquorem effætum, subacidum, & coagulationi pronum degenerat; eoque nomine insignem *Melancholiæ*, quæ πρῶτον δεκτικὸν videtur *Miasmatis Scorbutici* esse, proventum exaggerat. Eadem passio insuper & *Succum Nutritium*, corrupto priùs Chylo, generosâ atque balsamica sua indole spoliat, & in illætabilem quasi vappam aut garum transmutat. Est igitur, quòd credamus *Eugaleno* (*de Scorb. p. 3.*) scribenti, *Quos cum crassiore victûs ratione diuturnior Mœstitia exercuit, de his ægrotantibus se constanter prædicere ausum fuisse, eos Scorbuto vel solo, vel aliis morbis permixto teneri*: & Doctiss. Willisio *nostro, qui observat, homines, propter occasionem aliquam, luctu ingenti perculsos, & deinceps diu mœstos, Scorbuticos tandem fieri.*

Quæ hactenus cursim examinavimus, etsi seorsim assumpta, & suo quodque maleficio in corpus humanum agentia, ad Scorbutum in eo producendum sufficiant: multò faciliùs tamen ac promptiùs id solent præstare *Art. 11.*

præstare, ubi *morbus aliquis præcedens*, vitiosum quodvis, nec nisi longo tempore delebile sui vestigium, seu sanguini ac succo Alimentari, seu alicui ex visceribus præcipuis impressum reliquit. Ita sæpe *Febribus* tam continuis quàm intermittentibus, maximè ubi diuturniores sunt, Scorbutus à tergo succedit: hocque potissimùm fortassis ex eo, quòd sanguis febrili incendio adustus, sulphuréque suo puriori orbatus, tum sale in fluorem evecto insigniter infectus, in salsum, muriaticum, & lixivii æmulum succum degeneraverit. Hic enim ingratissimo *salsedinis* prædominio subjectus, suoque ita ingenio ad πνευμάτωσιν comparato exutus: & ægrè suum deinceps peragit circuitum, & *Miasma Scorbuticum* sibi facilè contrahit; quin & labem suam non solum partibus quas alluit solidis, ast & succo etiam *Nutritio* in ipsas delato, indéque redeunti *Lymphæductuum* liquori sensim communicat. Ita pariter Scorbutus affectionem *Hypochondriacam* sæpissimè aut comitatur, aut excipit: Melancholicâ, id est, *acidâ* aut *subaustera* sanguinis dyscrasiâ, tandem in Scorbuticam transeunte. Ita denique nonnunquam è *Chylo*, ob ventriculum malè affectum, fermentóve alieno imbutum, imperfectè cocto, aut inter coquendũ corrupto

rupto, Scorbutus exoritur: Chyli vitiis tum ſanguini, tum balſamico Nervorum liquori mox communicatis. Sunt & aliiad huc morbi ex numero *Chronicorum*, unde malum hoc πολυγενὲς primordia ſua ducere poteſt & ſolet; ſed infinitus eſſem, ſi ipſum ad omnes ſuos fontes perſequerer. His igitur conſultò prætermiſſis, ad illud cui in iſthoc Scorbuti remotiorum foríſque incidentium cauſarum catalogo ultimum aſſignavimus locum, *Contagium* ſcilicet, progrediemur; hîc addito priùs, ex abundanti, hoc unico notatu digniſſimo.

Eſſe nimirum *nonnullos, qui ad concipiendum intra ſe Scorbutum cæteris ſint longè procliviores*; ídque proculdubiò ratione τῆς ἰδιοσυγκρασίας, qua ludens Natura ipſos donavit. In quo autem iſta *diverſitas* dicam, an *proprietas* fundatur; utrum in quodam corporis *temperamento* illis peculiari, & miaſmati Scorbutico magis affini; an in *vaſorum* Chyli, ſanguinis & ſucci Alimentaris hinc illinc tranſmiſſioni inſervientium, *exilitate* & *anguſtia* (ob quam craſſi ac fæculenti humores faciliùs in iis hærere atque ſtagnare poſſunt;) an denique in alia aliqua *fabricæ* ſingularitate: perarduum ſanè eſt, ſi Art. 12

non prorsus impossibile, definire.

Art. 13. Cæterùm utcunque ad Scorbutum disponat latens nos isthæc ἰδιοσυγκρασίας, equidem quamplurimorum sexu etiam, constitutione, ætatéque & vitæ præterea genere inter se imparium haud levi damno compertum habemus; plures id sibi malum *Contagio*, quàm ex alia ulla ex modò dictis causis forinsecùs advenientibus, contraxisse. Commodum igitur & consentaneum est, hîc strictim exquiramus, *qua ratione morbus hic*, quem suo modo *malignum* esse suprà notavimus, *ab alio in alium*, contagionis *interventu*, *traducatur*. Quod ut feliciùs præstare possimus, rémque ab ipsis Physiologiæ sanioris principiis paulo altiùs deducere; quædam nobis occurrunt, propositionum loco præliminarium, præstruenda.

Primum est, effluere continuò è concretionibus quibuscunque, ut ut ad sensum solidis, multóque densiùs è corporibus Animantium, corpuscula quædam; quæ in aerem circumfusum excepta, circumcirca veluti nebulam seu Halonem, ad extremum diffusionis suæ, constituunt.

Secundum est, corpuscula ista, seu (ut cum *Epicuro* nostro rectiùs loquamur) *Atomorum*

Atomorum moleculas, concretionum earum, quibus recèns decesserint, naturam & conditiones usque eò resipere; ut quæ è corpore insigni aliqua virtute ac efficacia prædito effluxere, eandem ipsæ in se separatim tueantur retineántque illibatám. Omnis enim concretio, majorem utique minorémve energiam sortitur, pro majori minoríve particularum quibus constat, mobilitate & activitate. Ita fit (ut *Magnetica* & *Electrica* transiliam) ut à Sulphureis ac Bituminosis, qualia sunt Succinum, Ambra grisea, Camphora, Bitumen, Moschus, &c. avolantes moleculæ totam viciniam odoribus repleant.

Tertium est, Animalium morbo quovis contagioso laborantium corpora, à se perpetim emittere non solùm vapores sive halitus, quos *Græci* νοσηρὰς ἀποκρίσεις & ἀποῤῥοίας, *morbidas expirationes* vocant; verùm *inquinamenta* etiam quædam velutíque semina, *Hippocrati* proinde μιάσματα ϗ σπέρματα dicta: quæ originis suæ indolem malignam planè plenéque referentia, ubi se, sive per contactum, sive deferente aere, in corpora quidem alia, iis tamen unde ipsa profluxerint analoga latenter insinuarunt; sensim in ea morbum ejusdem speciei introducere valeant. Id quod in Peste fieri, sole meridiano clarius apparet.

Quartum ultimúmque est; Miasmata illa ex integro æmulari naturam & activitatem *fermenti* (cujus exigua tantùm portiuncula grandi farinæ cumulo admista, blandóque caloris fotu excitata, totum mox fermentescere facit) parique virtute ac modo agendi insigniri; ita ut corpori cuivis analogo tacitè communicata, sanguinem ipsius reliquósque humores in sui naturam covertere possint, cóque pacto eidem morbum inducere ejusdem speciei cum illo, quo prius affectum corpus, unde dimanarint, laborabat.

Art. 14. Jam verò in medium adductis his, de ratione Contagii in genere; ad solvendum præsens quæsitum, de modo propagandi ex alio in alium Scorbuti, pressius accedam;rémque paucis expediam. Quum igitur Scorbuto graviter inquinata corpora (quippe his solis morbus jam *in facto* esse videtur) à se, jugi fluore, emittant *Miasmata*; quæ licet mole quidem perexigua, maximæ tamen energiæ sint, & activitatis, ut è fonte maligno expirata; quæ item pravam ejusdem fontis indolem per omnia referant; quæque præterea quamproximè accedant ad naturam fermenti, si vim modúmque agendi spectes: cum hæc, inquam, ita se habeant, verisimile

mile eſt, derivari ab infectis in ſanos Scorbutum, per ſubtiliora effluvia de illis in hos tranſmigrantia; quæ excipientium ſanguinem ac Succum Nutritium fermentando alterant, inquinant, maleficóque ſuo genio ſenſim quaſi imprægnant; ſicque Scorbutum denuò producant.

Porro quoniam *fermenti* cujuſvis virtus & energia precipuè, ſi non unicè, debetur ſpirituoſis illis, tumultuoſóque & exerto motu ferventibus particulis, ex quibus moles ipſius, utcunque exigua, maximam partem conflatur; taléſque ex miſtorum *ſoluto Sulphure*, *Saléque* ad ſummum fluxilitatis apicem deducto, quàm è cæteris ea conſtituentibus principiis, copioſiùs multo emergere, notum eſt: videtur ſanè veriſimillimum, *Scorbuto* proprium illud ac peculiare *Miaſma*, cui vim & efficaciam fermenti morbiferi attribuimus, & ex hujuſmodi *Sulphureis* atque *Salinis* particulis, actu jam tumultuantibus, motúque ſubtili æſtuantibus, conſtare; totúmque contagii opus moliri ac perficere, non aliâ, quàm quæ ab iis ſolis exeritur, potentia & energia. Hæcque inſignis adeò eſt, ut haud multùm intereſſe videatur qua via, quóve vehiculo miaſma ipſum fuerit ab infectis in ſanos tranſlatum; u- *Art.* 15.

trum nempe à viro in mulierem, aut ab hac in illum, per *tactum* (in coitu) *spermaticum*; an deferente *semine* à parentibus in prolem; an consortio *lactis* à nutrice ad infantem; an per *anhelitum*, *salivam*, *sudores*, extillantem ulceribus *saniem*, &c. quæ Scorbuticorum corporibus decedunt. Accepto enim semel Miasmate, fermentativam suam mox exercere incipit potentiam in Sanguinem Succúmve Nutritium, vel utrumque; quásque in alterutro incurrit *Sulphureas*, & *Salinas* particulas, ut suis *Symbolicas*, supra modum evehendo, universam liquoris massam corrumpit, suóque fascino inficit.

*Art.*16. Mirari tamen subit, unde haud rarò contingit, tum *lue Venerea* infectorum liberos cæteris degere *Scorbuto* magis obnoxios; tum utrique morbo communia quædam Symptomata esse, ut nonnunquam vel expertissimis Medicis perdifficile sit alterum ab altero distinguere. Nec ænigmatis hujus commodiorem solutionem (arbitror) quis facile afferet, quàm si concesserit, Miasma Scorbuticum quamproximè accedere ad naturam indolémque illius, quod lue Indica correptis impressum est, quóque eadem contagiosa fieri nec sine sontica causa perhibetur. Huic enim cum illo magnam

nam intercedere cognationem & analogiam, ex utriusque effectibus inter se compositis conjectare fas sit. Atque hæc quidem dicta sint de *Scorbuti causis forinsecus* corpori obvenientibus: quas ideo cursim ac leviter pertransivimus, ne aut adstricti ad compendium instituti nostri parum meminisse videremur, aut Lectori tædio esset prolixitas.

Cap. IV.

De Causa Scorbuti Proxima & Continente.

SUMMARIUM.

Artic. (1.) *Transitio à causis Scorbuti Remotioribus, ad* Proximan & Continentem, *ex eis denique exsurgentem*; (2.) *quam non semper* unam, *nec* simplicem *esse*; *sed* variam & complexam *indicat affectuum inde sobolescentium varietas.* (3.) *Scorbuti* tria *constituuntur* genera *præcipua*: (4.) *quæ ad mentem* Divi Hippocratis, *quantum res ferat, illustrantur.* (5.) *Affertur ex eodem* Hippocrate *textus quidam eximius, magnique ad dignoscenda Scorbuti* natalia *momenti.* (6.) *Inhærere sanguini alimentorum* ἄκρητα καὶ ἰσχυρά. (7.) *Quas in partes* heterogeneas *sanguis illicò ab effusione, analysi* spontanea *revertitur*: (8.) *quas exhibet per* ignem *resolutus.* (9.) *Dictorum clausula.*

Quibus

QUibus ex cauſis forinſecus corpori ad- venientibus ortum ſuum Scorbutus utplurimùm ducit, hactenus examinavimus. Et proximo loco adminiſtranda noſtræ hujus provinciæ pars, in eo potiſſimùm ſita eſt, ut facto à notioribus ad obſcuriorum indagationem progreſſu, ſtrictiori ſcrutinio inquiramus, quæ ejuſdem *proxima* ſit, & *continens Cauſa*, quam iſtæ remotiores malefica ſua in toties memoratos humores, *Vitalem* nempe & *Alibilem*, energia producere aptæ natæ ſunt; ſeu ut preſſiùs loquamur, quænam ſit Miaſmatis Scorbutici *eſſentia* & ὕπαρξις. Hac enim ritè inveſtigatâ, plus lucis ſimul & fidei adſtruemus iis quæ deinceps de ſeriatim ſolvendis morbi hujus Phænomenῶν præcipuis, déque iiſdem ex artis *Hippocraticæ* methodo ac doctrina curandis, venient dicenda. *Art.* 1.

Ex poſitis ob oculos effectibus, de cauſarum natura ſi non ſcienter judicium ferre, at ſaltem ratiocinando τεκμαίρεσθαι licet: & quid quæque vis effecerit, ex ipſo genere injuriæ intelligitur. Ex permagna igitur illa, quam ſuprà notavimus, Scorbuto vel conjunctorum, vel mox ſupervenientium affectuum varietate; fas eſt genuina inductione colligere, ipſum non ſemper ab una aliqua ſingulari & ſimplici cauſa proxima exoriri ac dependere; aſt à mul- *Art.* 2.

à multiplici, quæ ſuam ὕπαρξιν καὶ οὐσίαν, pro diverſa elementorum primiceriorum complexione variat. Quid enim, niſi complexum, peſti adeò πολυμερῆ producendæ ſufficiat? In his equidem *ſanguini* præcipuè inhæret infauſta labes: illis de nectarea ſua dulcedine dejectus vitiatur præ cæteris *Succus Nutritius*: aliis *uterque* ex æquo inquinamenti participes fiunt. Adhæc, tempus eſt, ubi utriuſque liquoris *Sulphureæ* particulæ, initâ cum fixis ac ſalinis quibuſdam ſocietate, dominium uſurpant in cæteras omnes: eſt item quum ferociunt, &ad tyrannidem aſpirant *Salinæ*: dantúrque plures, quorum in ſanguine pariter atque ſucco alimentari eximius *acor* inauſpicatò regnat: Sunt denique in harum unaquaque factionum ſeu intemperierum varii *gradus*, quibus ab invicem haud minùs diverſificantur. Ut tantam effectuum varietatem ab una eadémque dyſcraſia, quæcunque ea demum eſſe ſupponatur, deducere impoſſibile videatur: & perarduum, ſuam cuique efficientem indubitanter aſſignare. Vix equidem plura *Sulphurum Saliúmque* genera in Hermeticorum ergaſteriis, quàm in ſanguine Scorbuticorum eſt reperire. Hic enim in his, gravem *Sulphuris* mephitim olet; in illis, ad *Tartari* figentem ſalſedinem propiùs

piùs accedit; aliis, stypticam refert *Calcanthi* aciditatem; aliis, *Alumen* simulat; nec desunt quibus à genio suo vsque eò abhorret, ut corrosivam *aquæ Stygiæ* atrocitatem induisse reputetur. Et de *Succo* quoque *Nutritio* idem prorsus existimandum. Communia enim utriq; liquori eadem vitia esse necessum est: altero alterum, dum in intimis partium recessibus concurrunt, inficiente. Tot itaque Scorbuti species seu *differentias* supponere licet, quot sint vitiosæ sanguinis tincturæ, è diversis salibus, horúmque tam inter se, quàm cum cæteris illius elementis primiceriis diversimoda combinatione oriundæ. Omnium non inibimus censum; ne in immensum excrescat dicendorum seges. Et nostro instituto sat erit, paucas, eásque eximias à suis usque primordiis qua licet verisimilitudine deduxisse; ut quibus vacat & placet, pro sua quisque sagacitate de reliquis certiori augurio divinet.

Mihi igitur ab effectibus inter se manifesto discrimine differentibus, de causarum diversitate conjecturam desumenti, *tria* Scorbuti *genera præcipua* videntur constituenda. *Vnum* scilicet, cui pro causa proxima & continente est ea sanguinis intemperies & impuritas, in qua *Sul-* *Art.* 3.

phureæ

phureæ ipſius particulæ, initâ cum paucioribus ex *Salinarum* cenſu conſpiratione, cæteris omnibus præſunt. *Aliud*, ubi ſuppreſſo velutíque ſub jugum ſerviliter miſſo Sulphure puriori, *Tartareæ* ſeu *Salino-Terreſtres* principatum in ſanguine tenent, ejúſque πνευμάτωσιν impediunt. *Tertium*, quod ortum ſuum juxta ac fomentum debet eximio ſanguinis *Acori*; quando ad fluorem jam tum adſpirantes, ſibíque communi miſtionis vinculo aſſociatas cæteras ſua libertate multantes particulæ *Salinæ*, univerſam ſanguinis maſſam infenſiſſimâ imbuerunt *Aciditate*.

Art. 4. At tibi fortaſſis, generoſe Lector, ingratum eſt, ſic ad factioſa *Chymicorum* elementa revocari: auréque minus averſa hanc doctrinam accipies, ſi vocibus tradetur ad dialectum *Hippocraticam* accommodatis. Scias igitur, ſi ita tibi videtur, *primi* generis Scorbutum poſſe ad efferæ *Bilis* exuperantiam; *ſecundi*, ad ſalſuginoſi præpollentiam *Phlegmatis*; & *tertii*, ad immanitatem *Melancholiæ* haud incommodè referri. Vide ſis tamen, ne ullum exiſtimes ex tribus hiſce veterum humoribus, ut ut in ſanguine luxuriantem, producendo Scorbuto ſuffecturum; niſi peculiarem quandam ἄῤῥητον κακοήθειαν, ſeu

ſeu non niſi ab effectu dignoſcendum corruptionis modum priùs ſuſceperit. Quamplurimi enim viſcerum obſtructione, & humoribus melancholicis laborant, qui Scorbuto non afficiuntur: & in iis regionibus, quibus bilioſi humoris ex aeris fervore collectio eſt familiaris, Scorbutus ignotus eſt. Idem inſuper & præcipuè apparet ex Scorbuti contagio, quo alii morbi tam bilioſi quàm phlegmatici & melancholici planè deſtituuntur. Sed cauſæ cardinem hæc non attingunt: magíſque expedit, ut ad modò dicta revertamur principia Chymicorum; utpote quæ ad Scorbuti geneſin ritè enucleandam multo plus lucis afferant, quàm cuiquam liceat ex chimærica humorum quadriga Galenicorum haurire. Quod ex ſequente rationum contextu luculenter conſtabit.

Extat apud oraculum noſtrum, *Hippocratem*, de morborum primordiis ſapienter, & tanquam ex Apollinis dictamine diſſerentem, textus quidam percelebris, quique præſenti huic noſtro de recèns aſſignatis Scorbuto cauſis ſcrutinio lucem ſimul & autoritatem præferat digniſſimus. Sic verò iſte, in lib. *de veteri Medicina*. Ἔνι γὰρ ἀνθρώπῳ ϗ πικρὸν, ϗ ἁλμυρὸν, ϗ γλυκὺ, ϗ ὀξὺ, ϗ στρυφνὸν, ϗ πλαδαρὸν, ϗ ἄλλα *Art.* 5.

μυρία

μυρία παντοίας δυνάμιας ἔχοντα, πλῆθός τε καὶ ἰσχύν. Ταῦτα μὲν μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀλλήλοισιν, οὔτε φανερά ἐστιν, οὔτε λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν δὲ τι τουτέων ἀποκριθῇ, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον, &c. Quorum hanc ego paraphrasin tibi officiosè offero: Cùm animalia ex plantis nascantur, plantæ suum è terra hauriant alimentum, hæc autem in se Sulphuris, Saliúmque diversorum ingentem vim contineat: necessùm est, ut alimenta quibus nos homines vescimur, ἀνεπιτήδεα, ἄκρητα καὶ ἰσχυρὰ, ut idem *Hippocrates* appellat, multa in se contineat Mineralium effluvia; quæ cùm nullo modo corpori in alimentum cedere possint, nec ita immutari, ut in sanguinem non deriventur; inibi manentia, morborum causæ fiunt. Idque quatenus *amara*, *salsa*, *acida*, aut *acerba* sunt, & id genus alias δυνάμεις calori nostro insuperabiles habent: quumque quid horum à benignioribus secretum, se manifestat, hominem lædendo.

Art. 6. Post absolutas quam felicissimè ciborum concoctiones, adesse tamen &. immanere particulas quasdam inalterabiles, quarum suggestu sanguis imbuitur; ita in promptu est, ut disputatione non indigeat. *Chylo* namque tales inesse, assumptorum in vitæ sustentamen qualitatibus diversis undique

dique reſpondentes; certiſſimum eſt vel ex variis inde emergentium Excrementorum generibus, quorum maturæ evacuationi per cuique convenientiſſima loca naturæ proſpexit ſolertia. Inſunt nempe *terrea, aquea, ſpirituoſa* ſeu volatilia, *acida, ſalſa, oleoſa, viſcida* & ſi qua alia ſint, ἄκρητα καὶ ἰσχυρὰ quæ vocat *Hippocrates*: quorum ex complexione Chylus conficitur, ventriculo in illa quà calore, quà fermento ſuo ſubacido inter coquendum agente. Subdita quidem cæteris potiſſimum *terrea* & *aquea* ſunt: *ſpirituoſa* ſocietatem ineunt cum *acidis*, reciprocæ contemperationis ergò (coercetur enim acidi vigor dulcedine volatili exundante: ſicque vini ſaliſque ſpiritibus per repetita cohobia exſuſcitatur dulc-aciditas) *acida aqueis* promptè diluta aſſociantur, *ſalſáque oleoſis*, utraque *terrenis* amica: *viſcida* verò ab *acidis* atque *ſalinis* inter ſe odio pluſquàm vatiniano colluctantibus diſtrahi ſolita, potiſſimùm *aqueis* immerguntur. Horum tamen nihil non aliquota ſui parte remanet in Chylo immutatum.

Sanguini etiam eadem inhærere, quamplurimis experimentis in ipſius tum *ſpontanea*, tum *Chymicorum igne* coacta *analyſi* factis, extra omnem dubitandi Art. 7.

tandi aleam positum est. In eo enim foras emisso, inque pelvim excepto, evanescente mox spiritu vitali, illius utique conservatore; partes quædam vel ad sensum *heterogeneæ*, & sua quæque in loca seorsim secedentes, conspiciuntur. Primò scilicet à sanguine in *cruorem* transit; paulo post in partes *rubras*, & *albicantes*: partésque rubræ *superiores*, sunt intensiori *purpura* tinctæ; inferiùs autem sitæ ad *nigredinem* vergunt. Adsunt partes porrò aliæ *viscidiores*, & fibrosæ; quæ reliquis vinculi communis vicem præstant: aliæ *ichorosæ*, & serosæ; quibus coagulatus deinceps thrombus innatare solet, quæque inspissabiles ab igne, & coagulabiles ab infuso acido ipsæ existunt. Atque in hoc *serum* sanguis tandem ferè totus dissolvitur. Adest item nonnunquam, maximè paulò post pastum, *substantia* quædam *densa* & *subalbicans*; quæ cum primis grumescens, ac reliquis superiorem occupans locum, gelatinam ex Cornu Cervino, aut albumen ovi crassius planè refert. Hæc non *crudior* (utì voluit *Aristoteles*) non *frigidior* (sicut Medicorum vulgo, pituitæ nescio cujus imagine per insomnia decepto placuit) pars sanguinis æstimanda est; ast pro *nobiliori*, & magis *spiritali* habenda: utì arbitratur *Harvæus* noster

(*de*

(*de Gener. Animal. exercit.* 52.) duplici præcipuè experimento motus. *Primò* quòd floridæ & rutilanti parti (quam pro ſanguine arterioſo *Galeni* ſectatores temerè accipiunt) tanquam calidior, & ſpiritu plenior, ſupernatet, ſedémque ſupremam in ſolutione ſive partitione ſanguinis obtineat. *Deinde* in venæ ſectione, ſanguis hujuſmodi proſiliens (qui plurimus abundat hominibus calidæ temperaturæ, robuſtis & toroſis) longiori filo, impetúque vehementiore (ceu è Syphone eliſus) exſilit: ideóque is calidior, & magè ſpiritalis debet judicari; quemadmodum & genitura fœcundior, ſpiritibúsque refertior æſtimatur; quæ longè validéque ejicitur. His *tertium* ſubjungere licet; *aquoſam* nempe, ſive ſanioſam ſanguinis partem, igne leviter coctam, in conſimilem gelatinam abire: & vice verſâ, gelatinam ipſam, corruptione recrudeſcentem, reverti in ſaniem. Indicio manifeſto, & gelatinam hanc ſanguinis partem eſſe omnium maximè elaboratam ac ſpirituoſam, velutíque metam quò reliquæ diuturniori coctione perducendæ ſunt: & aquoſam, licet urinæ forſan materiam aliquam, non tamen *urinam ipſam* eſſe, quamvis colore illam & conſiſtentiâ æmuletur. Quippe urina coctione nunquam denſabi-

tur in iſtiuſmodi mucaginem, ſed potiùs in lixivium tranſibit. Atque hæ quidem integrantes ſanguinis partes ſunt, ex quibus præcipuè compoſitus eſt, & in quas per corruptionem denique diſſolvitur; imò in quas & *viſcerum* etiam, *muſculorúm*que *carnes* ipſæ poſt mortem (ut in iis, qui è patibulo pendent, obſervare eſt) paulatim redeunt; ut ſal in lixivium, unde ortus eſt, reſolvitur.

At *objicies* forſan; *partes iſtas non ineſſe vivo ſanguini, ſed à morte ſolùm corrupto, & jam diſſoluto.* Dico igitur, dari haud pauca indicia, illas ipſas (forſitan & plures) in ſanguinis maſſa, dum per venas adhuc & arterias circumfluit, contineri. Medicorum nemini ſanè non innotuit *expanſiva* ſanguinis *ſpirituoſitas*: coercita quidem cùm communi mixtionis vinculo, tum craſſiuſculis, aqueíſque particulis quibus immerſa eſt, tum vaſorum continentium anguſtiis, nè citiùs quàm expedit, avolet; ſed ex reciprocante ſanguinis *æſtu* & *micatione*, quam & primitùs incepit, & perpetim inſtaurat, ſat intelligibilis. Hæc autem potiſſimùm *Sulphureis*, ſummèque *volatilibus* deberi videtur particulis. *Pingue* verò & *oleoſum*, calori fomitem continuò ſufficit. *Salem* ſanguinis vel guſtus ipſe ſubindicat: ex alimentis quidem ſixum, at requiſita

digeſtione

digeſtione volatilem effectum. Hunc deprehendiſſe videtur Acutiſſimus *Thom. Cornelius*, *Progymnas.* 7. *de vita*; dum tenuiſſimum quendam halitum in ſanguine agnovit; non mente tantùm, ſed ſenſu ipſo. Quippe ex calente adhuc cruore, acri & ſalſa quadam mordacitate exhalans hujuſmodi halitus, palatum ipſius & linguam feriebat. Iſtúmque ſalem ille pro *vitæ Balſamo* accipiendum cenſuit. Et ex *terreſtri* portione ſanguini inſpiſſamentum, ex *aquoſa* fluorem obtingere perſpectum.

Cæterùm huic liti de tantuplici ſanguinis Heterogenietate dudum jam finem impoſuit *Ars Spagyrica*: quæ accuratiſſimam ipſius *Anatomen* deſtillando inſtituit, exitúque felici ſæpiſſimè adminiſtravit. Nam per ignem reſolutus ſanguis, vel ſenſibus ipſis diſtinctim agnoſcenda commonſtravit ea, ex quibus olim conſtitutus fuerat. Exhibuit nimirum 1. *Spiritus*, aquæ ad inſtar vitæ limpidos, ſubtilitate juxta ac volatilitate præſtantes; ſed &, ob ſalem adhærentem, valdè acres, & linguæ naribúſque vim inferentes punctoriam: 2. *Sulphur*, ſub olei nigricantis larva quidem deliteſcens, gravi autem empyreumate dignoſcendum: 3. *Salem* ſummè *Art.* 8.

 fugacem,

fugacem, qui unà cum ſpiritibus, urgente intenſiori igne, aſcenderat: 4. *Phelgma*, inſtar lymphæ, ἄχρειον ϰ̓ ἄποιον; quod præcedentia omnia pluſquam dupla quantitate excederet: & 5. *Terreſtres* particulas, in ſpongioſum, levíque digitorum affrictu in pulverem reſolubile *Caput mortuum* coagmentatas: hócque majori quàm inexpertus quis facilè crediddiſſet quantitate. Sed quid opus eſt tanto experimentorum pondere, cùm hac luce clariùs apparet, ſanguinem ex *Chylo* confieri, & Chylum ex *eſculentis*; quorum ἀκκρητὰ & ἰσχυρὰ in utroque liquore, quin & in Succo etiam Nutritio manent immutata?

Art. 9. Tantum præliminari verbo de iis, unde ſanguis componitur, perpetuóque reſarcitur, in ſtatu ſuo naturali. Sequitur, ut ab eorundem præcipuis irregulariter ad invicem conſtitutis, & de principatu inter ſe concertantibus, *triplicem* quam diximus *Scorbuti differentiam* deducere adnitamur.

CAP.

Cap. V.

Scorbuti è Sanguinis ranciditate *oriundi historia*.

SUMMARIUM.

Artic. (1.) *Unde fit, ut ſanguinem nonnunquam inceſſat* Sulphurea *quædam* ranciditas, *in* Scorbutum *tranſitura*: (2.) *quam conati ſunt nonnulli per illius quæ* vinis *Sulphure ſuo diſtemperatis obtingere ſolet*, analogiam *explicare*; *ſed incertum an ſatis congruenter*: (3.) *quæque diutina &* habitualis *eſſe debet*, *ut* Scorbuti *parens fiat*.

Quoad *Primam* igitur Scorbuti *ſpeciem*, quam ad *Sulphuris* in ſanguine luxuriantis, & cum *Salis* nonnihil conjuncti dominium, tanquam ad proximum efficiens, retulimus; obſervandum eſt, haud raro contingere ut ſan- *Art.* 1.

 guinis

guinis massa particulis *Sulphureis* ad excessum usque abundantibus, & dominationem in cætera alimenta exercentibus impregnata; à naturali sua temperie degeneret, inque liquorem transmigret impurum, præfervidum, biliosum, variisque tumultibus ac effervescentiis obnoxium. Illud ubi contingit, tanta sævientis in omnia Sulphuris potestas est, ut sibi in societatem adscitis aliquot ex numero *Salinarum* (eis scilicet quæ ad statum *fluxilitatis* jam tum propiùs accesserint) suppressisque simul spiritibus generosis; sanguini universo noxiam quandam brevi inducat *ranciditatem.* Qua is insigniter distemperatus, non solùm inutilis ad nobilissimum illum usum, cui ex Naturæ instituto destinabatur, evadit: verùm etiam plerisque partium, quas circuitione lustrat, gravis & infestus. In has enim recrementa quædã, seu coagmentatas ex *Sulphure Saléque* moleculas passim dispergit: quæ illas pro peculiari cujusque contextura diversimodè affligant. Quippe in *habitum* corporis extrusæ, *maculis* eum, *exanthematis*, *pustulis*, *tuberculis*, *exulcerationibus* fœdè deturpant: interaneis verò affixæ, *Cardiogmos* pariunt, *vomitiones*, *diarrhœas*, *dysenterias*, & ejusdem commatis alia Symptomata, quæ vulgò solent mordenti ventriculum

triculum & intestina efferatæ *bilis* acrimoniæ adscribi; quæque Scorbutum sæpè & comitantur, & indicant.

Hanc Sanguinis *dyscrasiam* sunt quidem qui explicarent per illam quam in *vinis*, postquàm aliquandiu efferbuêre, *rancidi-tatem* deprehendimus, odore gustúque ingratissimam. Scilicet suppositâ vinum inter & sanguinem *analogiâ* quadam, seu affinitate; de hujus intemperiebus ex vitiis illius sic ratiocinantur. Quemadmodum in *vino*, inquiunt, particulæ *Sulphureæ*, cum *Salinis* consociatæ, ubi cæteris elementis præpollent, omnem liquorem corrumpunt, spiritibúsque generosis sub jugum missis, odiosa ranciditate inficiunt: ita pariter se res habet quoque in *sanguine*. Et de aliis etiam in sanguine observatis dyscrasiis, eundem in modum dissertant, eas cum similibus (ut arbitrantur) alterationibus, quæ vinis obtingere solent, per omnia conferendo. Atqui nondum planè constitit, talem ullam sanguini cum vino intercedere similitudinem, ut seu rectè seu malè habuerint, de utroque paria dicantur. Est autem, quòd alterum suspicer ab altero haud paucioribus momentis discrepare, quàm animal à planta, aut vinum ipsum à lacte: & suspicionis hujus argumenta Art. 2.

 aliquot

aliquot hîc in medium attulissem, si licuisset extra propositum divagari. Hisce tamen Scriptoribus non tam repugnabo, quàm de iis quæ ignoro vel dubito, solertiam ipsorum interrogabo.

Art. 3. Interim experientiâ compertum habeo, vix generando isthanc Scorbuto sufficere ranciditatem, nisi *diuturna* fuerit, & *habitualis*. Recens enim, nec novo indies fota pabulo; aut, excretis vigore Naturæ quæ ex Sulphure ac Sale concreverant moleculis, pauculos intra dies extinguitur; aut febrem Synocham accendit, sanguinem inflammando. Neque minùs certum illud est; eidem maximè obnoxios esse illos, quibus in deliciis sunt vina fortiora, aquæ ardentes, caro porcina, pisces Testacei, allio aut pipere condita, id genus alia, asotis in gulæ lenocinium expetita. Ex his enim sanguini exsurgit uberrimus Sulphuris & Salis rancidiorum proventus: sicut haud obscurè colligatur ex eo, quòd pleraque eorum, dum putrescunt, gravissimè fœtent.

CAP.

CAPUT VI.

De Ortu Scorbuti è Sale fixo.

SUMMARIUM.

Artic. (1.) *Derivatur Sanguinis* Μώλυνσις *à* fixo Sale, *ipsi ubertim admixto.* (2.) *Analogica ejusdem* Cruditatis *explicatio.* (3.) *Scorbutum non ex omni sanguinis cruditate oriri; ast unicè ab illa quæ* salis prædominio *debetur:* (4.) *quemadmodum ostendunt* Symptomatum *ei maximè familiarium rationes,* & (5.) remedia *eodem affectis summè proficua.* (6.) *Epitome vulgaris doctrinæ de* Fermenti Lienaris *generatione,* & *usu primario.* (7.) *Nondum satis constare, tale quid in Liene unquam repertum fuisse.* (8.) *Incertum pariter esse, an ulla sit suppositi illius Fermenti* necessitas. (9.) *Sanguinem qui* Lienem *egreditur, eundem per omnia apparere cum ingressuro.* (10.) *Incongruum videri supposito Fermenti* usui, *ut non rectà in* venæ Cavæ *truncum, sed longas per ambages*

in

in Hepar *feratur.* (11.) *Dictorum capita sub uno aspectu posita.* (12.) *Ingenuè profitetur Auctor*, verum *se* Lienis usum *adhuc nescire* ; (13.) *suam tamen de ænigmate illo* conjecturam *proponere audet:* (14.) *& falsi Scorbuti originem petit præcipuè à diuturno usu* alimentorum Sale fixativo abundantium. (15.) *Hancque suam opinionem confirmat* Halophagorum *exemplis.*

Art. 1. QUoad *secundam* speciem, cui pro causa continente dedimus *Tartareas* impuritates, unà cum Chyli tributo in publicum vitæ thesaurum, sanguinem puta, invectas, ejúsque πνευματώσει repugnantes; non est quòd longâ rationum catenâ utamur ad hujus genesin elucidandam. Nemini enim in eruditis Modernorum Scriptis Pathologicis diligenter versato novum aut obscurum esse potest, plurimùm facere ad Scorbutum sanguinis μόλυνσιν sive cruditatem: quæ vix aliunde quàm à *Salino-terreis* cruditatibus seu fæculentiis sanguini copiosè admistis oriri videtur. Talium enim de natura est, ut cæteras omnes sanguinis partes figendo detineant in statu cruditatis: unde fit ut universa illius massa in salsum & gari æmulum liquorem brevì degeneret.

Quàm

Quàm ſanguinis eſſentiæ neceſſaria ſit *meteorizatio*, vel exinde liquet; quòd ipſemet modus ſanguificationis aliud nil eſſe videtur, quàm advecti noviter in ſanguinem Chyli à cruditatis ſive fixationis ſtatu ad ſtatum fuſionis ſeu volatilitatis proceſſus; quo ſpiritus ejus, qui antea fixi & depreſſi jacebant, jam exaltantur, & ad ſummum expanſionis gradum promoventur. Interverſo igitur iſthoc proceſſu, neceſſum eſt ut non tam verus ſanguis, quàm liquor quidam impurus, crudúſque & Scorbuticæ indoli proximus fiat. Cruditatem hanc quadantenus exprimunt *Muſtum*, *Cerevifia* novella, *Hydromel*, aliique liquores ex heterogeneis particulis conſtantes. Hi enim, ante debitam ſui fermentationem, nihil ſpirituum elargiuntur: nec ullâ cum ſuis recrementis pugnâ initâ, prorſus inſalubres manent. Haud diſparis immaturitatis ſanguinem in hoc caſu eſſe puto. Non quòd iſtos liquores amuſſidem ſanguinis velim: aſt ſimilitudinem aliquam, & illuſtrandi modum illinc traho. *Art.* 2.

At verò utcunque ſe demum habeat hujuſmodi cruditatis analogia, ad illam quam in dictis liquoribus nondum fermentatione *Art.* 3.

defæcatis

defæcatis obſervari diximus; certum interim eſt, Scorbutū hunc non ex omni ſanguinis cruditate oriri; aſt unicè ab ea, in qua uni *Sali* parere coguntur omnia. Eſt enim alia ſanguini per μόλυνσιν inducta intemperies, unde *cachexia* potiſſimùm *Hydropica* emergit; alia, cui in virginibus ortum debet *Clorôſis*, & *Malacia*; alia ad producendam affectionem *Hypochondriacam* pronior; alia, quam *Leucophlegmatia* ſæpiùs excipit. Sunt forſan & aliæ adhuc, quarum differentiæ nobis nondum ſatis perſpicuæ innotuerunt. *Peculiarem* igitur ſibi in crudo ſanguine diſpoſitionem hic quoque expoſcit *Scorbutus*, ut inde naſcatur: talem nempe (ut nobis videtur) quæ à *copioſi*, & *in fixitatis ſtatu adhuc manentis Salis præpotentia* exſurgit.

Art. 4. Pro *Salis* quaſi deſpotica tyrannide fidem ſuam interponunt ipſa *Symptomata*, quibus hæc Scorbuti ſpecies à reliquis diſtinguitur; quorum præcipua cenſentur univerſi corporis *torpor*, *anguſtia pectoris*, *cordis tremor*, & *viſcerum obſtructiones*. Scilicet, ſanguinem præ ſalis contumacia deficiens πνευμάτωσις, háncque neceſſariò excipiens ſpirituum paucitas, torpida reddit membra: unde *laſſitudo ſpontanea*. In

pulmonibus

pulmonibus pariter à Sale incraſſatus ſanguis, ægrè ítque redítque per eorum licèt laxiſſimam ſubſtantiam: hinc *reſpiratio* admodum *difficilis*, & anheloſa. *Cordis* item anxiam *palpitationem* pari jure retuleris ad eundem crudum, ac Sale fixativo copiosè imprægnatum ſanguinem: cujus craſſiores particulæ, ſtyptica infames aſpredine, dum nervoſas ventriculorum cordis fibrillas in tranſitu acriter pungunt; id ad ſe conſueto violentiùs agitandum, undique vibrandum, & quaſi contorquendum, quò ab illa quamprimùm injuria vindicetur, irritant atque exſtimulant: quemadmodum ſternutatio excitari ſolet ab acribus humoribus in anteriores Cerebri membranas delapſis. Et quantum ad *obſtructiones* attinet; nil utique ſolennius eſt, quàm ut craſſus, & lixivium ſalſugine æmulans ſanguis, dum pertranſit viſcerum anguſtias, his nonnihil de tartareis ſuis impuritatibus affixum relinquat.

Porrò hujuſmodi Scorbuto affectis ea duntaxat medicamenta proſunt, quæ *Sale volatili* abundant. Argumento ſanè validiſſimo, eundem non aliunde quàm à *fixo Sale* ortum trahere. Cùm enim omne agens, quatenus in patiens agit, ei contrarium eſt: ſequitur de neceſſitate, Salem *Art. 5.*

volatilem

volatilem; cujus virtute morbus hic expugnatur, in id agere, quod sub eodem genere proximo est ipsi contrarium, *i. e.* in salem *fixum*. Constat itaque, ab hujusmodi principio, huic Scorbuto originem adserere tum quæ ipsum comitari solent, tum quæ aperto Marte vincunt.

At unde isthæc tanta, tamque perniciosa excepti in sanguinem Salis fixatio? Equidem de fonte hujus, quàm de Nili fluminis origine haud minùs inter se dissentiunt eruditi: ut dies me deficeret, si eorum sententias diversas singulatim recenserem. Oblivioni ergo devotis eis, quæ, ex quo Medicinæ cultoribus summè propitium illud *Circulationis Harvæanæ* sydus primùm affulsit, in mera unde constabant figmenta spontè evanuerunt: unam duntaxat, quæ cæteris omnibus palmam præripuisse censetur, afferam in medium, justisque ponderibus expendam.

Art. 6. *Medicorum*, qui curioso hoc seculo, de *Lienis usu*, seu ex professo, seu in transitu tantùm in scriptis suis tractârunt, maxima pars in eo judicio consentiunt; conditum à Divino rerum universitatis Architecto Lienem fuisse, ut *invectum in penitiores sui parenchymatis recessus sanguinem, in summè activi* Fermenti *naturam exaltet*, *& pro-*

& promoveat; talémque refundat in venas. Ut rem paulò apertiùs declarem; ſupponunt, ſanguinis per Lienis vaſcula capillaria, & ſpongioſam ſubſtantiam permeantis, portionem quandam fæculentiorem (terreſtri ſcilicet materia, Saléque fixo conſtantem) in ipſius porulis diutulè relictam, illic tanquam nova digeſtione ulteriùs elaborari, & ad æmulam *fermenti* energiam efferri: ut denuò ſanguini per venas refluo admiſta, ei ζύμωσιν inſpiret, qua ejuſdem craſſiores, fixioréſque particulæ ad ſtatum volatilitatis, motúſque expeditiores urgeantur. Addunt deinde; ſi aliquando contingit, Lienem hoc munere ſuo non rectè defungi: tum deficiente ſanguinem *Fermento Lienari*, ipſum Tartareis ſeu Salino-terreſtribus ſuis particulis gravidum, & ſpirituaſcentiæ inhabilem remanere; quin & indies invaleſcente in ſpiritum vitalem Sale fixativo, *Miaſma* inducere *Scorbuticum.* Atque hæc quidem ſumma eſt doctrinæ illius de fermento Lienis, quæ hodie uſque eò invaluit, ut vix in cenſum redigas omnes in ejus patrocinium propendentes.

Non tamen adeò illuſtris, adeò Areopagitica nobis videtur, ut nemini liceat de certitudine ipſius dubitare. Nam *primò* *Art. 7.*

Hi autem decernere non potuerunt, unde aciditas illa quam deprehenderant, provenerit: utrum nempe ab acido quodam Lieni innato; an (quod magìs probabile esse Chymici nôrunt) ab igne Salem eliciente. Nodum hunc se putant solvisse, qui defæcatiori palato degustatâ etjam tum spirante Lienis carne (quam Anatomicorum oculatissimus *Malpighius* ferè ex membraneis cellulis voluit, exiguísque glandulis componi) affirmârunt, se manifestum deprehendisse *acorem*; quasi à ventriculis quorundam animalium erumpit: hinc quippe concludunt, *Connaturalem Lieni aciditatem* esse. Nobis autem haud paucos Lienes mox ab exsectione gustu examinantibus, nil tale unquam oblatum: quin & illud pro comperto habemus, Lienis sive recentis, sive exsiccati frustula *lac* neutiquam cogere, etiamsi totam noctem immaceraveris; haud obscuro indicio, eidem nihil, aut perexiguum aciditatis naturaliter inesse. Cæterùm si inesset; meo quidem judicio, ad sanguinis non tam meteorizationem faceret, quàm ad coagulationem: *Acida* enim sanguini admista, eum in thrombos grumescere compellunt. Exemplo sit oleum *Sulphuris*; quod calenti adhuc, & fluido sanguini inspersum, partes quas immedia-

tè tangit, & quibus innatat, primùm quidem turgeſcere facit in bullulas; ſed mox ſubſidentes, & nigreſcentes, in ſolidam quaſi cruſtam coagmentat. Idémque accidit, infuſo pariter oleo *Vitrioli*; aut *Aluminis* pulvere aſperſo. Cùm itaque neque in crudo, neque etiam in Chymicè diſſoluto Liene ulla hactenus comparuerint ſuppoſiti hujus *Fermenti* veſtigia; equidem ſolitum illud Romano Senatui verbum ſubſcribo; *non liquet.*

Art. 8. *Secundò*, nondum conſtitit ulla Fermenti hujus ad ſanguinem fermentatione ulteriùs perficiendum *neceſſitas*. Carent enim ſine noxâ Liene, quibus veſicam natura denégavit; ut *Chamæleon*, *Lacerta*, & alia multa. Carere poſſunt & *animalia perfectiora*, quæ multum ſanguinis elaborant; hócque ſine vel minimo ſanitatis, vel à ſanitate dependentium functionum detrimento. Hujus rei quamplurima habuimus exempla in genere quadrupedum; *caninibus* nimirum, *ſuibus*, *ovibus*; quorum in unaquaque ſpecie aliquot Lienem noſmetipſi, experientiæ causâ, exemimus; incommodi ne minimo quidem cuiquam indè ſuperveniente. Idem quoque (ſaltem in Canibus) fecêre Doctiſſimus noſter *Lowerus*, *Steno*, *Malpighius*, *Kerckringius*,

& ex

& ex hodiè florentibus Anatomiæ cultoribus quis non? ut illustri huic seculo se deridendum exponeret, imò & haberetur pro insano, qui negare auderet. *Homines* quinetiam Liene nunc naturaliter, nunc Chirurgiâ administrâ destituuntur. Memoriæ proditum est fide *Clariss. Andr. Laurentii (Histor. Anatom. corp. human. lib. 6. quæst.* 25.) dissectum fuisse Lutetiæ cadaver juvenis *benè habiti*, & sine Liene inventum. Refert item modò memoratus *Kerckringius*, vir de re Anatomica optimè meritus, binos se fœtos secuisse, qui Liene carebant. Sed quid pluribus exemplis opus est? Percelebris illa historia, quam narrat *Fioravantus* de Græca muliere, cui Lienem pendentem uncias duas & triginta exsecuit, & intra viginti quatuor dies perfectè sanatam reliquit; satis liquidò evincere videtur, hoc viscere carere posse hominem, & vitam tamen sine incommodo transigere. At si Lien conficiendo dicatus esset Fermento, cujus maxima ad dissolvendas, attenuandas, atque ad dignitatem spirituum vitalium promovendas sanguinis partes Tartareas supponitur necessitas: certè, eo deficiente, homo neque diù, nec sine gravissimis morbis, ex defectu fermentationis in sanguine oriundis, vivere posset.

Art. 9. *Tertiò*, ulteriorem dubitandi ansam nobis ipse suggerit *Sanguis*: qui Lienis confinia *egrediens*, idem per omnia apparet cum *ingressuro*. Quippe si quis æquus arbiter duas conchas repleverit, alteram sanguine secta *arteria* Splenica effluxo, alteram eo quem apertus effudit ramus *Splenicus venosus*: profectò nec colore, nec sapore, nec consistentia, nec pondere minimum discriminis reperiet, quo hunc ab illo distinguere valeat. Quod fateri videtur ipsemet etiam *Malpighius* (*Exercit. de Structur. Lienis*) his verbis; *Sanguis ab arteria Splenica excretus, non majorem quàm reliquus crassitiem possidet*: quanquam nuper decantatæ illi *Cl. Franc. D'ele-boe Sylvii*, de *Fellei* excrementi *nobilitate*, opinioni palam favens; fermentum quoddam novum, & ab illo, de quo nos nunc inquirimus, planè distinctum, in Liene præparari conjectat, ad biliosi humoris in Hepate separandi cùm faciliorem secretionem, tum exaltationem haud parum conducibile. Affirmat quidem *Bernhardus Swalve*, elegans Juppiter, & eruditus Scriptor (*lib. de Pancreate pag.* 80.) redeuntem à Liene sanguinem usque eò fermentatum esse, ut *Sale ad fluorem evecto refertissimus apparet in vena Porta*: sed

(quod

(quod in tam docto viro admiror) affirmat tantùm; ad cogendum Lectoris assensum ne uno quidem in medium allato experimento. Idem pari fiducia affirmârunt & alii: ast utinam probassent. Tunc enim finem imposuissent obscurissimæ huic de *Lienis usu* primario quæstioni, quæ ab omni ævo Medicorum ingenia anxiè exercuit, & (ni augurio nostro fallimur) ad feros etiam posteros indecisa descendet. Adeò verum est illud *Plinii senioris* effatum; *ignota nobis sunt, per quæ vivimus.*

Adhæc, à Lienaris Fermenti patronis discere percupio, si illud in Liene confectum alii nulli inservit usui, nisi ut perenniter permeanti sanguini admistum, universam ipsius massam sua vi fermentifica imbuat; cur *ita fermento noviter imprægnatus, rediénsque à Liene sanguis, non immediatè in venam Cavam deducitur, sed per longas venæ Portæ ambages in ipsam Hepatis substantiam*? Certè si fermentum universo sanguini tantum utilitatis esset præstiturum; frustrà per anfractuosos venæ Portæ ac Hepatis labyrinthos, inibíque perturbatam sanguinis consistentiam, quæ Bilis separationem necessariò præcedit, circumduceretur; cùm proximior simul & patentior via occurreret per venæ Ca- *Art.* 10.

 væ

væ truncum: in quem recto transductu rami Splenici sanguis exonerari posset, sicque tota sanguinis massa, quin & præcordia citiùs & promptiùs expectato fermento inficerentur. Naturæ mos est, ubique τὰ δέοντα ποιεῖν: & semper ab ambagibus abhorrere, ubi quæ instituit perficere licet per compendium. Igitur, aut illa hîc à recto tramite deflexisse videtur; aut suppositum sanguinis fermentum in Hepar transmittitur, eo consilio, ut in ejus angustiis refringatur & debilitetur; aut idem nullam prorsus, nisi precariam & à Medicorum quorundam scriptis emendicatam habet existentiam.

Art. 11. Jam verò, ut quæ sparsim diximus de hac quæstione, in unum quasi manipulum contrahamus; cùm Fermentum suppositum nulla satìs manifesta sui indicia, neque in dissecto, nec in dissoluto Liene, hactenus (quod sciam) exhibuit: cùm ex ipsis etiam hominibus haud pauci Liene destituti, non incommodè tamen vixerunt; cùm Lienem egrediens sanguis ei, qui ipsum jam ingressurus est, usque eò persimilis apparet, ut perarduum sit alterum ab altero discriminare: & cùm supposito fermenti istius usui vix conveniat, ut nescio quo exquisito artificio in Liene elabora-

tum

tum, mox obtundatur, & reprimatur in Hepate: his inquam admissis, equidem non video quin mihi fas sit de ejusdem existentia dubitare, donec immeritò dubitâsse certioribus experimentis constiterit. Interim Lieni injuriam facerem, si ipsum toties ad Prætorem raperem, quoties hujusmodi Scorbutus occurrit, quem meliori jure à sanguinis μόλυνσει, quàm aliunde deducendum puto. Maximè cùm indubitata extispicii fide constat, quamplurima Scorbuto extinctorum cadavera, cultro Anatomico à morte confestim exposita, Lienem, ut ut gravissimis antea oneratum criminibus, omni tamen culpa vacuum demonstrâsse. Medicorum vulgo quidem nil solennius est, quàm Lienem contumeliis afficere, quasi omnium propè malorum esset Pancrene: Exta autem à fato consulentibus rarius nil, quàm vitii quicquam in eo detexisse. Hujus rei locupletissimus testis est *Cl. Fr. Sylvius, Disput. Medic.* 5. *thes.* 7. *In cadaverum humanorum*, inquit, *ex variis morborum generibus defunctorum longè ultra centum à nobis dissectorum examine atque observatione, valde sumus mirati nullum viscus, si cor excipias musculosum, minus offendi labefactatum ipso Liene; etiam in affectibus Melancholicis, perperàm Lieni malè habenti vulgò adscriptis.*

*Art.*12. Quid igitur, *inquies*, de tam affabrè compoſito viſcere ſentiendum? Licetnè cum *Eraſiſtrato* fruſtrà conditum exiſtimare? aut non niſi ex eventu neceſſarium ſtatuere, ad mentem *Ariſtotelis*? Imò abſit, procul à cogitationibus noſtris abſit tam impia in divinam conditoris πρόνοιαν ſtupiditas. Scimus,& venerabundi agnoſcimus Naturam optimum eſſe œconomum: ſcimus in ſtructura corporis nihil fortuitum eſſe, nihil quod ſapientiæ ſummæ majeſtatem non referat. Scimus præterea, ejuſdem Naturæ tam abſconditam ſolertiam eſſe in fabricandis Animalium organis, ut nec Anatomicis ipſis quantumcunque diligentibus & oculatis conceſſum videatur, mechanicas, *i. e.* veras eorum rationes ex tenebris, quibus obductæ ſunt, eruere. Veniâ igitur, imò & miſeratione digni ſumus, qui poſt exhauſtum diuturnæ indaginis curſum, quampluréſque diverſorum animalium Lienes anxia diſſectione examinatos, fateri cogimur; ea quidem inveniſſe nos, quibus aliorum dogmata de Lienis uſu expugnare valeamus; nihil autem quo noſtræ ſatisfaciamus curioſitati.

*Art.*13. Haud improbabile quidem eſt, ſanguinem dum per diffluxile ac bibulum viſceris

hujus

hujus parenchyma trajicitur, attenuari, in rivulos propè innumeros, quin & minutiores moleculas diffringi (aquarum more per manicam *Hippocratis* transmissarum) adeóque preservari à coagulatione; cui natura sua pronus est, maximè post emensum tam longum à Corde iter. Hoc enim augurari licet, partim ex immensa multitudine, miráque implicatione *Fibrarum*, quibus universus Splen stipatur; partim ex ingenti numero *Arteriolarum*, in quas arteria splenica mox ab ingressu suo dispergitur, quásque pariter in minimos hinc inde ramulos subdivisus *Nervus* comitatur: ut utrisque adjunctas, & per totum Lienem dispersas *Glandulas*, ab accuratissimo *Malpighio* luculenter descriptas, tacitè prætermittamus. Quippe vix fieri posse videtur, ut tot, tantásque viarum angustias sanguis permeet, quin simul in minutissimas guttulas comminuatur. Quæ omnes rursum coeuntes in rami Splenici Venosi alveum, conceptámque denuò fluxilitatem retinentes, quod itineris reliquum est facilius, & citra coagulandi discrimen conficiunt. Atqui magis artificiosa Splenis structura est, quàm ut huic tantùm usui ipsum inservire credamus. Scilicet in eo detecti sunt *Glandularum*, seu potius membranearum vesicularum quasi

racemi

racemi propemodum innumeri; qui uvæ botrum exactiſſima ſimilitudine exprimentes, collocatíque ſeriatim inter arteriarum & nervorum plexus, maximam parenchymatis partem conſtituunt. Detecti pariter ſunt & *Nervuli* multi, à *paris vagi* funiculo, propè *Casserii Renes Succenturiatos* contorto, derivati; & (ut incomparabilis ille vir, *Glissonius noster* voluit) fibris reticulare opus in Liene efformantibus arctè adeò copulati, ut his cum illis commercii nonnihil ſuſpicemur intereſſe. De his igitur partibus quid ſentiamus? Sanè neſcio. Nam quantum ad *Glandularum* congeriem attinet; hodiernis Anatomicis notiſſimum eſt, Naturam utplurimùm miniſterio Glandularum uti, quoties in Animalium viſceribus liquorum ſeparationem aliquam molitur: quid autem hîc à ſanguine ſeparandum veniat, obſcuriſſimum. Siquidem ſeparatus à Glandulis Succus (ſi qui ſit) ſejunctim recolligi, & ad ſenſuum examen revocari nequit; vel ipſomet *Malpighio* fatente. Et quoad *Plexum Nervosum*; utrum hujus officium ſit, Spiritum Animalem à cerebro delatum, in Liene cum affluente per arterias ſanguine commiſcere; quod *Doctiss. Franc. Sylvio* placuit: an contrà materiam aliquam à ſanguine Lienem permeante ſeparatam

paratam excipere, & auferre in Glandulas Renales Solertiss. *Whartono* dictas; quemadmodum laudatus *Glissonius* conjectavit: Nemini hactenus contingit scienter determinasse; multáque adhuc indagine res indigere videtur. Sagacioribus itaque relicto hujusmodi Scrutinio, eò instituti nostri, unde inquirendi ardore abrepti sumus, nunc revertamur.

Detectâ hunc in modum iniquitate eorũ, qui ignorato Lienis munere, ipsũ tamen Scorbuti ex sanguinis cruditate generandi accusârunt; superest ut aliam aliquam pro tribunali adducamus causam, cui maleficii istius culpa cum majori probabilitate impingatur. Talem verò in promptu habemus; nempe *Cacotrophiam.* Existimo enim nihil magìs facere ad sanguinis μόλυνσιν, quàm diturnũ usũ ciborũ & potuũ *Sale fixativo* abundantium. Siquidem quale alimentum, talis & Chylus; & qualis Chylus, talis item Sanguis: cujus constitutio semper mutabilis est, pro varia materiæ unde constat, & quotidie instauratur, conditione. Unde apud omnes *Hippocratis* alumnos in proverbii consuetudinem venit; τὸ ποικίλον δίαιτης, ποικίλα νοσήματα parit. Alimenta quidem in os ingesta emollit, imbuítque liquor *Salivalis*; *dent.s* moliturâ commi- Art. 14.

nuunt;

nuunt; olla *ventriculi* excipit, acido ſuo fermento incidit, calore coquit, & in chylum denique diſſolvit; *inteſtina* prolectant, ſuccutiunt, ulteriùs elaborant, à fæcibus ſecernunt; *venæ lacteæ* elutriant, & in commune receptaculum transferunt; *ductus chyliferi* effundunt in ſanguinem; *Cor* exagitat, calore expandit, motu in orbem impellit; nihilominus nunquam ita de integro immutantur, quin eorum ἄκρητα καὶ ἰσχυρὰ remaneant in ſanguine ſemper *immutata*.

Art. 15. Hinc perpaucis unquam impunè fuit victûs ratio φαύλη καὶ φλαῦρα *Hippocrati* dicta: maximè ubi ſale ac fumo indurata, craſſa, viſcida, terreſtria, nautica, abjectiſſima quævis in cibum & potum diù venerant. Talia enim laudabilis tributi loco illata in ſanguinis ærarium, non ſolùm ſpirituaſcere nequeunt, aut volatilia reddi; verùm etiam in penitiores viſcerum receſſus vi circulationis penetrantia, congeſtis obſtructionibus, ſuam cuivis imprimunt labem: unde cordi, cerebro, reliquis ſumma ſpirituum pauperies, & functionum omnium dejectio ſubnaſcitur. Velut immaturis fructibus acerbitas inhæret, ingratáque auſteritas; per maturationem autem ſpiritus φλογιστοὶ innaſcuntur, arte

arte Chymicorum facilè eliciendi: sic confectus ex *salsis* ac *terrestribus* sanguis, crudior, fixiórque in universo remanet, nec *meteorizationem* quam ad ejus perfectionem exigit *Hippocrates*, admittit. Nil mirum ergò, si in *Hollandia*, *Dania*, *Norwegia*, *Suecia*, aliisque regionibus finitimis adeò frequens hujusmodi Scorbutus reperiatur; harum siquidem incolis, quorum pars magna rem nauticam exercent, & maxima delectatur *Salsamentis*, familiarius nihil est, quàm hujusmodi pravâ victûs ratione assiduò uti. Nec magìs mirum videri debet, si *Nostratium* quoque haud pauci, Comedones in primis, Ventres, & *Nepotum*, *Apiciorúmque* turba; fastidienti ab hesterna crapula stomacho cupediarum salsugine lenocinantes, garíque æmula ciborum condimenta dictim ingerentes, tantoperè conqueruntur de Scorbuti talem sæpe ingluviem excipientis atrocitate. Nam

——Cùm Salsi vis penetravit
Acris, & in venas discessit diditus ardor;
Consequitur gravitas membrorum, præpediuntur
Crura vacillanti, &c.

Horum ut præmia scias; nocituris illecebris

cebris peccant. Quæ fecêre, patiuntur. Ipse in tormentum vertitur insanus salsorum appetitus. Sic *Halophagorum* quisque sibi tortor datur; supplicia, morbi sunt, & præ cæteris Scorbutus: unde languor ætatem occupat, & ad metam non nisi per acerbos cruciatus itur. Sed vereor ne nimia jam prolixitate usus sim, in enarranda Scorbuti hujus *Salini* origine; & monet Laconismi sponsio, progressum mihi ad alia maturandum.

CAP.

Cap. VII.

Scorbuti Acidi *genealogia.*

SUMMARIUM.

Artic. (1.) *Sanguini innatum eſſe Succum quendam* acidum, *cui* ſuam grumeſcentiam *debet: quique dulcium ac volatilium conſortio coercitus, pacem colit; ſed vinculis liberatus, tyrannidem affectat.* (3.) *Quomodo de quieto hoſpite hoſtis fit.* (4.) *Tres diverſæ Scriptorum* ſententiæ, *de ejuſdem* exuberantia. (5.) Primæ *ſententiæ fundamentum inſtabile.* (6.) Secundæ *rationes ſingulatim recenſentur, ex* Sylvianorum *dogmate de* Succi Pancreatici *acore.* (7.) *Hujus* materia *è* Nervis *potiſſimùm deducitur.* (8.) *Eundem in ſtatu naturali non* acidum *eſſe; ſed dulcem, vel ſaltem inſipidum:* (9.) *neque ſemper acidum reperiri in ſtatu depravato; ſed ſapore varium:* (10.) *neque etiam huic proprium eſſe, per putredinem aceſcere.* (11.) *Dictorum* ἀνακεφαλαίωσις, *& vindicatio à ſuſpicione malignitatis.*

gnitatis. (12.) *Quatenus munere ſuo deficiens* Pancreas, *ad generandum* Scorbutum *conducere videatur.* (13.) Tertiæ *opinionis expoſitio, & prælatio*; *deductis argumentis à* ratione; (14.) *ab* experientia *eorum, qui nimiùm indulgendo vinis acidis, & auſteris, ſe in hujuſmodi Scorbutum præcipitàrunt*: (15.) *& ab eximia præſidiorum* Edulcorantium, *&* Analepticorum *efficacia in eodem curando.* (16.) *Admittuntur tamen, in partem tragædiæ etiam aliquot è viſceribus*; Ventriculus *nimirum, &* Glandulæ *quædam.* (17.) *Admittitur item* Sal, *à fixitate ad* fluxilitatis *ſtatum deductus.*

VEnio igitur ad *tertiam* quam ſuprà conſtituere viſum eſt, Scorbuti ſpeciem, ab exſuperante ſanguinis *Acore* breviter deducendam.

Art. I. Innaſci in ſanguine τὸ ὀξὺ, *Acidum*, quid; nullus dubito. Illud ipſum & veneranda *Magni Hippocratis Coi* auctoritate jam monſtratum, textu citato; & exinde ſanciri poteſt, quòd ſanorum etiam extravaſatus ſanguis confeſtim *grumeſcit.* Id enim admiſto præſertim *acido* adſcriptum volunt omnes quotquot in ſacris Medicinæ caſtris

castris, sub auspiciis Philosophiæ sanioris, fidissimóque experimentorum ductu militârunt. Horúmque in partes equidem eo promptiùs adducor, quòd animo vix concipere possim, unde aliàs tam subitanea recèns effuso cruori obveniat grumositas: nisi coagulum emergere concedatur ex acido inhospitante; nunc à volatilibus spiritibus libero, suámque protinus energiam exserente. *Frigori* hunc affectum attribuere, est sanè insulsissimum: quia in aere etiam calidissimo sanguis æquè citò cogitur; imò & intra sui conceptacula nonnunquam; ut in febre *pestilentiali*, & *Pseudopolypo* cordis contigisse observatum est.

Acidus autem hic Succus (*Melancholiæ* nomine Medicorum vulgo insignitus) quamdiu modum tenet, imperceptibilis manet; & sub purpureo sanguinis velamento cuncta corporis innoxiè pervadit; quin & utilis est ad conservandam sanguinis crasin, ac Sulphurearum ejusdem particularum fugam aliquantisper remorandam. Cæterùm dulcioribus quibus implicatus fuerat dissipatis; repressisque amarulentis, quibus contemperatus: mox sævum redit ad ingenium, turgentíque acore molestus esse incipit; imò interdum *Art. 2.*

H eo

eò malignitatis procedit, ut in haud paucis vel è gravissimorum censu affectibus totam tragœdiam impleat. Quod indicare videtur divus *Hippocrates*, sub finem libri sui *de veteri Medicina*, disertissimis hisce verbis; ἄρα ὀξὺς χυμὸς ἀνεπιτήδειος προσφόρων ἂν τῶν λοιπῶν μάλιστα εἴη; *ergo acidus humor reliquos præcellens, maximè incommodus fuerit.* Quibus, expositionis ergô, & hæc addere licet; ὅταν ἀποκρυφθῇ, *quando secretus fuerit.* Ita in ulceribus quibusdam Cacoetheis, *ossium corrosionem* parit. Ita in lotio abundans, *Stranguriam* accendit, cum acerbissimo inter mingendum ardore: in articulis *Arthritim*; in intestinis *tormina*, & *cruentas* nonnunquam *dejectiones*; in pleura *dolores punctorios*; *convulsiones* in nervis, & sexcenta paris infamiæ mala producit.

Art. 3. At unde tanta támque efferata humorum in *statu præter-naturali* aciditas, nisi remissior ea supponatur in *naturali* præextitisse? quo jure quis contenderit, morbificũ quodvis infundi, nihil autem in corpore præexistens, à naturæ suæ congruitate in pravã indolem degenerare? Certè omnis acrimonia modum excedens, è remissiore excrevit. Hujusmodi ergo Succus acidus alimentis inesse concedendus est; nec sanguini proinde

inde cæterísque humoribus denegan dus: sed debilis, sed contemperatus, & a ferociendo coercitus in statu sanitatis. Idem autem justa exutus temperie, sibique imperium superbè usurpans in socios; de quieto hospite hostis fit, & tyrannus; omnia bello, tormentis, fame, incendio devastaturus. Talis enim Chymicorum Salibus in fluorem adactis feritate quadrat. Talem in *Cancro*, in *Carcinomate*, in *Herpete*, in ulceribus *Sarcophagis* concipere fas est. Talis infuisse videtur in *urinis* eorum, qui referente *Doringio*, lotii sui aspergine corroderent linteamina, non aliter quàm si spiritus Vitrioli iis inspersus fuisset: itémque illius in sanguine, qui sudarium corrupit *hæmorrhagia* pariter corrosiva. Et ne quis *Sudores* existimet semper esse à consimili acrimonia immunes; novimus in agro Glocestrensi virum quendam, Equestri dignitate ornatum (illum nempe ipsum, cujus admirandum pariter ac miserrimum statum *Doctissimus* noster *Willisius* graphicè descripsit, (*libr. de morb: Convulsf. cap.* 9.) qui prodigioso quodam Convulsionum genere per longam annorum seriem excruciatus, nonnunquam sudorem profunderet adeò corrosivum, ut instar aquæ Chrysulcæ, lintea exederet. Equidem dies me deficeret, si Succi hujus

ad summum acoris gradum provecti crimina singulatim aggrederer enumerare. Satis itaque esto, ipsum sanguinis indigenam esse; placidum quidem, mitémque,& quadantenus proficuum, dum non sui juris est: ast irrequietum, ac factiosum, ubi à benigniorum humorum regimine emancipatus, excusso mistionis jugo, in ultimos impetus exardet. Et ne huic singularem adscribas πανουργίαν; aliorum factiosis tumultibus se adjungens, in hominis exitium multimodis conspirat. Quod & cæteris commune vitium est. Eadem quippe salsorum, eadem amarorum, omnium quotquot ad *Hippocratis* δυνάμεις καὶ ἀκρότητας spectent, natura. Dum contrariis temperantur, ac demulcentur; tranquillè agunt: secreta autem, suóque genio reddita, noxias vires produnt, sociósque paulatim trahunt in rebellionem. At si sævitiam præ cæteris horum vitiis spectes; primatum sibi & jure, & *Hippocratis* suffragio, *Succus acidus* vendicat; ut qui in vulgò adscriptis *Melancholiæ* affectibus, omnium facilè choream ducat.

*Art.*4. Cæterùm *quonam* à *fonte* possit Succi hujus tam infausta sanguini, ac universo deinde corpori exuberantia scaturire? Unde tantas sibi vires, quæ tyrannidi sufficiant

ant

ant in omnia exercendæ, acquirat? Hîc profectò in ancipitem, nihílque tandem fortaſſis profuturam cogitandi curam incidimus: & nobis incertæ magna eſt diſcordia mentis. Res utique ſua ex natura intellectu perdifficilis eſt: eámque multùm inter ſe diſcrepantes Auctorum ſententiæ magìs adhuc adumbrârunt. Nodo nempe huic ſolvendo, *aliis* viſum eſt in ſcenam adducere *Lienem*; exceptas à ſanguine fæculentias atrabilarias convertentem in activum nimis, & incongruum, ſanguinîſque tandem corruptivum Fermentum. *Alii*, vindicatâ Lienis innocentiâ, crimen in *obſtructum Pancreas* ſumma cum fiducia transferunt. Nemini autem (quod ſciam) ſua adeò ex voto ſucceſſit induſtria, ut dum rem hîc in queſtione poſitam determinare laboraret, nullum nobis dubitandi locum reliquerit. Nam

Ad *primam* ſententiam quod ſpectat; cuique obvium eſt, hanc alio nullo niti fundamento, præter *Fermenti Lienaris Hypotheſin*: quæ quàm incertæ fidei ſit, quantíſque difficultatibus implicata, ex iis quæ jam à nobis circa Lienis uſum πιεστικῶς dicta ſunt, luculenter conſtet. Et petere exorbitantis in ſanguine acoris ſcaturiginem, à nondum ſatis intellecto Lienis ma- *Art.* 5.

 lè

lè conſtituti fermento ſupra modum exaltato; quid aliud eſt, quàm ignotum magis ignoto ſuffulcire, aut dubia multiplicare?

Art. 6. Quod ad *Secundam* attinet; quanquam apud nonnullos, hóſque ſcriptorum ſuorum gloriâ celeberrimos *Medicos* hodiéque florentes ſummis laudibus prædicatur; nec rationis patrocinio videtur prorſum deſtitui: eam tamen ſi, abjecto auctoritatis præjudicio, ad ſtateram exegeris; tali fundamento ſuperſtructam eſſe invenies, de quo nihil certi, nihil definiti hactenus à ſagacioribus ſtatui potuit. Quod ne gratìs videamur dixiſſe; æquum eſt, in medium priùs allatâ paſſim jam decantati dogmatis hujus ſummâ, qualem *Doctiſſ.* illi viri, *Franc. Sylvius*, & *Bernhard. Swalve* (ut cæteros ejuſdem patronos ſileamus) ſcriptis ſuis eruditis tradidêre: eas deinde quibus præcipuè idem innititur rationes, ſingulatim quidem, ſed ſtrictim examinemus; quò tandem *tibi* (*Lector cordate*) ſecuriùs liceat, de tota cauſa, tanquam de Problemate utrinque diſputato, dijudicare.

Primò itaque ſupponunt *dicti Autores*, primariũ *Pancreatis* uſum in eo conſiſtere, ut

ut exceptum ab arteriis ſanguinem, ſpiritúſque animales per nervos à cerebro ſimul immiſſos in penitiores Glandularum ſuarum receſſus (ex his enim maximam partem coagmentatur) ita commiſceat, digerat, exaltet; ut inde ſuccus quidam emergat nobiliſſimus, ſui generis, ac *Pancreaticus* proinde dictus: venis interim per ramos ſplenicos reliquum ſanguinis revehentibus.

Secundò ſupponunt *Succum hunc* (in quo *Acidus* Spiritus, ſpiritu *volatili* præſertim temperatus, ut arbitrantur, primatum obtinet) *Chyli* & ab alvinis fæcibus *ſecretioni*, & per Lacteas *vectioni* plurimum inſervire; quin & *Pituitæ* multæ in tenuibus inteſtinis reſtibili materiam ſuppeditare.

Ad hæc ſuſpicantur eundem ſuccum, ex diutina in *Glandulis Pancreaticis*, harúmque *Ductu Excretorio* ſtagnatione (quod ſemper fit per Emphraxin) ſenſim magis aceſcere, ac acriorem reddi; ita ut factâ per turgeſcentiam ſpontaneam eruptione, inque delapſum è ventriculo Chylum, & deinceps in ſanguinis confluvium ſeſe inſinuans; acorem ſuum tum ſanguini, tum Succo Nervoſo communicet, in utriuſque corruptelam, & temporis progreſſu, in Scorbutici etiam Miaſmatis apparatum.

Quid est causæ cur ita acescere censeant? Quoniam, *inquiunt*, ab ipso inter stagnandum sensim secedit spiritus volatilis, ei secundum naturæ institutum conjunctus, ipsúmque blandè contemperans. Testatur enim experientia quotidiana, Acida quævis suapte sponte indies reddi acidiora: utì observare est in Aceto; quod quo servatur diutius, eo magìs acescit: ídque proculdubio quia indies magìs magisque evanescunt spiritus volatiles, aciditatem illam attemperantes. Atque hæc quidem Epitome est eorum, quæ *Sylvius*, ejúsque *Sectatores* de origine, materia, confectione, usibus, depravatione Succi Pancreatici conjectârunt.

Art. 7. Verùm enim verò, utcunque ingeniosa, & plusquam *Chrysippeis* subtilitatibus exstructa esse hæc *Hypothesis* videatur; restant haud pauca tamen, quæ ipsam manifestæ incertitudinis arguant. Nam si ad *primariam* Succi Pancreatici *materiam*, quam sanguine statuit exhauriri, respiciamus: eam forsan potius à nervis comperiemus, quàm ab arteriis deducendam. Id quod solertissimè olim advertit Candidissimus noster Collega, *D. D. Whartonus* (vir sanè, cujus famam virtus, & litteræ facient immortalem) *Adenographiæ suæ cap.* 13.

cap. 13. ubi sit disserit. Arteriæ *Pancreatis perexiguæ sunt, & haud multum sanguinis in ipsum effundunt. Nec credibile est, universalem ejusdem depurationem per tam exilia vasa sufficienter administrari posse. Nam quanquam sanguis ille, qui in Pancreata effunditur, ab eodem depurari posset: is tamen si comparetur cum reliqua sanguinis massa, planè inconsiderabilis ejusdem portio, & parvi momenti est; nempe vix millesima totius pars.* At, affirmante Cl. *Bernh. Swalve*, quicquid sanguinis fuerit *spiritu acido* incubatum, id totum rectà pergit in Pancreas. Deinde, ipsa Pancreatis *substantia*, si colorem spectes, *alba* est; si saporem, *dulcis*: at neque videtur albedo cum *copioso* sanguine, nec dulcedo cum *subacido* consistere posse. Imò *dices* forsan, cum toties à nobis hîc laudato *Bernhardo Swalve*, usque eò obscuram, spirituúmque volatilium societate in tantum refractam esse sanguinis in Pancreata excepti aciditatem; ut inibi ne minimum quidem sui indicium seu inspicientibus, seu degustantibus exhibeat: & non tam in actu, quàm in *proxima* esse *potentia* concipi debeat. *Rogo* igitur, unde cuiquam tunc innotescere possit *Acidus* iste spiritus, quem in Pancreate supponunt inhospitari? Certè scientia non apparentis nulla

nulla eſt. *Porro*, excrementa ſanguinis copioſiora ſint oportet, in ſuo quodque genere; quàm *Succus* hic *Pancreaticus* eſſe reperitur. Si ergo Pancreatis munus ſit, in acidum vergentes ſanguinis particulas in ſe excipere, & deinde ablegare per ſuum vas Excretorium, *Ductum* nempe *Wirſungianum*: indubiè oportet ad multo majorem proventum tales aſſurgant, quàm ille humor quem Pancreas eliminat. Hunc verò *perpaucum* eſſe (comparativè loquor ad cætera ſanguinis excrementa) vel ad ſenſum in diſſectis liquet. Succo enim ſuo repletum quis unquam vidit Pancreatis Ductum? Nunquam vidiſſe fatetur *curioſiſſimus Whartonus*; nec quenquam credit viſurum, etiamſi in viva diſſectione ligamentum ductui, ubi inteſtinũ ingreditur, quantociùs injecerit, ad effuſionem contenti humoris præpediendam. His ergo perpenſis, vix conſentaneum videtur, majorem ac potiorem Succi Pancreatici partem à ſanguine elutriari.

Hujus igitur perennem Succi ſcaturiginem, unde petamus? Certè non è *Lacteis*, quas in ſuam inſertas ſubſtantiam Pancreas prorſus habet nullas. Non è *Lymphæductibus*, qui eidem Pancreati pariter deſunt. Non è *Venis*, quia harum in univerſo munus eſt ſanguinem regerere, in orbem de-

nuò circumferendum. Ast tantùm a *Nervis*, qui soli supersunt solvendo huic tributo non impares. Non itaque extispicio sinistro divinâsse videtur *consultissimus Whartonus*, glandulam Pancreatis (quemadmodum & alias omnes) nervis ministrare: & cùm sit *Excretoria*, nonnullas nervorum *Sexti* seu (ut hodie sæpius audit) *vagi* paris, cum spinalis medullæ ramulis in majore abdominis *plexu* unitorum superfluitates excipere, & per vas suum proprium deponere in intestinum. Etenim *plexus* superior Nervorum (qui celeberrimus est in toto corpore) Pancreati contiguus est, eique surculos frequentes sufficit; ita ut Nervi in hanc glandulam distributi, tum arterias, tum venas omnes ejusdem mole ac numero longè superent. Ac si glandulæ hujus substantiam, temperiem, dulcedinem, lævitatem, albedinem, mollitiem spectes; facilè deprehendas, nullatenus eam abhorrere ab excipiendo peculiari quodam dictorum nervorum recremento; quod Succi forma excernit in Duodenum. Postulat proinde ratio ut credamus, *Pancreata* si non totum, at maximam saltem partem sui vectigalis profusioni *Nervorum* debere.

Verùm undecunque affluxisse reputetur *Art.* 8.
Succus

Succus iste; certissimum tamen est, vel ipsius palati testimonio, eum in statu suo *naturali* non *acrem*, non *subacidum* esse; sed dulcem, vel saltem insipidum, lenem, anodynum, feréque per omnia mitiori Pancreatis genio consimilem. Nec aliam facilè conceperis causam, cur ipsum Pancreas tam suaviter sapiat. *Quid ergò est causæ, cur tam benignus humor tanti acoris invidiâ defametur?* Quoniam, *inquiunt Sylviani*, non sustollendum augurium ab invento per vices Succi sapore subacido depromptum: & quoniam moderata illa, quam eidem inesse concipimus, aciditas acumen suum ex temperie seu mixtione cum aliis amisit; nec se prodere potest, nisi post diutinam in minoribus glandularum Pancreaticarum ductibus stagnationem.

Art.9. Hæc autem solvendo dubio non sufficient. Nam quod ad *prius* attinet; neutiquam diffitemur quidem, contingere posse, ut Succus in Pancreate acidus reperiatur. Nec ignari sumus, diligentissimum illum Anatomes cultorem, *Thom. Kerckringium*, *in Spicileg. Anatomici observ.* 65. testatum fecisse, à se repertum fuisse in dissecto cadavere pueri biennis Pancreas magnum, & scirrhosum, cum

cum Succo tantopere acido; ut in Duodeno bili admiſtus, tamen etiam tum inſigniter eum ſaporem retineret. At hujuſmodi exempla *perrarò contingentibus* adnumeranda ſunt: nec unquam fortaſſis obſervata, niſi in iis quos febris *Quartana*, vel *Melancholia Hypochondriaca*, aut *Scorbutus* cum inveteratis Pancreatis obſtructionibus conjunctus lenta morte extinxerant; in his verò affectibus vix dubitandum cenſemus, quin non ſolùm Succus Pancreaticus, ſed & univerſa ſanguinis maſſa, & Succus Nervoſus, & liquor quoque Lymphæductuum inſignem ſibi acorem acquirant. Id quod miſello *Kerckringii* puero obtigiſſe haud improbabile eſt. Is enim macie ita confectus erat, ut vix hæreret oſſibus; & profundè exulceratus in jugulo; Lienem præterea habebat grandem, & induratum; ferméque conſumptum Hepar: omnia ſummæ ac ubique ſævientis aciditatis indicia. In benè conſtituto Pancreate, in ſanis violento fato interfectis, quis Anatomicorum tale quid unquam detexit? Se nunquam detexiſſe ingenuè fatetur ipſemet *Sylvius* (qui tamen longè ultra centum cadavera conſecuit) *Diſputat. Medic.* 5. *theſ.* 37. ubi hæc habet: *Pancreaticum Succum*, inquit, *quamvis Salivæ* [in qua ſpiritûs acidi

cidi tantillum inesse paulò ante supposuerat] *proximè accedere suspicemur*; *id tamen certò asseverare non possumus, postquam illum naturalem nunquam conspeximus, multo minus examinare potuimus.* Idem fatentur & alii. Ad hæc non semper in statu etiam *præter-naturali* acidum reperitur Pancreatis excrementum; sed nunc planè insipidum, nunc salsum, aliquando dulce, aliàs alio sapore imbutum; quemadmodum testantur modernorum Anatomicorum observationes: quasi id esset, cujus οὐδεὶς λόγος. Adjicias, in plerisque morbis, maximè in Chronicis, ex humoribus vix unum reperiri à sua natura aliquo usque non alienatum; ut inconsultius sanè nihil sit, quàm quale quidpiam morienti, immò jam mortuo inest animali; tale in vivo illo fuisse æstimare. Inciso non omnia æquè insunt, ac integro corpori: plurima, dum anima suo ex domicilio migrat, immutantur.

Art. 10. Quoad *Posterius* similiter; si *naturaliter* & benè habentis succi hujus aciditas tam exigua, spirituúmq; volatilium admistione adeò suppressa esse supponatur, ut se nequeat manifestare, nisi postquam illi per putredinem avolârint: quo jure obstringimur credere, ipsam non merè *imaginariam*

ginariam esse? Irregularis, incertúsque est à statu degenere ad naturalem argumentandi processus: nec valet ratiocinium à constitutione valetudinaria ad sanam. Posse quidem succum ex diutina stagnatione in ductuum Pancreaticorum angustiis acescere, non inficiamur: at esse eidem proinde connaturalem acorem, non sequitur. Nam & alios corporis nostri humores, ingruente primùm putredine, pariter acescere, notissimum est. Omne putredinis principium monstrare acorem, ipse concedit *Swalvius*: & culinariis etiam experimentis edocti sumus, carnium juscula, omnésque vegetabilium succos acidum sibi saporem putrescendo acquirere. Estne igitur necessum ut credamus, Succum hunc, quia nonnunquam per putredinem adventitio inficitur acore, idcirco & dum rectè constitutus manet, nativo quodam imprægnatum esse? maximè quum contrarium vel certissimo degustandi experimento clarè ostensum. Numquid quod sensu comprehensum est, potest ulla ratione convelli? Certè desipientis arrogantiæ est, conjectandi plausibilitatem sensuum auctoritati anteponere.

Jam verò ut quæ super hoc Theoremate, *Art.* 11.

non

non contradicendi quidem, sed altiùs inquirendi consilio disseruimus, per ἀνακεφαλαίωσιν repetamus, in *Lectoris* memoriæ subsidium; cùm nondum satìs liquet, materiam illam unde Succus Pancreaticus conficitur, ab arteriis præsertim exhauriri; cùm idem Succus in statu suo naturali nunquam, & non nisi perrarò in degenere, aciditatis particeps repertus fuerit; cúmque acorem aliqualem ex sui depravatione induere, non Succi hujus proprium, sed & aliis quoque corporis nostri humoribus commune vitium sit: his positis, inquam, non est quòd ex candidioribus *Sylvianæ* ὑποθέσεως Sectatoribus quis, aut alius quispiam nobis succenseat, si de tam mirificæ illius quam Succo Pancreatico affixam volunt, *aciditatis* certitudine pergimus dubitare, donec eam viderimus certioribus quàm quæ hactenus in aciem producta sunt, argumentis demonstratam. Res sanè est non exigui momenti; sed tenebrarum plena, & examinis adeò obscuri; ut pro certo quid de ea pronunciare sit periculosum. Quæ igitur à nobis hîc de dogmate illo *Sylviano* in transitu dicta sunt, non ita accipi velimus, quasi illud è Medicorum Scholis eliminandum esse existimemus; sed ulteriori Anatomicorum Scrutinio proponimus, ut veritas

tàs tandem eluceat. Etenim hærere mihi aquam liberè profiteor: animo infixum ſemper tenens axioma illud à *Palladio* antiquis *Bragmanibus* adſcriptum; Ἴσόν ἐστι, τὸ ψεύδεσθαι, καὶ τὸ τάχος πείθεσθαι; *idem eſt mentiri & citò fidem adhibere.* Mentiens enim, illum cui perſuadet injuriâ afficit: injuriam etiam facit, qui credidit mentienti, fidem adhibens priuſquam vera edidicerit.

Neque etiam mihi conſilium eſt, *Pancreata* de crimine objecto ita in totum excuſare, ut ipſum etiamſi muneris ſui oblitum, nullatenus tamen ad generandum Scorbutum facere cenſeatur. Abſit à noſtro judicio iſta tam iniqua prævaricatio. Si enim Glandulæ hujus provincia in eo præcipuè conſiſtat, ut peculiare quoddam Nervorum à *plexu* abdominis maximo excurrentium excrementum excipere poſſit, atque per vas ſuum excretorium tranſmittere in Duodenum; quemadmodum ad mentem *Cl. Whartoni noſtri* ſuprà conjectare auſus ſum: quoties Ductûs Excretorii capillaribus obſtructio obvenit, toties neceſſum eſt, ut humor ille, qualiſcunque ſit, qui eliminari debuit, regurgitet in univerſum corpus; eóque pacto cùm ſanguine, tum Succo Nutritio *Art.* 12.

ſenſim inquinatis, Cachexiam pariat, in Scorbutum fortaſſis brevì tranſituram. Ac in omni Pancreatis obſtructione, maximè ſi contumacior, & diuturnior fuerit, obſervare eſt, univerſum corpus ignavia, torpore & ineptitudine ad motum gravari: ut de *Ictero* inde etiam ſæpiùs oriundo in præſentia nihil dicam. At qua ratione iſthæc Scorbuti ſpecies, in cujus indaganda cauſa nunc exercemur, ab obſtructione Pancreatis exoriri poſſit, planè non video: ſiquidem humor Pancreaticus non *acidus*, non *acris* eſt; ſed contrà dulcis, lenis, & ſucco nervoſo, unde elutriari videtur, affinis. Hîc igitur rurſum ἐπέχειν, & judicium ſuſpendere cogor; ne dubia pro certis venditare videar.

Art. 13. Jámque tandem perventum eſt ad TERTIAM ſententiam; quæ ultra diætæ errores in immoderato *Acidorum* uſu commiſſos non inquirens, viſcerúmque nullo in maleficii partem aſcripto, quicquid criminis ſit in generando hujuſmodi Scorbuto, id totum transfert in *Chyli aciditatem*, Sanguini, ſuccóque nervoſo, & Lymphæ communicatam, iiſque conſtanter inhærentem. Et hæc quidem à vero non prorſus aliena videtur.

Primò

Primò enim *Hippocratis* auctoritate sancitum est, ex omnibus alimentorum partibus ἀκρήτοις ϗ ἰσχυροῖς, quæ inter coquendum à calore nostro immutari nesciant; nullas esse quæ τὸν ὀξὺν χυμὸν seu contumaciâ, seu pravitate superent. Ubi igitur hujusmodi esculenta, quibus τὸ ὀξὺ copiosè inest, in usum quotidianum diù admissa sunt, nec benigniorum aut volatilium imperio correcta; ibi vix fieri posse puto, quin Chylus primò, & consequenter Sanguis, cæteríque simul humores concepto illinc acore contaminati, labem sibi Scorbuticam contrahant.

Deinde vulgari etiam experientia compertum est, homines ὀξοφάγους, & acidis vinis deditos, esse *doloribus erraticis, Rheumatismo, Arthritidi vagæ Scorbuticæ, Convulsionibus, Spasmis, Atrophiæ, Ulceribus Telephiis*, & aliis ejusdem familiæ Symptomatis omnium maximè obnoxios: ídque, etiamsi aliàs εὐσπλαγχνοι, seu firmis, benéque constitutis visceribus præditi sint. Hujus rei luctuosa nusquam non occurrunt Exempla; in his præsertim, quibus summæ felicitatis loco est, voluptuariam *Phagesiposiorum* vitam transigere; languentem ventriculi appetitum muriaticis, *Art. 14.*

& *Oxyporis* condimentis quotidiè ſollicitare; cibíſque affatim ſuperaffundere vina *acida*, & *auſtera*. Cujus ſortis ſunt, in *Germanicis*, vina *Rhenana*, *Neccarinum*, *Baccharacenſe*, *Moſellanum*, *Rhincovicum*: in Gallicis, *Pictonicum*, *Lutetianum*, *Rusellinum*, *Argentolianum*, *Campaniæ* rubellum *Vin d' Hay* dictum, & præ omnibus *Aurelianenſe* (quod quia cerebrum, nervóſque acriter feriat, ideo *Lutetiæ* in Regis Chriſtianiſſimi Oeconomia lege cautum eſt, ne Oeconomus *Aurelianum* vinum Regiæ Majeſtati auſit propinare:) inter Hiſpanica, *Xereſanum*, *à Cazalla*, *è S.Martino*: *Auſtriaca*, & *Moravica* omnia; de quibus *Crato* (*Conſil.* 153.) obſervatum reliquit, quòd ab ipſorum potu facilè *Paralyſis*, poſt dolores *Colicos*, oriatur; quibus in Scorbuto hoc noſtro nullum Symptoma frequentius eſt.

Hæc verò Vinorum genera nobis heic ex profeſſo memorare placuit, tum quia haud paucis ex Nobilitate noſtra, horúmq; exemplo & aliis eam infra dignitatem conſtitutis nil antiquius eſt, quàm quovis ex iis venas ſuas ſingulis ferè paſtibus diſtendere: tum quòd eadem ſupra alia omnia vix emendabili ſeu aciditate, ſeu auſteritate peccant, rudimenta Scorbuti inferendo;

rendo; præſertim ubi intemperantiùs, & Græco more bibuntur ab his, quos Naturæ viſum eſt calidiori Sanguine, habitúque corporis macilento donare. Quàm malè ſanitati ſuæ conſulunt, qui acidis & auſteris hujuſmodi vinis delectantur, vel ex eo judicare licet; quod *Franc. Citeſius*, vir undiquaque doctus quidem, & gravis, dum in cauſas diri illius morbi epidemii, quem *Colicum dolorem Pictonicum* nominavit, & de quo ſingularem ſcripſit tractatum, ſedulò inquireret; ipſum vix aliunde quàm ab acerbitate vinorum Pictonicorum deduxerit. Ejuſdem tam frequentis in *Moravia* quoque peſtis cauſam eandem agnoſcebat *Crato*, anno 1582. & tot in ea regione colicos & paralyticos non aliam ob cauſam videri exiſtimabat, quàm quòd *Moravica* vina noxia ſunt, & nativum quiddam, quod hunc morbum conciliat, in ſe contineant. Meminit item *Cardanus* (*conſilio pro dolore vago*) cujuſdam colici doloris quadriennis, non ventrem ſolum & pectinem, ſed pectus etiam, dorſum & cervicem, cum palpitatione ingenti, torquentis; cujus originem petit à vini acidi & auſteri potu. Sed Exterorum Exemplis quid opus eſt? Quandoquidem & apud *Noſtrates* pariter videmus ab eiſdem furiis

tot excitari tempeſtates, ut è centum eorum qui vina ſubacida atq; auſtera frequentiùs ingurgitant, vix decem invenias ab *Arthritide vaga Scorbutica* omninò immunes. Nec admiratione digna res eſt. Nam ubi in gulæ terrarum maríſque vaſtatricis gratiam, mille condituras, non ad tollendam, ſed irritandam famem; & varia, non explendæ, ſed excitandæ ſiti, vinorum genera quærimus, ac epulis dies noctéſque ducimus: quid mirum, ſi laudabilis illa Sanguinis ſuccíque Nutritii *eucraſia*, unde ſanitas & vires ſuſtentantur, mutatur in utriuſque *dyſcraſiam*? Hanc verò maximè pariunt alimenta *acria* & *acida*, quæ à calore noſtro vinci nequeunt, ſed tranſeunt in ſeminium hujus Scorbuti.

Art. 15. Ad hæc, acido hujuſmodi Scorbuto affectis nullum (ſpondemus) ſive præſentius, ſive certius adhibueris *remedium*, quàm lactis, Emulſionum ex Amygdalis dulcibus, Chinæ decocti, juſculorum conſummatorũ, & id genus aliorum *Antacidorum* & *Analepticorum* uſum, ad plures ſeptimanas productum. Argumento tantùm non apodictico, ejuſdem productioni ciborum potuúmq; immoderato acore infamium ingluviem, ſua unicè κακοπραγίᾳ ſufficere poſſe;

posse; interim ne uno quidem ex visceribus de suo quid ad infaustum opus conferente. Horsum peropportunè retuleris quod à suprà citato *Citesio* de Monachis quibusdam Pictavensibus, quos crudelissima ventris tormina (*Scorbutica* indubiè) diù exercuerant, observatum. *Mirandum certè, & miserandum magis*, inquit, *quod Patribus Fuliensibus, ann.* 1614. *contigit, cùm in Novallium cœnobium coloniam deduxissent, intra mensem omnes (erant autem tredecim numero) queruli, gemebundi, proni in ventrem, eúmque crudelissimis doloribus vexatum, suas vices dolere, cœlum Pictonicum accusare: Xenodochium potiùs quàm monasterium dixisses. Nec alia mihi caussa succurrebat, quàm quod, præter cœlum*, vino *albo*, *eóque* acerbissimo, *aliàs generosis, ut Tolosanis, &c. assueti, pro potu uterentur: quod probavit eventus.* Mutato *enim cœlo, &* potûs *generè, confestim pristinæ sanitati restituti sunt.* En hic ad vivum usque expressam Scorbuti nostri ex acido oriundi effigiem; licet sub usurpata *Colicæ biliosæ* larva, qua optimo viro in Scorbuticorum curatione minùs versato imposuerat, depictam. En ejusdem primordia, præsertim à vino austero deducta; inculpatis interea visceribus. En denique acerbissimis stipatum

ſymptomatis morbum, cœlo tantùm potúque mutatis, brevì evaneſcentem. Quùm itaque & quæ *pariunt* hunc Scorbutum, & quæ eundem certiſſimè *tollunt*, huic quam ultimo loco attulimus, *ſententiæ* tam claris argumentis ſuffragantur: quid ſupereſt, niſi ut nobis in eadem acquieſcere liceat, donec manifeſtè de ipſius falſitate conſtiterit? Nam ut omnia levi credulitate amplectenda non ſunt: ita neque ea protinus repudianda, quæ in rebus obſcuris cùm rationi, tum experientiæ conſentanea videntur; etiamſi ſtatim cornicum oculos non configant. Sub occulta Naturæ & Artis facie quidni conjicere liceat, quod ἀποδεικτικῶς probari nequit? Certè inſulſam *Scepticorum* ἀπορίαν ſapit, demonſtranda requirere, ubi locantur conjectanea. Noli ergo improbabile mox cenſere, quod vix demonſtrabile. In luce rerum tenui nos Homunculi caligamus; in mediocri cæcutimus; in majore talpæ ſumus; in maxima inſanimus; in omni, quo magìs quærimus, eo magìs dubitamus.

Art. 16. At verò ne quis in ſenſum à mente noſtra alienum quæ hîc diximus iniquè interpretando detorqueat; par eſt ſtrictim admoneamus, eſſe ex *viſceribus* aliquot, quæ

quæ nonnunquam & *ſuas* etiam partes agant in hac ſcena: cùm vel inveteratis obſtructionibus referta, vel debito exuta tenore, aut alio quovis modo in ritè defungendis ſuis muneribus uſque eò impedita fuerint; ut ſuccum alimentis etiam optimis extractum corrumpendo, ei inſignem, & quæ univerſo corpori gravis mox futura ſit, *aciditatem* imprimant. Ita quippe *Ventriculus*, acriori, ac acidiori quàm convenit *fermento* imbutus, quicquid exceperit in totius alimoniam, iſto veluti faſcino confeſtim inficit: quemadmodum farinæ maſſa ſolito acriùs, vel diutiùs fermentata, panem exhibet acidiorem, minúſque ideo laudabilem. Ita pariter & *Glandulæ* tum *Secretrices*, tum *Reductrices*, ubi humores à ſucci Nutritii diſtributione reſtibiles, quibus aliorſum ablegandis inſerviunt, præ meatuum ſuorum obſtructione diutiùs detinuerunt: eos ſenſim aceſcere cogunt, in permagnum œconomiæ Animalis detrimentum. Hujus rei eximium habemus exemplum in *acribus, acidiſque Catarrhis*; qui ortum ſuum debent ſeroſis Cerebri & Nervorum recrementis, ultra conſuetum evacuandi tempus, in Glandulis eorum ſecretioni, & exportationi deſtinatis, retentis, & per ſtagnationem ſponte aceſcentibus: quíque à

à capite decidentes in ventriculum, acore suo Chylum, & deinde ſanguinem cum ſucco alibili polluunt.

Art.17. Æquum eſt porrò animadvertamus, haud raró contingere, ut *Salſi* ſeu ad lixivii naturam propiùs accedentes humores (quales pro cauſa continente *Salſi Scorbuti* ſuprà poſuimus) temporis progreſſu commigrent in *acidos:* ſale illo, qui in iis antea fixus remanſerat, jam tandem ad ſtatum *fluxilitatis* deducto. Illud autem ubi fit (& in omni propemodum inveterato Scorbuto, ab humoribus Tartari æmulis exorto, fieri ſuſpicor) morbi miaſma ad ſummum ſuæ malignitatis gradum videtur adſpirare. Tum enim liquor nervoſus hujuſmodi *Sale Scorbutico* aculeatus, adeò acris, irritativus, imò & corroſivus evadere ſolet; ut vel *aquæ Fortis*, aut *ſtagmatis Vitrioli* vim cauſticam quàm proximè referat: id quod ſuprà memoratis aliquot Scorbuticorum exemplis admiratione digniſſimis commonſtratum. Neque conceptu difficilis res eſt: ſiquidem *Chymicis* nil ſolennius, quàm è ſalibus deſtillatis etiam acidiſſimos, ſumméque corroſivos liquores elicere. Ac ſublimatus in labyrintheo corporis humani alembico *Spiritus Acidus*, ubi omni temperie exutus,

tus, & ad summum vigoris sui fastigium exaltatus, jam ubique ferocit; si crudelissimos ipsius effectus comparando examines, istis Hermeticorum Salibus, ignis vehementiâ in fluorem adactis, quadantenus similis videtur: ut in *Cancro*, in *ulceribus* carnem, & ipsa etiam ossa *depascentibus*, in *sphacelismo* subitaneo, & aliis pariter ἀθεραπεύτοις malis observare licet. Deest quidem Microcosmo nostro *Pyrophylacium*; deest Chymicorum *ignis rotæ* dictus; & *reverberium* quoque deest; ne quidem tam conspicua hîc ulla flamma concipi potest in Sacrario cordis micare: quoniam tacito omnia fluunt incendio, secretóque modo, motúque promoventur ad ἀκμὴν fluxilitatis. Sed *Calor* adest perennis, in cordis adyto singulis pulsibus denuò accensus, & cum sanguine, factâ circuitione, cuncta exagitans. Adest item perpetua *Fermentatio*, in *sanis* quidem placida, & imperceptibilis; efferata autem nonnunquam, & incendio persimilis, in *Valetudinariis*. Adsunt præterea interdum & liquorum veluti certamine singulari congredientium *furiæ hostiles*, in universi corporis fervorem erumpentes, ac sulphur expirantes Ætnæum. Hæcque proculdubio, maximè ubi in unum concurrêre, salinis particulis in sanguine, & succo nutritio

tritio Scorbuticorum ubique redundantibus exaltandis, atque ad fluoris ſimul ac ferociæ ἀκροτὴν adigendis ſufficient. In hoc caſu ſanè, inter *acidas* & *ſalinas* utriuſque liquoris particulas coeuntes, talem imaginari licet luctam, & ebullitionem; qualem aſpicies, ſi *Nitrum Antimonio fuſo* per granula injeceris, ſenſímque detonare ſiveris. Gliſcit utrobique par prælium: neque hîc quàm illic major tumultus. *Salſedinis*, ac *Aciditatis* vires utrinque commiſſæ, ad deſtruendum ſeſe invicem incurrunt: abſolutáque demum pugnâ, pars fortior devictam ſuo imperio adjungit. Sæpiùs autem uſu venit, ut ſalinæ, ceu viribus inferiores, in antagoniſtæ ditionem tranſeuntes, aciditatem quaſi *Calcanthinam* induant: háſque aſcititia illa qualitate deinceps ſpoliare, haud minùs difficile ſit, quàm *acetum* reducere ad *vini* generoſitatem. Unde factum eſſe autumamus, è ſexcentis genito hunc in modum Scorbuto graviter afflictis, vix decem unquam fuiſſe per remedia, licèt aliàs nobiliſſima, ſanitati de integro reſtitutos. Et quia omnium frequentiſſimè occurrit hujuſmodi Scorbutus; inde forſan contigit, ut Medicorum haud pauci in eam devenerint opinionem, omnem Scorbutum à ſale in fluorem adacto indiſcriminatim exoriri:

ſed

ſed quanta veriſimilitudine, facilè judicari poteſt partim ex iis quæ jam diximus de *triplici* ejuſdem *differentia*, partim ex his quæ de *propriis* unicuique differentiæ *ſignis*, & characteribus proximè dicenda veniunt.

Convenit autem illud priùs *Lectori* in memoriam revocemus; præter iſtas quarum rationibus ſpeciatim enucleandis hactenus immorati ſumus, dari adhuc & alias, à diverſis morbi quà accidentibus, quà circumſtantiis deſumptas. Scilicet (1) à *modo generationis*, Scorbutus eſt vel *Hæreditarius*, ab infectis parentibus in ſobolem traductus: vel *Adventitius* poſt nativitatem, ſive per contagium ab aliis communicatus fuerit; ſive proprio vitio, praváque victûs ratione acquiſitus. (2) Ab *invaſionis tempore*, vel *recens* eſt, & curatu proinde facilior; vel *inveteratus*, & qui altiùs jam actis radicibus, curationem ægrè ſi unquam admittit. (3) A *ſtatu*, alius in *principio* eſt, in *augmento* alius, tertius jam ad ſummum ſuæ malignitatis *vigorem* provectus. (4) Et ratione *Symptomatum*, hic *paucis*, ille *pluribus*; alius *his*, alius *aliis* comitibus inſignitur. (5) *Subjecti* denique ratione; nunc

præ

præ cæteris vitiatur *Sanguis*, nunc *Succus Nutritius*, nonnunquam ex æquo *uterque*. Hæc autem diſcrimina, eo quòd minùs conducere videantur ad ipſam Scorbuti eſſentiam per cauſas proximas dignoſcendam, ſicco pede pertranſivimus.

CAP.

Cap. VIII.

De signis Diagnosticis, *cuique Scorbuti* differentiæ *propriis.*

SUMMARIUM.

ARTIC. (1) *Observari in Scorbuto varia signorum* Diacriticorum *genera, pro humoris præcipuè peccantis cùm* indole, *tum* labe *diversa.* (2) *Usitatiora Scorbuti* Rancidi *indicia.* (3) *Quæ potissimùm symptomata Scorbutum comitari solent, ex* sale fixo *enatum.* (4) *Quæ item eundem ab* Acido *provenisse ostendunt.* (5) Incerti *tamen judicii omnia; ex non una ratione.* (6) *Error quidam* Pauli Barbette: *ejúsque nervosa refutatio.* (7) *Variari etiam in unaquaque Scorbuti specie symptomata, pro* partium affectarum *varia constitutione.* (8) *Plura autem ex facultatum* Animalium *læsione, quàm ex reliquis duabus utcunque perturbatis, emergere; & quibus de causis id fiat.* (9) *Semper inesse humoribus miasmate Scorbutico infectis, non-*

nonnihil acrimoniæ, *cerebro nervisque graviter infestæ.* (10) *Eâ plerumque, & κατ' ἐξοχὴν vitiari* Succum Alimentarem. (11) Qui ἐν παρόδῳ *vindicatur à calumniis* Deusingii, &c. (12) *Memorabile* Cl. Loweri *Experimentum Anatomicum, in succi nutritii à sanguine seorsim existentis Hypothesin cornua intentans:* (13) *Multis rationibus eluditur.* (14) *Ejusdem succi hanc esse naturam, ut ex* salso, acidóve *sibi ubertim admisto, inquinamentum sanguine aut Lymphâ &* promptiùs concipere *possit; &* (15) ægriùs deponere. (16) *Dictorum* limites.

Art. I. QUot & quæ sint præcipuæ Scorbuti *species* seu *Differentiæ*, habito ad causarum à quibus is immediatè solet oriri, indolem variam respectu; in præcedentibus dictum est. Jámque ex ordine inquirendum sequitur, quibus *indiciis diacriticis* differentiæ illæ, facto ut artis est *stochasmo*, inter se distinguantur: quò rectiùs denique perveniamus ad palmarium totius *Diatribæ* hujus nostræ scopum; *i. e.* ut pro diversa causarum Scorbuti continentium ἰδία *Therapeiam* instituamus, & suis unamquamque remediis strenuè aggrediamur. Morbus quidem ipse, atque proxima

proxima ejus materia, in intimo corporis recessu latentes, nostros plerumque sensus effugiunt, nec in conspectum se dant: ex *Symptomatis* tamen, ceu ex signis, nonnunquā innotescunt. Nam ut *Divinus senex* (περὶ τέχνης) *olim docuit* ὅσα τὴν τῶν ὀμμάτων ὄψιν ἐκφεύγει, ταῦτα τῇ τῆς γνώμης ὄψει κεκράτηται: *quæcunque oculorum conspectum fugiunt, ea mentis oculis obtinentur & superantur: Varia* autem hujusmodi signa existunt, pro humoris unde profluunt specie diversa: & sua cuique causæ peculiariter emergunt discriminis argumenta; quæ hoc in loco igitur, in suam quæque familiam, quatenus ingens eorum multitudo, & absconditæ combinationes ferant, veniunt redigenda.

Ubi Scorbutus maximè à *rancida* seu *Sulphureo-salina* sanguinis, & succi quoque nutritii (utrumque enim in hoc casu, licèt non ex æquo forsan inquinatum esse autumo) dyscrasia dependet: symptomata usitatiora sunt *Maculæ*, *Exanthemata*, *Tubercula*, *Ulcera*; hæcque ex particularum sulphuris & salis inter se concrescentium moleculis, è sanguine κτ̀ μετάστασιν in corporis exteriora effusis, ibíque manentibus: item *Vomitus*, *Cardialgia*, *Diarrhœa*, ventrémque quasi lancinantia *tormina*; in- *Art. 2.*

dubiè ex materia morbifica in ventriculum & intestina confertim irruente, eáque ad tam efferum hostem quantocyùs expellendum irritante. Adjicias & frequentem sanguinis *effervescentiam*, sive ζύμωσιν præter-naturalem; ab incongruis & fermenti in morem activis particulis ei pertinaciter inhærentibus, ac intestinos tumultus per orgasmum subinde concitantibus. Porrò si eadem labes, factâ in *Cerebri* adyta, hincque enatum genus *Nervosum* irruptione, functiones etiam *Animales* perturbaverit (id quod in confirmato plerumque Scorbuto contingit) tum ante omnia ingruere observabis *Vertigines*, *Cephalalgiam tensivam*, *Scotomiam*, *Coma somnolentum*, aut *vigilias immoderatas*, *Ephialten*, & nonnunquam *insaniam*.

*Art.*3. In Scorbuto è *salis fixi* exsuperantia oriundo, ratione sanguinis præsertim infecti affligunt, *Dyspnæa*, *præcordiorum angustia*, *pathemata Cardiaca*, *Lipothymiæ*; quæ omnia non aliunde videntur profluere, quàm à sanguinis fæculentiis crudis, fixis atque salinis, nunc ipsum insigniter incrassantibus, ut Pulmonum angustias liberè permeare nequeat; nunc cor ipsum sua acredine feriendo, pulsûs rhythmum invertentibus, aut diutulè suspendentibus:

&

& *ſucci Nutritii* pariter corrupti ratione; *torpor*, *laſſitudo ſpontanea*, *motus convulſivi*, *dolores* artuum *erratici*, &c. dictis fæculentiis partes quas in tranſitu alluunt, vel opprimentibus, vel irritantibus.

In Scorbuto *Acido*, ob ſuccum *Nutritium* acore aculeatum, in primis infeſtant *Nervorum irritationes* ferè continuæ, & ex leviſſimo quoque animi pathemate ingraveſcentes; *Horrores* & *Rigores* frequentes (certiſſimum humoris aciditate peccantis indicium) *frigoris ſenſus* in occipite & ſpina dorſi, nonnunquam quoque per membra diſcurrens; *ſpaſmi flatulenti*, *Convulſiones*, *paſſiones Hyſtericæ* vulgo dictæ; item *alvus* nunc diu *adſtricta*, nunc in *Dyſenteriam* uſque laxata, cui inteſtinorum ἄλγημα ςῥωπκὸν *Hippocratis* ſæpe adjungitur; *Melancholia* inſuper cum metu ac deſperatione, *Atrophiæ*, *Exulcerationes*, & quæ agmen claudere ſolet, *Gangræna*. Similiter ob ſanguinem aciditate inquinatum, vexant *Palpitatio* & *Tremores* Cordis, *pulſus* ex improviſo *interceptus*, ſummæ anxietatis comes, & *Lipothymiæ* cum ſudore frigido prodromus. Quid multis? *Acidum* eſt, quod ubivis in hoc morbo primas tenet: ejus male- Art. 4.

maleficio supera & infera in confusionem aguntur. Maximè ubi miasma eò atrocitatis processit, ut salibus in fluorem actis & per cuncta diffusis, *utrumq;* liquorem ex æquo vitiaverit: quemadmodum in annoso plerumque Scorbuto fieri arbitramur. In hoc enim casu, *utriúsque* recrementa (quæ non unius indolis sunt, sed pro varia salium, ad corrodendi malitiam efferatorum combinatione, admodum inter se diversa) variis in partibus coeuntia, mutuóque inter se odio seu hostilitate colluctantia; Symptomata pariunt gravissima; *Dolores* nempe intollerabiles, noctu potissimum & per quietem suam exercentes carnificinam, ὀστοκόποις; *Arthritidem planeticam*, *Rheumatismos* universim dispersos, & viperarum more mordentes; *Cancros* item, & *Carcinomata* aspectu fœdissima, quibus ex inopinato succedunt *Sphacelismi.*

*Art.*5. Atque hic quidem Elenchus est præcipuorum ex iis symptomatis, quæ non omni pariter Scorbuto communia existunt; sed alia *huic*, *illi* alia, & alia *tertiæ* ipsius differentiæ magis familiara: quorúmque ex discrimine præsens cujuslibet Scorbuto affecti status quodammodo intelligatur, & quis maximè humor in eo dominetur

dominetur & exſuperet. Hinc autem etiamſi τεκμήρειν ποιεῖσθαι, & conjectando quadantenus internoſcere liceat: vix licet tamen ἀποδεικτικὸν λόγον afferre, ſeparatim agnoſcendis rebus tanta inter ſe apparentiarum ſimilitudine confuſis. Nam 1. dictis humoribus ſua cuique propria eſt & peculiaris *corrumpendi* ratio: nec eadem Miaſmatis Scorbuti ὕπαρξις in omnibus, licèt unam per cauſam à ſtatu naturali alienatis. Aliud è *ſanguine* exſurgit inquinamenti genus, à Succo *Nutritio* aliud, & tertium ex *Lympha*: quanquam iſti liquores uno ſimul aut Sulphure, aut Sale, vel acido diſtemperati fuerint omnes. 2. Sunt item ſingulis horum inquinamenti *gradus* quidam, depravatum uniuscujuſque ſtatum pariter variantes: ac eo atrociorem quiſque ſpirat malignitatem, quo ab ſua Eucraſia longiùs receſſit. 3. Ad hæc iidem humores non niſi perrarò *ſeorſim* & καθ' ἕκαστον peccare reperiuntur, reliquis interim prorſus illibatis: ſed omnes de iiſdem ferè vitiis plus minus participare neceſſum eſt. 4. Eſt præterea nonnihil, imò & multum diverſitatis ex ipſorum *Salium*, ſeu fixi ſunt, ſeu in fluorem adacti, varia combinatione emergens: ut perarduum ſit reſcire, utrum hic, an ille, aut tertii generis Sal præ cæteris luxuriat.

Quippe in Scorbuticis, varii sales inter se haud uno modo confœderati, nunc *Gypsum*, nunc *Calcem vivam*, modò *Alumen*, modò *Halinitrum*, aliàs *Vitriolum*, & nonnunquam *Arsenicum* æmulari & sapere videntur. Horum autem nihil non ad augendam symptomatum diversitatem necessariò conducit: proindéque neminem mortalium esse arbitror adeò sagacis judicii, ut quantumcunque accuratè instituto ex signis stochasmo, certam sibi, & rationibus in dubium vocari nesciis exstructam scientiam comparare possit, de *specie*, *gradu*, *complexione*, *&c.* miasmatis in hoc vel illo individuo subjecto latentis. Nec quemquam pudeat hujus incertitudinis; artis enim Medicæ pars maxima opinabilis est, & conjecturalis: nobísque satis est, *dominantis humoris speciem* ob oculos proposuisse.

Art.6. Hìc argumenti hujus occasione, illud me haud levi admiratione percellit, paucos ante annos fuisse Virum quendam, cùm eruditione, tum praxi Medica apud *Belgas* insignem; qui seriò crederet, scriptísque doceret, *omnia quotquot sunt Scorbuti symptomata provenire ab unica causa, Lympha* nimirum vel *Pituita* crassa *Glandulas Lacteas ita obstruente, ut Chylus non*

non possit nisi serosiore sui parte per eas transire. Hac enim sententia quid unquam audîsti à ratione magis abhorrens? Nam si in omni Scorbuto Glandulæ Mesentericæ quemadmodum ea supponit, obstructæ essent; tum necessariò consequeretur, ut Scorbutici omnes *grandioribus* in Mesenterio *tumoribus*, *fluxúque* alvi *Chyloso*, & *Atrophia* universali afficerentur: laudabiliore Chyli parte sic in primo sui itineris stadio interceptâ, indéque mox regurgitante in intestina. Pari necessitate etiam sequeretur, ut omnes in manifestum *Hydropis* discrimen ex diluvio seroso brevì incurrerent. Atqui longè certiorem *experientiæ* fidem habemus, Scorbuticorum dari quàm plurimos, qui neque de Diarrhæa Chylosa, neque de nutritionis defectu, neque etiam de ullis colluviei serosæ effectibus unquam conquesti sunt. Et *Anatomici* quidam testatum reliquêre, haud paucos se hoc morbo extinctos aperuisse, in quibus Mesenterii Glandulas omni culpa vacuas reperiebant. Obstrui nonnunquam in Scorbuto hasce, ut & alias Glandes, lubenter concedimus quidem: at constanter pernegamus id semper fieri, sicut commenti hujus Autor somniâsse videtur. Qui dum suæ ὑποθέσει δουλεύειν obnixè contenderet, specimen levissimæ credu-

dulitatis nobis exhibuit, suóque ostendit exemplo quàm sit verum illud Moderni cujusdam effatum: *ubi semel occupatum ingenium est novis Hypothesibus, licèt solis innitantur conjecturis, in infinitam conceptuum libertatem se diffundit; ne disputare quidem cum rei veritate amplius sustinet. Tam irrequieto et exsultante impetu stimulat in ulteriora voluptas gloriosa.* Sed ne latiùs exspatier, quàm sententiæ hujus hîc in transitu examinatæ levitas patiatur, ad id quod institueram me recipio.

Art.7. Iis igitur quæ de Signorum in Scorbuticis observatorum differentiis jam dicta sunt, *Duo* præcipuè occurrunt adjicienda. *Alterum* est, *non eadem ubicunque corporis accidentia ab eodem humore excitari*: sed alia, aliáque, & interdum inter se quasi toto cœlo differentia; *pro partium à quibus is excipitur, diversitate.* Instantiæ causâ; Humor *Acidus* in nervosas, sensúque cæteris exquisitiori præditas partes illapsus, has multo crudeliùs excruciat, quàm alias ullas in universo corpore reperiendas. Etiam in his observare licet haud parum discriminis. Idem enim Humor *acidus*, in *Nervis* ipsis *Convulsiones* parit; in *Vesica* urinaria *Stranguriam* cum summa lotii acredine; *Dysenteriam* in *intestinis*;

Dolo-

Dolores Pleuritidem ſimulantes, in *Thoracem* ſuccingente membrana; in *Panniculo carnoſo*, & propriis *Muſculorum* involucris, *Horrores*, & *Rigores*, & *Rheumatiſmos*; in *Articulis*, Podagricorum tormina; & ſexcenta alia mala, quæ ſpeciem variare ſolent, pro partium quas malè multant, varia conſtitutione. Et de reliquis ſuccis, *rancido* nempe, & *ſalſo lixiviali* idem prorſus ſentiendum. Hi enim perinde ut alter ab altero differunt ratione diverſæ *magnitudinis*, *figuræ*, *motûs* particularum ex quibus compoſiti ſunt; ita & diverſimodè agunt in partes corporis in quas effunduntur: quinetiam uterque ſuum afficiendi modum variat, pro partis excipientis ἰδιοσυγκρασία ſeu propria contextura. Ut utrinque ingens diverſitas neceſſariò emergat: quam ad particularia uſque ſi conſectatum irem, & ingenioli mei jam propè retuſi vires multitudine rerum opprimerem, & nimia prolixitate defatigarem Lectores ut ut ſummo candore inſtructos.

Alterum eſt; in tanta Symptomatum varietate, *plura in functionum perturbatione* Animalium *conſiſtere*, *quàm in reliquis duabus*, *vitali nimirum*, *et Naturali* facultatibus *quomodocunque conjectis in ataxiam*: *Art.* 8.

ataxiam: id quod fupra notatum ad finem capitis fecundi. Cujus memorabilis *Phænomeni* ratio nobis petenda videtur vel ex *eo*, quòd ipfum Miafma Scorbuticum Cerebro, generíque Nervofo, quàm cæteris quibufcunque univerfi corporis partibus, magìs infeftum eft, ac exitiale: vel ex *eo*, quòd Succus Nutritius ifto miafmate frequentiùs, & altiùs quàm fanguis vitiari folet.

Art.9. Quoad *Prius*; ex præcedente Scorbuti Ætiologia fatìs (ni fallimur) liquet, materiam ipfius nunquam non *acrimoniæ* cujufdam magis minúfve participem effe; ratione feu fulphurearum, feu falinarum, feu acidarum particularum quibus copiosè imprægnatur: híncque inferre licet, eandem fua natura fic comparatam, ut Cerebri Nervorúmque & fubftantiam delicatiffimam, tenerrimámque contexturam acredine illa feriendo, lædendo ac irritando, utrifque graviora fymptomata inferat; quàm reliquis omnibus partibus, quas *fummo Conditori* vifum eft cùm duriori fubftantia, tum compagine firmiori donare. Quantas dolorum pungentium, vellicantium, erodentium, fixorum, erraticorum tempeftates; quàm diros fpafmorùm, convulfionum, contorfionum, rigorum,

gorum, profluviorum, &c. furores, vel pauxillum *acris* cujuslibet humoris, in nervosas ac membraneas partes illapsum ciere solet; quis nescit? Et quis *rodere* humor præter *sulphureum*, *salsum*, *lixivialem*, *muriatico-salsum*, *acidum*, *acerbum*, *austerum*, hoc est *Scorbuticum*, potest? Quis *vellicare?* Quis nunc *æstum*, nunc summi, séque ad præcordia usque penetrantis *frigoris* sensum excitare? Nil mirum igitur, si liquores miasmate Scorbutico efferati, exasperati, velutíque spiculis armati, Cerebrum, ejusque propagines nervosas bello internecino prosequuntur: maximè ubi corrodentem veræ *Melancholiæ* feritatem sibi computrescendo acquisiverint. *Acido* enim humore quid acutius? quid magis hostile nervis?

Quũ rapidos secũ hic traxit in arma furores,
Et Medicas despexit opes.

Hic plusquam Molossica immanitate per orgasmum indutus, & nunc per nervorum funiculos, nunc per declives membranas discurrens, ubique sævit. *Ventriculum* impetens, motu ipsius ac intestinorum inverso, prodigiosam humorum farraginem sæpiùs eliminat. Nec *Cordi*, nec *Cerebro* parcit. Ab eo rapidum Cordi motum, pulsum

pulsum intermissum summæ comitem anxietatis suboriri: ab eo præcordia constringi, comprimi, distendi usque ad Dyspnæam: ab eo τῷ ἐγκεφάλῳ noxam in tensione Menyngum, in interceptione aut circumgyratione spirituum, in falsarum suggestione imaginum, in offusione tenebrarum fieri, constare potest nulli non Hypochondriacorum symptomata observanti. Porrò *Halitus* etiam ipsi dictis humoribus exhalantes eâdem de malignitate participant: partésque quibus se inferunt pari cruciatu torquent. Sed vereor ne aut molestus sim Lectori, aut ejus ingenio videar diffidere, si de re maximè perspicua diutiùs differam.

Art. 10. Ad *Posterius* verò quod attinet; à vero non prorsus alienum est, *in Scorbuto plerumque* Succum Alibilem *præ cæteris humoribus, sanguine nimirum, & liquore Lymphæductuum, vitiari.* Opinio hæc nostra fortassis *nova* videbitur, & *paradoxa*; his præsertim qui veteri illi, hodiéque etiam apud plerosque obtinenti doctrinæ, de *Materia Nutritionis* in sanguine contenta, fidem consecrârunt: ideóque æquum est, ad eam ab incredibilitatis suspicione defendendam, paucula hîc rationum momenta proferamus.

Jam

Jam elapsi sunt tredecim circiter anni, ex quo primùm in lucem emisi librum quendam de *Universa Oeconomia Animali*; in quo cætera inter nonnulla haud parum à vulgo receptis Medicorum placitis discrepantia quidem, sed rationi juxta ac Anatomicorum nuperis inventis (ni egregiè fallor) magìs consentanea, novas quasdam propositiones (à summis illis Naturæ Mystis, *Entio*, & *Glissonio* primitùs excogitatas, scriptísque suis immortalibus, de *Sanguinis circuitione Harvæana*, & de *Anatomia Hepatis*, insertas) ad historiam *Nutritionis* Animalium decenter explicandam necessariò spectantes tractavi; atque suis quamque rationibus, & experimentis autopticis conatus sum adstruere. Harum verò *præcipuas* præsens inquisitio exposcit, summatim nunc recenseam. Igitur

In *Exercitationibus* istis *Anatomico-physicis* luculenter à nobis demonstratũ 1. non *Sanguinem* reverà, sed *succum* quendam multo *benignioris mitiorisque* ingenii, & liquori *genitali* (è quo prima Animalis stamina, tanquam ex surculo, oriuntnr) persimilem, esse nutrimentum corporis universale. 2. Chyli *duplicem Fluxionem* esse; *alteram* denuò instaurandis partibus per Succum Nutritium, verè strictímque sic dictum: efficiendis spiritibus, ac vitali calori *Art.* II.

calori perpetim refocillando *alteram*, sub specie sanguinis. 3. Præparari ex una Chyli parte Succum istum *Alimentarem*, in Glandulis *Mesenterii*, in tribus Lumbaribus *Clariss. Bartholino* adscriptis, & (in junioribus præsertim) in *Thymo*. 4. Eundem ex hisce Glandulis *Cerebro*, & *Medullæ Spinali*, per sextæ conjugationis, seu *paris vagi* nervos, aliósque iis in hoc opere subministrantes, placido motu importari: 5. indéque, ceu à principio *Dispensationis*, per nervos distribui in universas corporis partes eodem nutriendas. 6. Item eundem esse familiæ à sanguine planè diversæ; etiam in iis animalibus, quorum sanguis primordialem *Colliquamenti*, ex quo materiam & ortum duxit, albedinem semper retinet.

Contra hæc vires suas haud pauci etiam ex non vulgariter eruditis intenderunt: hi veterum auctoritate, ratiociniis illi, reliqui factis per Anatomen experimentis armati; omnes pro antiquo illo *Aristotelis* placito, *Sanguinem esse ultimum alimentum*, tanquam pro *Palladio* acerrimè disceptantes. In his autem neminem temerarius contradicendi ardor in prælium videtur præcipitâsse, præter *Anton. Deusingium*; virum literis quidem ornatum, & industrium; ast ingenio valdè importuno,

vitilitigationis

vitilitigationis amantissimo, totóque ad impetenda aliorum dogmata composito: quemadmodum evidenter ostendunt, ejus quæ extant omnia. Hic enim quà præjudicio exæcatus, quà alienæ laudi invidens; hanc Hypothesin, de *Succo Nutritio* per nervos & membranas distributo, concitato impetu invasit: in prospectum vulgi producto *Tractatu* quodam singulari, quem partim ex undique collectis, ac malè inter se cohærentibus ratiuncularum umbris; partim ex convitiis libero homine indignis raptim consarcinârat. Sed irato Marte in arenam descendebat. Quæ enim in nos tela conjecerat, aut incassùm cecidere, aut in ipsius caput retorta sunt à quibusdam ex florentissimis ævi hujus ingeniis. Et nunc, ut audio, κεῖται Πάτροκλος: quæque sola potuit, mors ei silentium indixit. Neque etiam ulli ex cæteris Succi Nutritii adversariis ea hucusque fortuna contigit, ipsum efficacibus, sibíque fidem exigentibus argumentis evertisse. Objecta fuêre quidem multa; nihil autem majoris momenti, quàm Experimentum illud Anatomicum ab *Ornatissimo* nostro *Lowero* (viro sanè in quo cum eruditione solida, cæteræ etiam virtutes, comitas, urbanitas, candor ac modestia certant) *in Libri sui de Corde &c. cap.* 5. allatum.

Quod

Quod quia nonnullis videatur contra nos in hac quæstione tantis viribus militare, ut nullum effugiendi locum relinquat: ideò & ipsum huc transcribere placuit, & quid indè ad convellendam istam, in qua nunc per transitum versamur, Hypothesin genuina inductione inferatur, examinare. Sic verò insignis iste Anatomicus.

Art.12. *Non uno experimento tandem mihi constitit, totum Chyli proventum nulla alia via quàm per ductus Chyliferos, in sanguinem infundi: si enim cursus ejus per vasa thoracica impediatur, animal qualicunq; cibo satiatum, intra paucos dies fame interibit; quod in duobus canibus diverso licèt modo expertus sum. Alterius enim thorace dextri lateris intra duas costas inferiores aperto, digitum immisi, & ungue velut in serram secto, commune receptaculum tribus horis à pastu valde turgidum perfregi, & laceravi; ut Chylo in cavitatem thoracis exitu dato, transitus ejus in ductus Chyliferos penitùs interciperetur. Quo facto, & consuto vulnere, animal hoc cibo quantum capere voluit, postea satiavi: cum autem intra paucos dies expiraret, & à me statim dissecaretur; ventriculum atque intestina valdè repleta, quin & venas lacteas Chylo plenas inveni; nihil autem ejus in to-*

to

to ductu thoracico apparuit: verùm in eo pectoris latere, in quod cõmune receptaculũ disruptũ erat, duæ libræ Chyli repertæ sunt. Unde certò constare arbitror, ob præpeditum Chyli per ductus thoracicos transitum animal hoc, ventriculo licèt cibis referto, utcunque fame periisse, &c.

Experimentum agnosco Solertissimum, & erectiori *Autoris* ingenio dignum. Verùm neutiquam ex eo constare arbitror, aut totum Chyli vectigal impendi in sanguinem; aut sola fame canem extinctum fuisse. *Art.13.*

Quoad *Prius* enim; fac certissimum esse, quicquid Chyli transit in sanguinem, id totum per ductus Chyliferos è communi receptaculo in venas subclavias deferri: non sequitur tamen proinde universum Chyli tributum in sanguinis thesaurum importari. Nam quid obstat, precor, quin alia aliqua ejusdem Chyli pars aliorsùm divertatur, antequam commune receptaculum attingat, & in primo sui itineris stadio? è glandulis nempe Mesenterii, aliisque in vicinia constitutis, in nervos à pari vago productos; ut nutriendis partibus inserviat. Viæ quidem haud obscuræ sunt, nec longis ambagibus impeditæ: quemadmodum olim fusiùs ostensum in

Exercitat. nostra de Succi Nutritii distributione per Nervos. Et isthâc quoque transmitti aliquam Chyli portionem debere, necessarium vel ex eo videtur; quòd alioquin partes spermaticæ alimento suo indigerent omnes. Hæ enim tantum abest ut ex sanguine instaurentur, ut potiùs ab eo maximè absumantur: id quod non uno argumento aliàs à nobis probatum, viz. *in Exercitat. de usu sanguinis.* Quum igitur & *aliæ* Chylo pateant *viæ*, præter ductus thoracicos; & ejus *necessitas alia*; quàm quæ à *Doctiss. viro* heic statuitur: equidem non video cur non credam, *alteram* ejusdem partem in modò memoratos *nervos* transire, ut deperdita partium corporis spermaticarum substantia novo indè victu resarciatur: *alteram* verò in *sanguinem* indies pariter renovandum profundi.

Quoad *Posterius* perinde, nihil necessitatis apparet, cur cum *Autore* nostro credam, misellum istum Canem *sola fame* interfectum fuisse. Quidni enim adeò amplum, támque profundum *vulnus*, ex se satìs esset animali pauculos intra dies enecando? Quidni *sanguis* ipse, requisito novi indies Chyli affluxu destitutus, eóque nomine à benignitate sua usque eò alienatus, ut refocillando calori vitali non ampliùs utilis esse potuerit, mortem tam exi-

guo

guo temporis curriculo inferret; etiamsi interim partes solidæ suo Chyli dimenso, per nervos atque membranas allato, non defraudarentur? In diuturna profectò inedia, ubi deficit Chyli vectigal, sanguinem æstuare, planéque sarcophagum evadere & ipsam partium substantiam liquando depasci, notissimum est. At quamdiu vixit canis ab inflicto vulnere? Illud nobis divinandum aliàs accuratissimus Scriptor reliquit; numero dierum prorsus indefinito. Adhæc necessum erat, ut à tam ingenti Chyli copia in cavitatem thoracis effusa, cordis & pulmonum motus impensiùs impediretur: ut ex ejusdem putredine febris acuta confestim accenderetur: útque universa naturæ Oeconomia in tantis angustiis perverteretur in confusionem. Sunt itaque, ut vides, præter interceptum Chyli in venas subclavias influxum, & aliæ haud minùs probabiles causæ, quibus necem Animalis illius pari, si non meliori jure adscribas. Harum quippe vix unam mihi dabis, quæ sua duntaxat violentia, etiamsi reliquæ interim absint, non sufficiat ad perniciem cuivis licèt validissimo Animali citò comparandam. Ubi autem omnes (imò & plures forsitan) concurrebant, junctisque viribus conspirabant in unius caniculi exi-

tium: utì nil mirum est, ipsum fuisse ab eis jugulatum; ita cuivis de præcipua sic illatæ mortis causa inquirenti, tutius esse videtur in plurium Syndrome acquiescere, quàm hanc, vel illam singulariter sumptam totius culpæ invidiâ onerare. Non itaque illud vitio nobis vertendum est; si quæ *Doctiss. vir* ex hoc suo experimento deduxit, ad astruendam illam vulgarem sententiam, de universi impendio Chyli in sanguinem; indè non adeò genuinè consequi existimamus, ut pro λόγοις ἀναγκαστικοῖς, seu necessariò fidem exigentibus argumentis debeant haberi. Horum verò acie sic retusâ, aliud nihil superesse videtur, quod nos à suscepto *succi Nutritii* patrocinio deterreat: &

Ille velut pelagi rupes immota resistit.

Art. 14. Jam verò ut in arcem causæ invadam; supposito Nectareum hunc Succum & in statu naturali lenem, dulcémque, & liquori genitali analogum esse; & per nervos circumquaque singulis partibus, pro cujusque indigentia, distribui, in earum alimoniam: Veritati summè consentaneum videtur, eundem in Scorbuto altiùs aut sanguine, aut Lympha inquinari solere.

Primò

Primò enim magìs vel minùs lædi *nutritionem* in omni Scorbuto, in *falso* præsertim, & *Acido*; neminem reor ambigere. Imò à quibusdam defæcatioris etiam judicii viris, Scorbutus aliud nil esse definitur, quàm universi corporis *Cacotrophia* ex Chymo vel *salsugine*, vel *aciditate* infecto. Ista autem nutritio depravata, unde proveniat? Certè non à sanguine, non à liquore Lymphæductuum; horum quippe neuter alendis partibus comparatus est: sed tantùm ex succi nutritii vitio. Hic igitur ubi fuerit aliqua labe, undecunque concepta, usque eò corruptus, ut planè amiserit requisitas bono & laudabili alimento qualitates: necessum erit, ut partes omnes spermaticæ (& ex his quidem totum ferè corpus exstructum est) non solùm genio suo defraudatæ sensim marcescant; verùm ingrato etiam, incongruo & irritativo succo, tanquam indies augescente sarcina, onerentur. Et si labes quam conceperit, hujusmodi sit, ut ex acidis, salsísve fæculentiis suo modo corruptis dependeat: indè mox emergit Scorbutus, causæ suæ conformis.

Deinde, *succi alimentaris* hæc est natura & conditio, ut miasmate semel tactus Scorbutico, sanguine faciliùs possit à sua benignitate alienari. Est enim, dum benè

 habet,

habet, liquor lenis, mitis, subdulcis, omni acrimonia vacuus, & ovi albumini haud absimilis: idéóque quoties huic quid eximiè salsum, aut acidum (horúmque in hoc vel illo utplurimùm Scorbutus fundatur) admistum fuerit; facilè in succum degenerabit acrem, noxium, & salsugine aut acore fœdum. *Sanguis* autem, quamvis rectè constitutus, semper tamen particeps est haud exiguæ *asperitatis.* Id quod vel hinc patet, quòd ipsam solidarum partium substantiam perpetuò deprædatur. Hócque non solùm ratione caloris vitalis, qui in ipso singulis denuò momentis accenditur atque viget: sed & ob particularum quas in se continet, *aspredinem*; quâ partes corporis, quas inter circuitionem alluit, quasi affriando deterit; quemadmodum à nobis olim, in *Exercitat. de sanguinis usu* demonstratum. Huic igitur, quàm Succo Nutritio magìs familiare existimem, particulas salsas, sulphureas, acidas suo in alveo circumferre. Et quo propiùs quid accedit ad naturam ejus cui admistum est; eo minorem in illo parit à statu naturali recessum: & è contrà.

Art. 15. Porrò, idem succus Nutritius sicut promptiùs ex *Alchali* aut *Acido* inquinamentum concipit; ita forsan & *ab eo dif-*

fici-

ficiliùs vindicatur, quàm ſanguis. Quanquam enim *illi* à variis recrementis repurgando, pleræque Glandularum ſuo quæque modo deſtinatæ ſunt: has tamen arbitramur, quàm ſanguinis Emunctoria, muneri ſuo ſæpiùs deeſſe. Utrùm id contingit, quòd glandularum ductus ac poruli, quos ſuccus nutritius permeare debet, *anguſtiores* ſint, proindéque obſtructioni magìs obnoxii, quàm meatus viſcerum defæcando ſanguini inſervientium. An quoniam inter particulas ex quibus ſucci nutritii fæculentiæ conſtant, ex una parte; & glandularum iſtos porulos, ex altera, major *incongruitas* (reſpectu *figuræ*) eſt, quàm inter particulas recrementa ſanguinis conſtituentes, & cæcos meatus in viſceribus ad ea ſingulatim ſecernenda comparatis. An quia ſuccus nutritius mitiori ac tardiori *motu* per itineris ſui anguſtias, quàm ſanguis per viſcerum meacula ferri ſolet. An denique ex horum omnium (fortean & aliorum, quæ nos adhuc lateant) concurſu. Cuicunque demum cauſæ hanc rem retuleris, illud interim minimè dubitandum videtur; cùm ex variis ſucci Nutritii depravationibus, tum ex Glandularum ipſius quà diſpenſationi, quà depurationi famulantium affectibus diverſis, ingentem morborum ac ſymptoma-

 tum.

tum vim oriri: quemadmodum cuivis verè aureum illum *Clariss. Whartoni* (qui nobis in hac luce praeest) *Librum de Glandulis*, cum debita animi attentione perlegenti clarè constabit. At undenã usu venire potest, *inquies*, ut tot, támque diversa inter se mala ex unico illo fonte scaturiant? Equidem ex eo potissimùm deducerem, quòd ita dictis Glandulis comparatum est, ut sæpiùs quàm sanguinis Emunctoria, muneribus suis deficere possint. Hoc autem concesso, nemini mirum debet videri, Succum Nutritium ab suis impuritatibus, seu ingeneratæ sint, seu alicundè adventitiæ, multo difficiliùs liberari posse ac solere, quàm sanguinem à suis. Hincque fieri existimo, ut idem succus Nutritius, reliquis humoribus multo pronior sit, ad Scorbuticum miasma in se concipiendum: útque in eo morbo, tum plura numero, tum atrocitate graviora Symptomata, ex functionum à Cerebro Nervísq; dependentium ataxia emergere soleant; quàm ex qualicunque reliquarum læsione. Quorum utrumque pluribus adhuc rationum momentis astruxissem, nisi mecum ab initio statuissem studere Laconismo, ne fastidio foret ingrata prolixitas.

Art. 16. Cæterùm, ne quis hîc quæ de humorum dispa-

disparili aptitudine ad concipiendum miasma Scorbuticum, dicta sunt, iniquè interpretando, in eam incidat hæresin, ut credat; in Scorbuto succum duntaxat nutritium inquinari, reliquis duobus, sanguine nimirum, & Lymphâ, suam interim puritatem conservantibus illibatam: haud parùm interest strictim admoneam, nihil tam absurdum mihi in mentem unquam venisse, meúmque hoc esse judicium; contingere nonnunquam (in *salso* scilicet, & in *acido* Scorbuto) ut isti humores *non perinde*, *non ex æquo* vitiati sint omnes, sed *Succus Nutritius* κατ' ἐξοχὴν, sive præ cæteris. *Primùm* enim omnes ex uno eodémque fonte, Chylo scilicet, originaliter dimanant: ideóque ut de iisdem vitiis ipsi ingeneratis omnes simul plùs minùs participent, necessarium videtur. *Deinde* non eximi *sanguinem* à vitiis succi nutritii, vel hinc manifestum est; quòd *iste* dum per intimos partium quarumcunque recessus ítque redítque, *illius* reliquias illic manentes undis suis abluere, secúmque dein circumferre (haud raró in mox secuturam sui corruptionem) aptus natus est. Pari necessitate *succum Nervosum* sanguis miasmate Scorbutico tactus vicissim inficit: quoniam *hic* ad cerebrum in suo circuitu delatus, huic materiam unde spirituosus ille

ille liquor quasi per sublimationis modum extrahitur, perpetim suppeditat. Unde fit, ut è depauperato velutíque vappescente sanguinis proventu, tenuior *justo*, ac effætus liquor extillet in cerebrum; atque inibi è salso acidóve sanguine, liquor acris proliciatur; in maximum facultatis Animalis detrimentum. Verbo dicam, quacunque dyscrasia sanguis sua bonitate fuerit exutus, eâdem & succum quoque nutritium illicò corrumpi necessum est; & vice versa: ídque tum communis utrique originis respectu, tum ratione parilis utrinque per cuncta diffusionis. Et de *Lympha* denique, idem prorsus sentiendum; utpote quæ partim ex arteriis, & è nervis partim derivari videtur. Concludo itaque, licèt his quidem omnibus possint eadem vitia communia esse: in Scorbuto tamen non semper omnes parem malignitatem induere; sed *succum plerumque Nutritium cæteris graviùs peccare.* Quod erat probandum.

Ridebunt, prævideo, hanc conjecturam nasutiores, quibus volupe est in aliorum Scriptis acriter exagitandis *Aristarchum* agere; quique nisi quod ipsi sentiunt, nihil rectum putant: sed forsitan verè ingeniosi de ea meliùs cogitabunt. Ego interim

rim libertatem illam, quam aliis libenter concedo, mihi etiam pari jure vendico: ut quod in re admodum obſcura veriſimile videtur, Emunctiorum examini offerre liceat.

CAP.

Cap. IX.

Signa quædam Prognoſtica, *Medicis in ſe Scorbuticorum curationem ſuſcepturis diligenter obſervanda.*

SUMMARIUM.

ARTIC. (1) *Πρόγνωσιν de futuro Scorbuti eventu inſtituturo Medico, quibus è* fontibus *petenda ſint ſigna.* (2) *Quid præſentire liceat, pro varia mali* origine. (3) *Quid ex* Lue venerea *cum eodem complicata.* (4) *Quid item ex nuper* prægreſſis, *nondúmque perfectè curatis* morbis. (5) *Quanto in diſcrimine verſentur, quibus præcipuè infectus fuerit ſuccus* Alimentaris. (6) *Scorbuti, ab* Acido *univerſim ſæviente oriundi, præſagium.* (7) *Quantum oſtentent periculi variæ* Salium *combinationes, ad* ἀκμὴν fluxilitatis & corroſionis *jam provectorum.* (8) *Graviùs* Senes *juvenibus*; (9) Mulieres *viris*; (10) & Moroſi, *Medicorum conſilio alacriter obſequentibus, laborare Scorbuto.* (11) Monitum,

nitum, *ne quis temerè his Prognoſticis confidat.*

QUibus ex indiciis deſumi poſſit judicium, de præſenti Scorbuticorum conſtitutione; jam inquiſivimus: & ſequitur nunc inde *Prognoſtica* hauriamus, quibus etiam prævideatur *futura*. Bono enim, & ſacris *Æſculapii* myſteriis ritè initiato Medico triplicem hanc imprimis provinciam *divinus ſenex* (ἐπιδημιῶν, *lib.* 1.) demandavit; nempe λέγειν τὰ προγινόμενα, γινώσκειν τὰ παρεόντα, προλέγειν τὰ ἐσόμενα.

Signa igitur, undè de Scorbuti hunc vel illum hominem individuum excercentis futuro eventu divinare liceat, multorum utique generum ſunt. Quippe quædam eruuntur ex ipſa morbi *origine*; ab ejus *duratione* aliquot. Alia ex *humoris* maximè inquinati *ſpecie*, *gradúque miaſmatis* in eo concepti: alia ab *ætate*, *ſexu*, *temperamento*, *moribus* infecti: plura è diverſis *Symptomatis* ipſum obſidentibus. Horum quotquot ſunt præcipua viritim, & ex ordine, ſed paucis exponam. *Art.* 1.

I. Quibus naſcendi ſors contigit adeò infelix, ut *hæreditario* jure in *Scorbutum*, ſibi ab infectis *parentibus relictum* ſucceſſerint: *Art.* 2.

ſerint: his parum vel nihil omnino ſpei affulget, ſe ab ingenerato unquam veneno ſincerè liberatum iri. Nam talium ipſis etiam primordiis infixa miaſmatis ſemina, cum viſceribus unà creſcunt: atque licèt fructus ipſorum, & folia ſubinde perita Medicorum manu decerpi poſſint; ſemper tamen altiores agunt radices, repullulántque identidem vel leviſſima quaque de cauſa. Hos miſeros triſtis fortuna tenaciter urget, qui à genitoribus Scorbuto inſanabili fractis vitam, ſimul & contagium ſortiti ſunt.

II. Nec multo mitiùs hiſcum à fato agitur *infantulis*, quorum ſubrumantibus adhuc labellis contagioſum virus, boni lactis loco, ſuæ *nutrices* dicam, an veneficæ inſtillârunt. Ita enim hauſtum in tenellula pupulorum viſcera venenum, mox ſe per omnia diffundit, cum partibus etiam ſolidis quaſi adoleſcit; indè vix ullis Medicinæ præſidiis unquam extirpandum.

III. His proximo loco conſtituti ſunt, quos firmata jam, atque integra ætate corrupit Scorbutus, per *contagium* quomodocunque conceptus. Hauſto enim, tacitéque ſe in penitiora viſcerum penetrante faſcino; confeſtim in ſanguinem, ſuccúm-

que

que ſimul nutritium, fermenti more, agit; & utrumque de ſtatu naturali uſque eò deturbat; ut exinde naturæ, licet optimis etiam artis auxiliis adjutæ perarduum ſit, ſuæ alterutrum benignitati denuò reſtituere. Maximè ſi ſic infecti, antea aut *δύσπλαγχνοι*, parúmque firmis viribus fuerint; aut otio, & venere, aliíſque voluptatum illecebris enervati.

IV. In iiſdem fluctibus navigant etiam, quibus *lue* olim *Venerea* implicatis ſuperadditum eſt contagium quoque Scorbuticum. *Hoc* enim ad *illius* malignitatem quamproximè accedere, invicémque exacui alterum ab altero; ſuprà *ſub finem cap.* 3. clarè oſtenſum. *Art.*3.

Naturæq; gemit gemino ſub pondere cymba.

V. Illi pariter magno in diſcrimine verſantur, quos *febre diuturna*, alióve ullo ex graviorum cenſu *morbo* jam propè *exhauſtos*, recénſque convaleſcentiæ initiatos, Scorbutus corripuit. Nam his nec virium ſatìs remanet, quò novi hoſtis inſultum repellant: neq; viſcera gerunt adhuc à noxiis morbi nuperi reliquiis vindicata. *Art.*4.

VI. Quo *recentior* Scorbutus, eo *curatu facilior:*

facilior: & è contra. Namque in principio, labes nondum eò malignitatis processit, ut aut sanguini cum succo nutritio insigniter corrumpendo sufficeret, aut durabilem faceret in solidas partes impressionem. At ubi jam augescente indies pravitate, inveterascere incipit; & humores de vitæ ac nutritionis præsidio dejicere solet, & ipsis etiam visceribus imprimere fœda, nec nisi difficillimè delenda suæ tyrannidis vestigia. Undè fit, ut nunc singulis annis, nunc ex longiori intervallo, pro victûs ratione, & aliis circumstantiis, recrudescat atque recurrat; modò iisdem, modò aliis, sed æquè gravibus accidentibus stipatus. Humor enim *Melancholicus*, (primarium Scorbutici miasmatis subjectum) ut non nisi longo tempore coacervatur; ita etiam non nisi longo tempore tollitur. Sua utique natura contumax est; & vel generosissimis medicamentis resistit. Ubi verò malum, fixa in cerebro nervísque sede, in facultates *Animales* diu sæviit; vix unquam de integro extirpabitur. Symptomata quidem demulcere licet; inquinamentum penitùs extinguere, non item.

Art. 5. VII. *Graviùs Scorbuto laborant, quibus* Succus Alimentaris *jam inveterato miasmate*

miasmate corruptus est; *quàm qui* sanguinem *habent supra cæteros humores eo* inquinatum. Prognostici hujus certitudo non uno pede niti videtur. *Sanguinis* enim hæc est natura & prærogativa, ut in singulis pænè momentis renovata sui ipsius & *generatione*, & per incendium *dispersione* seu absumptione consistat: ut per universa corporis perpetuo, eóque rapido sanè *motu* circumferatur: ut cùm pluribus, tum grandioribus gaudeat Emunctoriis, quorum multiplici artificio vendicat à suis quibuscunque impuritatibus liberari. Horum verò nihil non ad conservandam ipsius puritatem suo modo facere arbitramur. *Succo* autem *Nutritio* paria desunt privilegia. Is enim & per angustiores meatus, & tardiori admodum motu distribuitur. Item ejus defæcationi si non pauciora, at minora saltem, sed & obstructioni magis obnoxia comparata sunt Emunctoria. Ad hæc (quod maximi in hac quæstione momenti est) singulis partibus, pro cujusq; exigentia, dispensatus; eis per contiguitatem apponitur; tum per arctiorem coalitum agglutinatur; & in ipsam denique partium substantiam assimilando transformatur. Estque proinde necessarium, ut idem illas quibus ipse imprægnatur fæculentias, cujuscunque demum generis

 sint,

ſint, partibus ſolidis infixas relinquat: indè forſitan non niſi longo tempore, magnáq; naturæ luctatione exterminandas. His adjicere licet & illud; miaſmati Scorbutico cum ſucco Alimentari tantam intercedere diſcordiam, ut non ἐυπρόσφυλα, ſeu pacifico unquam fœdere conſocialia ſint; ſed planè ἀσύμβατα, ſibíque mutuo diſſidio infeſta: id quod ſuprà ex profeſſo demonſtratum.

Art.6. VIII. Gravior adhuc iis impendet calamitas, qui in Scorbutum delapſi ſunt, ex *Acido* in ſanguinem pariter & ſuccum Nutritium graſſante oriundum. Quippe ubi in utrumque Cacotrophia tantoperè invaluit, ut ambo in liquores acidos, auſteros, Calcanthinos degeneraverint: fruſtra expectaveris, alterutrum ſuo unquam genio reſtitutum iri; niſi in hominibus benè viſceratis, integrarum adhuc virium, & Medicorum conſilio obſequentibus; perque generoſiſſima & naturæ & artis præſidia, diù continuata. Nam ita imperio acidi ſubjectos humores in locum undè dejecti ſunt, reſtituere; haud minùs difficile eſt; quàm vino in acetum degeneranti priſtinam gratiam reddere.

Art.7. IX. Ominum autem graviſſimè periclitan-

clitantur, quibus Scorbuto lánguefcentibus inveterato, humores ex *ſalium* in ſummum *fluxilitatis* & *acrimoniæ* faſtigium jam evectorum *combinatione* adeò efferi evaſerunt, & corroſivi; ut partes etiam ſolidas erodendo, æmulari videantur vim *Causticorum.* His enim ab hoc ſtatu nullus datur regreſſus: ſed conturbata, ruinoſa, conclamata tum fermè omnia; remediorum verò, & virium cum partibus atrophia colliquatis refectionis, nihil. Namque in hujuſmodi Scorbuticorũ propè jam exhauſtis corporibus, tam variæ, támque perplexæ ſunt ſalium efferatorum Syzygiæ & conſpirationes; ut perarduum ſit, eas diſtinctim internoſcere; ac per appropriata cuíque ſingulari antidota diſſolvere, tantùm non impoſſibile. In hoc autem caſu, circumſpecti Medici eſt, præſagire quidem pericula; ſed interim non omittere quæ ars & humanitas requirit. *Satius quippe eſt, anceps remedium experiri, quàm nullum: & dubia ſpes certa deſperatione potior.*

X. Ex Scorbuto, *adhuc florente juventa fervidis, non idem ac ævo cedentibus inſtat periculum. His* enim & virium minus eſt, & plus excrementorum ab infidis concoctionibus reſtibilium: utrumque proculdubiò *Art.* 8.

ex ſanguine caloris atque ſpirituum vitalium (qui ſoli medentur morbis) indigo, velutíque in vappam ſpontè langueſcente.

.9. XI. *Mulieres* item viris periculoſiùs laborant: quia & calore ac viribus plerunque inferiores ſunt, & proniores in ſanguinis corruptionem, ex importuna menſium ſuppreſſione. Adjicias & πολυφαγίαν, cum vita otio utplurimùm, & deliciis tranſacta.

*Art.*10. XII. At eadem *utrique* ſexui mala impendent, ubi Scorbuto jam altiùs infixo affecti, non ſalutari Medicorum conſilio ducuntur, ſed in perverſa abducuntur enormi ſuarum cupiditatum inſtinctu. Hîc enim, ſi uſquam morborum, exactiſſimâ ratione in rerum uſu non-naturaliũ obſervandâ opus eſt; opus eſt & medicamentis eximiis, multis, appropriatis, ſubinde pro re nata variandis: ut tanti hoſtis vires, ex omni victûs errore ſuccreſcentes, undique, & ſæpiùs iteratis quaſi certaminibus impugnentur. Malè igitur ſaluti ſuæ conſulunt, qui hoc morbo conflictati, genióque ſuo ſive per contumaciam, ſeu ex petulanti libidinis œſtro nimiùm indulgentes; vivere ex Medicinæ præſcriptis faſtidio habent.

bent. His equidem feriò inculcandum eft illud *Hippocratis* axioma ; ἡ τέχνη διὰ τριῶν· τὸ νόσημα, ὁ νοσέων, ϗ ὁ ἰητρὸς, &c. *Ars ex tribus conftat ; morbo, ægroto, & Medico artis miniftro. Ægrotum cum Medico adverfari morbo oportet.* (ἐπιδημιῶν, *Lib.* I.) τὰ δέοντα ποιέειν, non minus ægroti officium quàm Medici eft. Ab *hoc* requiritur, quod facto opus eft, ex medendi fcientia confulere : ab *illo*, alacriter exequi quod confultum eft, præfcriptífque morigerum fe præbere. Qui aliter fecerit,debitis perverfitati fuæ pœnis reliquendus ; tanquam divino *artis Hippocraticæ* auxilio indignus.

Præter hactenus explicata morbi hujus óftenta, reftant & alia ; quæ ex *variis Symptomatum afpectibus* defumpta, Scorbuticorum fata majori adhuc certitudine præmonftrent. Ne quam autem confufionis obfcuritatem pariat longior, ac malè diftincta rerum productio ; ifta expedit in illum locum conjicere, ubi de Symptomatum præcipuis & per caufas fuas enucleandis, & per appropriata cuique remedia curandis agere mecum conftitui.

Interim de utriufque loci Prognofti- *Art.* II.

cis, illud in genere notatu dignum est; *iis non temerè, non sine summa circumspectione credendum*: ne per incertam, nec respondentem eventui prædictionem, aut Ægroti requisitis, & etiam tum fortè profuturis remediorum suppetiis relinquantur destituti; aut qui judicio erraverit Medicus, cùm sibi, tum Arti (quam summi Numinis indulgentiâ singulari Hominibus concessam, ab omni ævo principes viri crediderunt) fallaciæ infamiam imprudenter conciliet. In hoc enim morbo, si in alio ullo, ut causæ, ita & Accidentium quoque præsignificatioues admodum obscuræ sunt, & ancipitis fidei: observatúmque est, nonnullos etiam ex deploratis, præter & suam, & Medicorum expectationem, è faucibus fati emersisse. Præterea, convenit ægros securos agere; ut corpore tantùm, non etiam animo laborent: & si qua ipsorum animos exasperatura sint; optimum est, ea dum ægrotant, ipsorum notitiæ subtrahere. Cæterùm ubi Scorbutico vel sita in Abdomine viscera duris, inque scirrhum vergentibus tumoribus obsessa sunt; vel exulcerati pulmones: ibi spes abiit omnis; nec Medico serò nimis in consilium advocato aliud quid agendum superest, nisi at mitigatâ

tigatâ ſymptomatum atrocitate, conclamato εὐθανασίαν conciliare pro virili annitatur. Quæ ſupra hominem (inquit Medicorum Princeps Romanorum, *Corn. Celſus*) Deo committe; & conſule non minùs tuæ famæ, quàm ægrorum ſaluti.

Cap. X.

Scorbuti θεραπεία, *in genere instituta.*

SUMMARIUM.

ARTIC. (1) *Positum esse palmarium dissertationis hujus scopum in methodica Scorbuti* Curatione. (2) *Quæ* bipartita *est*; altera *nempe* Morbi *ipsius*, *cum causis ei conjunctis*, *ablationem respiciens:* altera *verò compescendæ* Symptomatum *hinc inde oriundorum sævitiæ accommoda.* (3) Prioris (*quæ capitis hujus materia est*) *summa:* & scopi *pæcipui:* (4) viz. *vitiosorum humorum in primis viis congestorum exterminatio per* Evacuantia; (5) *Galaxiæ* deobstructio; (6) *Miasmatis Scorbutici* correctio; (7) Viscerum, *si qua seu temperie*, *seu tono læsa sunt*, *in pristinum vigorem* restitutio. (8) *Quibus* instrumentis primo *satisfiat scopo.* (9) *Quibus attingendus sit* secundus. (10) *Quæ item conducant ad* tertium: (11) *quæque ad* ultimum.

Libero,

LIbero, illaborato & facili ſermone tra- *Art.* 1.
ditam nunc tandem audiviſtis, ***Commilitones Conſultiſſimi***, ſententiam noſtram, de Morbi hujus graviſſimi natura, differentiis, cauſis, ſignis, aliiſque omnibus, quotquot ad clariorem ejus notitiam nobis denique comparandam requiſita, & conſideratione digna viderentur. Et veſtri, lubenter agnoſco, juris eſt, pari libertate de veriſimilitudine dictorum dijudicare. Mihi interim reliquum eſt, ne patientiâ veſtrâ videar ampliùs abuſum îſſe, ad ultimum, palmariúmque hujus tam prolixæ, ac tot tantíſque difficultatum nodis implicatæ diſſertationis ſcopum, velutíque coronidem toti operi imponendam, rectà accedere: ***Methodicam nempe Morbi θεραπείαν, pro ipſius cùm Cauſarum continentium, tum urgentium maximè ſymptomatum indole diverſa inſtituendam.*** In hoc quippe uno, tanquam ſuo in centro, univerſas priorum lineas capitum concurrere atque uniri oportet. Hícque mihi peropportunè in mentem venit prudentiſſimi illius conſilii, ab *Hippocrate* omnibus ſuis in artium excellentiſſima diſcipulis dati; de remediis maximè convenit eſſe ſollicitos, qui tam volunt, μὴ λόγῳ μοῦνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροὶ νομίζεσθαι,

non

ipſi cum cauſis ei conjunctis auferendo; alteram ad compeſcenda ex utriſque *ſymptomata*, conſervatis interim quantum liceat ægri viribus, accommodatam.

Prior ex pluribus conſtat Scopis, ſemper quidem unū in finem, *Miaſmatis putà Scorbutici extinctionem omnimodam*, dirigendis; ſed ſæpè variandis, pro varia ipſius cùm origine, tum progreſſu, & combinatione. Horum *præcipuos* (omnes enim pænè infinitum foret ſeriatim præſtituere; & vel prævidere, perarduum) quóſque ego & maximè in ſe generales, & ægrotis utiliſſimos eſſe futuros exiſtimem, ex ordine, paucis tamen expediam. *Art.* 3.

Primùm igitur, *Cruditates*, ſi quæ adſunt (& adſunt quidem ſæpiſſimè, in hac paſſim tragœdia primas tenentes, ſuóque in Chylum maleficio univerſi corporis Cacotrophiam indies augentes) in Chylificationis officina, aditúque Meſenterii congeſtæ; *ſui ablationem* per medicamenta ſeù ἄνω, ſeu κάτω clementer ducentia indicant: quò ventriculus vitioſorum humorum quaſi ſaburrâ ſic exoneratus, ſuóque quamprimùm redditus fermento, commiſſa ſibi exinde alimenta fideliùs digerendo ſit, atque puriorem in Chylum tranſ- *Art.* 4.

transmutando: útque aliis mox subsecuturis præsidiis liberior aperiatur transitus in corporis penitiora.

Art.5. *Deinde*, si qui venulis Lactiferis, hisque ancillantium in Mesenterio Glandularum exilissimis ductibus *infarctus* insunt (id quod plerumque in Scorbuto arbitror contingere) ii quoque confestim *dissolvi expedirique* desiderabunt: ídque ne novus Chymi proventus in istis itineris sui angustiis interceptus, ab ulteriori progressu prohibeatur; in spermaticarum partium ex eo nutriendarum suo dimenso defraudationem, penuriámq; sanguinis indè pariter instaurandi.

Art.6. *Tertio* loco *Corrigenda* veniet prava illa tum sanguinis, tùm Succi Nutritii *dispositio*, ex qua miasma Scorbuticum & primitùs emergebat, & indies denuò fovetur: hócque ut, deletâ tandem labe, suus utrique genius liquori restituatur.

Art.7. *Postremò*, si qua ex *visceribus* fuerint inhærente diutiùs inquinamento insigniter *læsa* (id quod jam inveterascente morbo sæpius fit) iis quoque, pro peculiari cujusque constitutione, próque illatæ natura injuriæ, tempestivè succurrendum: ne

ne exinde, tanquam ex intùs relicta radice, malum denuò ſuccreſcat. Præ cæteris verò ſumma *Ventriculi* habenda ratio eſt; ut eo in priorem εὐτονίας ſtatum revocato, finis imponatur Apepſiæ, omnium malorum fomiti.

Hos porrò ſcopos ad unguem uſque attingere cupienti Medico, *inſtrumentis* quibuſdam opus eſt peridoneis, ſelectiſſimíſque, & cuique eorum ſpeciatim, & ſingulari cum judicio accommodatis. Planiùs dicam, & ad tyrunculorum etiam captum, de unoquoque horum genere.

Ut *primo* ſcopo fiat ſatìs, hoc eſt, ut humores quomodocunque vitioſi è ventriculo, inteſtinis, Meſenteriique confiniis clementer ac ſenſim exturbentur; exordiendum eſt à benigniori *Purgatione.* Moderatâ quippe alvi laxitate, affectum hunc optimè demulceas. Talem verò cum tutiſſima confidentia licet expectare ab *Eccoproticis*, *Emeticis*, *Catharticis*, ſuo quibuſque tempore adminiſtratis. De his verò in genere animadvertendum; 1. Nullis propinanda eſſe φάρμακα ἐμετικὰ, præſertim ex τῶν δραστικῶν cenſu, niſi iis qui & ad vomendum ſint ſuapte jam ſponte per nauſeam proclives; & vomitiones olim *Art.* 8.

cum

cum εὐφορίᾳ & levamine pertulerint, quales εὐεμετικοὶ *Hippocrati* dicuntur. Hujusmodi enim hominibus ἐμετοποιεῖν τὴν ἄνω κοιλίην, salutiferum esse solet: aliter verò affectis, & periculi plenum, nec eventu proficuum. 2. His item, quos purgari oportet per inferiora, à *validioribus*, & dolorificas intestinorum vellicationes cum præcordiorum anxietate concitare solitis *Catharticis* planè abstinendum. Talium enim ex usu, experientiâ compertum est, & Scorbuticos in præsentissimum vitæ discrimen, inopinatâ virium prostratione adduci, peccantísque materiæ malitiam haud parùm exacui. Hîc igitur *Mitiorum* est delectus faciendus; quæ non semel, at *sæpiùs*, & *ex intervallis*, pro exigentiæ simul & assumentis virium ratione, postulant exhiberi.

Art.9. Ad *secundum* propositum artificialiter exequendum, comparata habemus *Attenuantia* & *Incidentia*, iísque nominibus *Ecphractica* medicamina. Quorum de recto usu paucula hæc observanda sunt. 1. Ut semper à *lenioribus* incipiatur. 2. Ut impendiò *Ecphracticis*, si obstructiones fuerint viscerum adytis altiùs jam impactæ, si in crasso aere homines degant,

ſi humores frigidi ſint, & craſſi, potiſſimùm agatur. 3. Ut in his etiam illa, quæ Scorbuto ſimul peculiari proprietate perhibentur adverſari, præ aliis eligantur. 4. Ut in *ſuccis*, *ſpiritibus*, *eſſentiiſque* deſtillatis, *conſervis*, potiùs quàm decoctionibus & extractis (quibus nempe medicamentorum ſal volatilis evaneſcere ſolet) exhibeantur. 5. Ut iis alternatim interponantur *Purgantia*; quò fluidiores nunc demum redditi humores vitioſi, foràs ejiciantur tempeſtivè; ſibi novas alioquin, ac nobiliores forſitan ſedes quæſituri.

Ad *Tertii* negotium ex animi ſententia expediendum in primis conducunt *Digeſtiva*, & *Antiſcorbutica* vulgo dicta. Quæ *ſale volatili* ubertim imprægnata, eo nomine humores, ex deficiente adhuc πνευματώσει in ſtatu fixitatis remanentes *alterare*, hoc eſt, ad deſideratum fluxilitatis ac ſpirituaſcentiæ gradum promovere, ſensimque perducere apta nata ſunt. In his *Salia volatilia* quæcunque primarium obtinent locum. Inter *Appropriata* verò, omnibus aliis efficaciâ præcellere creduntur *Cochlearia*, *Beccabunga*, *Armoracia*, *Chelidonium minus*, *Nummularia*, *Sinapi*, *Oxylapathum*, *Taraxicum*, *Helenium*, *Ruta* Art. 10.

mura-

muraria, *Angelica*, *Zedoaria*, *Baccæ Juniperi*, Gummi *Ammoniacum*, *Laccæ*, *viperarum* carnes & ſal volatilis; ex quibus varia *compoſita* ſolent præparari. His tamen non temerè, non indiſcriminatim utendum eſt; ſed cum cautione, factóque priùs, pro ægroti temperamento, ac pro indole ipſius etiam Scorbuti, delectu: ne per medicamenta tam calida & acria, ex ſe jam æſtuantes, infeſtíque acrimoniâ humores porrò exaſperentur.

Eundem in finem *venæ Sectio* etiam conducit. Sanguinis enim & expeditiori in orbem motui, & ab admiſtis impuritatibus quibuſcunque depurationi eximiè confert. Accedit, quòd exagitatus à ſpiritu ſive ſalino, ſive acido ſanguis, imminutione ſui meliorem ſpondet quietem. Admitti igitur in uſum *Phlebotomia* poſtulat in Scorbuto, quoties *Plethora* cum virium integritate adeſt; quoties *febris* vel imminet, vel jam afficit; quoties viris *hæmorrhoides*, *catamenia* mulieribus præter conſuetum ſuppreſſa ſunt: ſed ita, ut ubi maculæ & exanthemata jam prodierunt, omittatur; ut potiùs parca manu, & iteratis vicibus, quàm profusè, ac ſemel tantùm ſanguis educatur; ne vires collabantur, neu *Cachexia Leucophlegmatica*, aut

aut *Hydrops* ex ſic læſa ſanguificatione ſubſequatur.

Huc facit quoque *Diæta*, cujus in alterandis cùm ſanguinis, tum ſucci Nutritii intemperiebus, vis ipſis ferè medicamentis par eſt, & longè gratior ventriculo. Quam ob rem, ne medicamina inter & alimenta quid mutuæ ſuboriatur repugnantiæ, in curationis impedimentum ac dilationem; ſed ut hæc cum iſtis, conſimili facultatum ſubſidio, in reſtituendam Scorbuto affectis ſanitatem conſpirare poſſint: inſtituenda victûs ea ratio eſt, unde *morbo* ipſi, ejúſque tum *Procatarcticis*, tum *conjunctis cauſis* bellum pariter indicatur. Ea verò qualis debet eſſe, nullo penè negotio colligi poteſt ex iis, quæ de illis in utroq; genere cauſis ſupra in *cap.3.* dicta ſunt: omnes quippe cauſæ illæ ſedulò vitandæ. Cætera nil opus eſt ſigillatim attingamus; cùm ſpeciminis locum occupent prædicta. Illud tamen in genere monendum duxi; *Diætam* maxima ex parte *incidentem* eſſe, *attenuantem*, *abſtergentem*, *deobſtruentem* debere. Videtis itaque jam tandem, quàm neceſſariò requiſita ſint ad *tertium* hunc curandi Scorbuti *ſcopum*, rectè & ex Medicorum inſtitutis aſſequendum, optima non ſolùm

Pharmaciæ, verùm *Chirurgiæ* etiam, atque *Diætæ* præsidia. Videtis etiam, qua ratione, & quemadmodum omnia ista, suo quæque tempore, ad eundem finem sint dirigenda.

Art. 11. *Quarto* denique scopo satisfacient *Corroborantia* quæ vulgo dicuntur; talia videlicet, quæ per morbum, ejúsve causam continentem partibus læsis, suam cuique ἑνωσιν, temperiémq; suam restituere comparata sunt. Hujus ordinis *Cephalica* censentur, *Stomachica*, *Hepatica*, &c. huic vel illi ex visceribus coctioni publicæ destinatis, ob peculiarem quandam virtutis congruentiam, experientiâ compertam, *Appropriata.* Quorum in usu id universim oportet observari; ut investigato priùs, quæ corporis partes præcipuè sint in *consensum* tractæ, quásque inprimis humores vitiosi *occupârint*: ad eas præsertim cura dirigatur, in priorem statum revocandas; idque per remedia tum istis in specie dicata, tum miasmati Scorbutico adversantia. Eligantur verò præ cæteris, quæ *Ventriculo* jam propè emortuum fermentum restituant; ad Chyli & concoctionem minùs tardam ac infidam, & ab inutilibus recrementis separationem, in aditu Mesenterii, strenuè conducant; hísque nomini-

minibus, illatam ſanguini ſimul & ſucco Nutritio labem penitùs deleant.

Atque hæc quidem de iis, quæ in curatione Scorbuti *in genere* & ſummo ſtudio inſtituenda ſunt, & ea quam præſcripſimus methodo in actum deducenda, compendio dicta ſunto. Quibus in exequendis ſi quis communicato hîc à nobis conſilio auſcultaverit; ne deſperet, quin compos voti factus, brevì habeat quod cœlo imputet. Interim inſtituti hujus noſtri poſtulat ratio, ut ad curationes ſingulis ejuſdem morbi *differentiis*, pro cauſarum has conſtituentium diverſitate, ſpeciatim *accommodandas* progrediamur.

CAP. XI.

Scorbuti Rancidi *Therapeia.*

SUMMARIUM.

ARTIC. 1. *Præcipuam curandi hujus Scorbuti rationem in eo potissimùm consistere, ut Sanguis* Sulphure *præsertim distemperatus, ab eo quamprimùm vindicetur.* (2) *Cui proposito conducunt* Cholagoga *temperatiora*; (3) Phlebotomia, *suo tempore administrata*; (4) Digestiva *seu Alterantia mitioris genii, &* Antiscorbutica *pariter lenia*; (5) *quorum numero accensentur* Acidulæ, *vitriolo, sale nitro, Alumine, &c. impregnatæ*; (6) Corroborantia *specifica.*

Art. 1. IN Scorbuto igitur CALIDIORI, quem à sanguine *rancido* suprà deductum vidisti; quandoquidem videtur causa ipsius proxima non aliunde quàm ex *biliosis* seu *Sulphureis* particulis, initâ cum nonnullis etiam *salinis* societate, in sanguine præsertim luxuriantibus, efferatis, dominiúmque in cætera ejus elementa ferociter

rociter exercentibus petenda: idcirco medendi leges poſtulant, ut ad eum per cauſæ ablationem *curandum*, hujuſmodi adhibeantur remedia, quæ ſic diſtemperatum ſanguinem valeant ſulphureâ ſuâ intemperie ſenſim exuere. Hujus ſortis ſunt.

I. *Purgantia* ex *Cholagogis* temperationibus compoſita (exulent enim *Aloetica* omnia, & *Scammoniata*; ne humoribus majorem adhuc fervorem cum acrimonia conciliando, malum exaſperent) vehiculis attenuantibus quidem, ſed bilis æſtum ſimul contemperantibus diluta, vicibúſque per intervalla iteratis propinata. *Art.*2.

II. *Sanguinis* Ἀφαίρεσις per *Phlebotomiam.* Hæc quippe in hoc caſu ἡγεμονικὸν καὶ δραστικώτατον remedium eſt: tum quia nonnihil cauſæ etiam continenti detrahit; tum quòd ſanguinis reſiduo & potenter contemperando, & ſenſim purificando præ cæteris omnibus inſervit (quippe impuri ſanguinis per repetitam venæ ſectionem detracti in locum, laudabilior indies, ac defæcatior ſuccedit) dummodo non profuſiori & unico tempore factâ ſanguinis emiſſione, ſed parcâ manu, vicibúſque prudenter partitis adminiſtretur. Hîc igitur *Art.*3.

tur Philosophum Medicum, non agyrtam aut circulatorem se præstare oportet; sed ægroti habitum, vires, ætatem, consuetudinem, symptomata maximè urgentia, intentâ mentis acie contemplari: τούτων γὰρ οὐδεὶς σταθμός ἐστιν; ut rectè dictum ab *Hippocrate*, illo viro fuit, cui magno suo merito, tanquam parenti omnis Medicinæ, omnes assurgimus. Ac si morbus jam radices egerit, & sanguinis jam adsit magna corruptio, ac cacochymia sine plethora; eáque totum ita corpus occupaverit, ut jam maculæ efflorescant hinc indè in cute; vix venæ sectio tentanda: sed tum potiùs ad Cachexiæ Scorbuticæ correctionem per alterantia (ventris colluvie priùs averruncatâ) accedendum.

*Art.*4. III. *Digestiva* seu alterantia *temperatiora*, quæ sanguinis *Sulphureo-salinam* intemperiem corrigant, ejúsque orgasmos ac effervescentias immoderatas leniendo componant; tum miasma Scorbuticum ex particularum *Sulphurearum* cum *Salinis* combinatione accensum extinguant. Hujus commatis nec immeritò censentur radices *Scorzoneræ*, *Fœniculi*, *Cichorii*, *Oxylapathi*, *Petroselini*, *Chinæ*, *Graminis*, *Eryngii*. Herbæ, *Endivia*, *Fumaria*, *Taraxicum*, *Scolopendria*, *Scabiosa*, *Ulmaria*, *Bor-*

Borrago, *Chamædris*, *Chamæpitis*, *Chærefolium*, *Beccabunga*, *Cardamines*, *Lujula*, *Tamariscus*; flores *Genistæ*, *Sambaci*, *Lupuli Salictarii*, *Pæoniæ maris*, *Calendulæ*; fructus, *Uvæ passæ*, *Corinthiacæ*, *Poma fragrantia*, *Pruna Damascena*, *nuces juglandes* cum putaminibus immaturæ, mala *Citria*, *Limonia*, *Aurantia*, *Pini*; Semina *Cardui-benedicti*, *Melonum*, *Citrii*, *Fraxini*, *Endiviæ*, *Erucæ*, &c. quomodocunque parata, præcipuè verò ad formam *Apozematis* coquendo redacta; ut eò expeditiùs sese in penitiora & ductuum Chyliferorum, & viscerum penetrare, viresque suas in isto itinere minùs retusas quaquaversum, deferente sanguine, diffundere possint. In hominibus autem calidiori præditis temperamento, ínque maciem indè pronis; abstinendum ab *Cochleariæ*, *Raphani Sylvestris*, *Corticis Winterani*, aliorúmque id genus *acrium*, *saléque volatili* abundantium Antiscorbuticorum usu: eorúmque loco admittenda sunt *Lac asininum*, succo *Taraxaci* alteratum, aquæ ex mitioribus Antiscorbuticis cum *pomacio* non acido, aut sero *lactis vaccini* destillatæ; & ipsum lactis *serum*, à coagulo adhuc tepidum, ad libræ unius quantitatem, singulo manè atque crepusculo, per plures septimanas, exhibitum; instillatis priùs in unamquam-

que dosin guttulis decem, vel pluribus spiritûs *Cochleariæ*, aut *Salis dulcis*. Ut unâ fideliâ plures simul dealbentur parietes; hoc est, ut biliosæ sanguinis dyscrasiæ, simul & Scorbutico miasmati, tum impendenti Atrophiæ prospiciatur.

Art. 5. Iisdem indicationibus pari cum emolumento suffecturas equidem spondeo *Aquas Minerales*, *Acidulas* vulgo dictas; quæ ex admistione spiritûs vitrioli, salis nitri, & Aluminis (quæ mineralia nunc quidem simplicia, sed frequentiùs cum aliis mineralibus magis aut minùs commixta in terræ visceribus, inprimis in ferrò reperiuntur) plerumque solent oriri. Hujusmodi fontium magna est copia, in variis regionibus, eis præsertim ubi fodinæ ferreæ abundant: & sola in *Germania* numerus eorum ad millenarium ferè accedit; affirmante *Doctiss. Bernhardo Vareno, Geograph. general. cap.* 17. *lib.* 1. In *Britannia* verò nostra celebriores sunt *Barnettenses*, *Ebeshamienses*, *Tunbrigenses*, *Astropenses*, *Scarburgenses*, & qui è rupe S. *Vincentii* prope *Bristolliam* urbem scaturit. Harúmque Acidularum excellentes virtutes, in præfervido sanguine tum ad justam temperiem reducendo, tum ab impuritatibus Sulphureo-salinis clementer, quà per urinam,

nam, quà per diaphoreſin repurgando, ſed & expediendis inſuper viſcerum obſtructionibus; adeò omnibus non ſolùm Medicis, verùm indoctæ etiam multitudini notæ ſunt, ut noſtro præconio neutiquam indigeant. Nec eſt quòd in præſcribendis regulis in earum uſu legitimo obſervandis immoremur: id enim ab aliis factitatum. Illud autem in genere ſubinnuere viſū eſt, *doſin* quotidie vel augendam, vel diminuendam eſſe, pro expeditiori vel tardiori aquarum permeatu; ritè obſervato interim tum in diæta, tum in exercitiis regimine, quod Oxipotis ſolenne eſt: *Tempúſque* pariter Acidulis bibendis impendendum, longius aut brevius eſſe debere, pro majori minorive aſſumentis euphoria & emolumento.

Emenſo demum Acidularum, cum intercalatis ſemel in hebdomade purgationibus, ſtadio; quamprimùm progredi expediet ad ea, quæ curationi ſuſceptæ ſupremam manum adjiciant: hoc eſt, quibus inſint facultates, cùm ſanguinem in adhuc meliorem temperiei expanſioníſque æquabilis diſpoſitionem reducendi, tum ventriculo cæteríſque viſceribus nutritioni famulantibus priorem ἐυπνίας & ἐυπράξεως ſtatum reſtituendi. Inter hæc facilè primas obtinere *Art.6.*

nere perhibentur *Vina Oligophora*, tenuia & ſubacida; temperatioribus quidem, ſed aromaticis, ventriculóque minùs ingratis *Antiſcorbuticis* (cujuſmodi ſunt *Pimpinella*, *Mentha*, *Borrago*, *Fœniculus*, *Angelica*, *Meliſſa*, *Ulmaria*; flores *Aurantiorum*, *Sambuci*, *Garyophyllorum*, *Geniſtæ*; cortices *Citrii*, *Aurantii*, *Cinnamomi*, &c.) nobilitata, & ad ſobrietatis normam aſſumpta. Item confecta ex *Pomorum fragrantium*, *Ceraſorum*, *Ribium*, *Mororum*, &c. Succis vina, poſt debitam fermentationem ac maturationem in uſum quotidianum recepta. Atque *Cereviſiæ medicatæ*, in quibus radices *Lapathi acuti*; ſummitates *Tamariſci*, *Pini*, *Abietis*; flores *Sambuci* fuerint incocti; aut *Lingua Cervina*, *Naſturtium aquaticum*, *Beccabunga*, cum pomis *Citriis*, *Aurantiiſve* totis in taleolas conſectis infuſa.

CAP.

CAP. XII.

Scorbuti à sale fixo *exorti Curatio.*

SUMMARIUM.

ARTIC. (1) *Propria Scorbuti hujus* Antidota, *vires suas non aliunde sortiri, quàm à* Sale Volatili, *quo ubertim donata sunt.* (2) *Horum maximè* Celebrata *conjiciuntur in Elenchum: ubi primò ponuntur* Simplicia, & (3) *deinde* Composita; Aquæ *scilicet* Destillatæ, Spiritus, Tincturæ, Syrupi, Electuaria, Pulveres: (4) *quibus* Cathartica *sæpiùs interponi oportet; & qualia.* (5) *Utrisque succedere debent* Diuretica *nonnunquam, &* Diaphoretica *appropriata.* (6) *Agmen claudunt* Corroborantia: (7) *in quibus palma* Aromaticis *aliquot conceditur*, vinisque oligophoris. (8) *Ac* simpliciora *compositis jure præferuntur.*

CÆterùm, ubi curandus occurrit *Secundæ* speciei Scorbutus; quandoquidem causa ipsius proxima in sanguinis motu expansivo, & πνευματώσει per SALEM *Art.* I.
FIXUM

FIXUM præpeditis consistere videtur: idcirco præsidium vix aliunde licet sperare, quàm ex hujusmodi medicamentis, quæ *Sale Volatili* ubertim donata sunt, quæque eo potissimùm nomine ad corrigendam illam sanguinis Μόλυνσιν præ cæteris conducere creduntur. Horum ingentem sylvam almæ, & mortalium necessitatibus ubique prospicientis Naturæ benignitas protulit; unde judicio pollens Medicus talia potest sibi in usum excerpere, quæ & reliquis omnibus virtutum efficaciâ longè præstent, & præsenti ægrotorum statui, consilióque sub manu nato sint quàm maximè accommodata.

*Art.*2. Inter SIMPLICIA, summis, nec supra meritum elatis laudibus celebrantur radices *Armoraciæ*, *Petasitidis*, *Ari*, *Zedoariæ*, *Taraxaci*, *Angelicæ*, *Helenii*, *Oxylapathi*, *Contrayervæ*, *Serpentariæ Virginianæ*, quinque *Aperientes*: cortices *Fraxini*, *Winteranus*, *Tamarisci*, *Cinnamomi*, *Aurantiorum*, *Juglandium nucum Viridium*: folia *Cochleariæ*, *Beccabungæ*, *Nasturtii aquatici*, *Chelidonii minoris*, *Nummulariæ*, *Trifolii*, *Scordii*, *Virgæ aureæ*, *Absinthii*, *Chamædryos*: flores *Sambuci*, *Genistæ*, *Rorismarini*, *Pæoniæ maris*: fructus, *Mala Aurantia subacida*, *Citria*, *Poma Pini*: Baccæ *Juniperi*,

niperi, Ebuli, Hederæ: Semina *Erucæ, Sinapios, Aquilegiæ:* Gummi *Ammoniacum, Galbanum, Terebinthina, Lacca:* ex arte præparata, *Cremor Tartari, Chalybs cum ſulphure præparatus, Spiritus Cochleariæ* ſine fermentatione (ne ſal volatilis interim exhalet) extractus, *ſalis* rectificatus, *Cornu Cervini, fuliginis, Ammoniacus, Tartari compoſitus, Sulphuris, Vitrioli,* &c.

Ex COMPOSITIS, generoſiora cenſentur Aquæ deſtillatæ, *Raphani compoſita, Lumbricorum magiſtralis, Limacum magiſtralis* (omnes in *Pharmacopœia Londinenſi* reformata deſcriptæ) *Prophylactica* Sylvii, *Spiritus Lumbricorum compoſitus* Mollenbrochii (in Arthritide vaga Scorbutica laudatiſſimus) *Antiſcorbuticæ Dorncrellii, Doringii, Sennerti, Quercetani* (quarum formulas ſub uno aſpectu poſitas videre eſt apud *Cl. Sennertum, de Scorbuto cap. 6.*) *Mynſichti* (in *ſua Pharmacop. pag.* 185. deſcripta) *Williſii* (lib. *de Scorbuto*, cap. 7.) &c. *Art.* 3.

Tincturæ *Ronſſæi, Sennerti, Williſii, Martis Mynſichti,* in menſtruis appropriatis extractæ. *Item Spiritus Antiſcor-*

tiſcorbuticus compoſitus, à *Freder. Deckers* in notis ſuis ad *Praxin Barbettianam*, *pag.* 157. laudatus.

Syrupi, Scelotyrbicus *Forreſti*, *Cochleariæ compoſitus* Practici cujuſdam Uratiſlavienſis (uterque à *Sennerto* poſteris commendatus) *Antiſcorbuticus Mynſichti*, Magiſtralis *Williſii* (*lib. de Scorbuto*, *pag.* 264. *edition. Londinenſ.*) qui cæteris omnibus videtur anteferendus. Horum tamen uſum exiſtimo nemini, niſi delicatioris palati, concedendum; tum quia in eorum præparatione vix fieri poteſt, quin magna pars Spirituum volatilium, qui herbis inſunt antiſcorbuticis, undéque ſuas maximè virtutes nanciſcuntur, in aërem diſpergatur inter coquendum: tum quòd ſuccus ille in ſalis formam concretus, quem *Saccharum* vocamus, ut ut palato dulcedinis ſpecie ſubblandiatur, reverà tamen *ſalem* quendam in ſe continet *acerrimum*, & *corroſivum*. Id quod ex ejus analyſi Chymicorum igne facta planè conſtat: quippe Saccharum per ſe deſtillatum, liquorem largitur vix aquæ Chryſulcæ acrimoniâ & vi corrodente inferiorem. Adjicias & alias rationes, quibus Saccharum, & Saccharata omnia Scorbuticis nocere abundè

bundè probant *Dorncrellius* in præfatione *Diſpenſatorii* & *Mollenbrochius* in tract. *de Arthrit. Vaga.*

Electuaria, *Danicum* ex baccis quas *Multiber* vocant confectum, deſcriptúmque à *Georg. Horſtio in Pharmacop. Univerſali*; Antiſcorbuticum *Scroderi*, in *ſua Pharmacop. pag.* 185. cum multis aliis apud *Sennertum*, *Williſium*, alios extantibus.

Pulveres, *Birckmanno* cuidam adſcriptus, à *Quercetano* (*Pharmacop. dogmat. reſtitut. lib.* 1. *cap.* 20.) reformatus, & *Pharmacop. Londinenſ.* ſub titulo *Ari compoſit.* deſcriptus: Antiſcorbuticus *Salomonis Alberti*, ad ſudores ciendos: *Williſii*, *de Scorbut. pag.* 260. *edition. Londinenſ.* &c.

De hujuſmodi remediis in formam ſolidiorem concinnatis, illud in genere notandum; ut iis in ventriculum exceptis paulò poſt ſuperingerantur & alia appropriata, conſiſtentiæ *liquidæ*; quæ ipſis vehiculo ſint, viréſque jam in actum erupturas in ſanguinem uſque expeditiùs deferant, & per univerſum corpus diffundant.

dant. Utriuſque autem generis medicamenta ter aut quater ſingulis diebus repetenda ſunt; manè ſcilicet, ſub meridiem, circa quartam pomeridianam, & crepuſculo: ſed quantitate uniuſcujuſque conſtitutioni ac ætati examuſſim conveniente.

Art.4. Cæterùm his Antiſcorbuticis ſæpiùs interponi debent *Cathartica*; ea præſertim, quæ particulis conſtant aſperioribus, volatilibus, motúque ſuo ventriculum ac inteſtina ad expulſionem enixè ſollicitantibus. Hujuſmodi ſelectiora ſunt *Pilulæ* ſtomachicæ cum Gummi, Melanogogæ *Quercetani*, Tartareæ *Bontii*, Antiſcorbuticæ *Timæi*, à D. *Deckers in not. ad Praxin Barbettianam*, pag. 148. *deſcriptæ*; item Fætidæ *Pharmacop. Londin.* noſtræ ex Ammoniaco, &c.

Pulveres, Diaſennæ, Diaturbith cum Rhabarbaro, *Comitis Warwicenſis*, *Sennerti* ad extirpandum Scorbutum, &c.

Electuaria, De Citro ſolutivum, Diabalzemer, è ſucco roſarum, Diaprunum *Sylvianum*, Caryocoſtinum, &c.

Vinum

Vinum Solutivum ſequens. ℞. herbar. Cochleariæ, Naſturtii aquatici *ana* M. j. Rutæ murar. M. ß. radic. Armoraciæ, Polypod. quern. *ana* ʒij. Hellebor. nigri præpar. Zalapii *ana* ℥ß. folior. Sennæ elect. ℥j. flavedin. Aurantii ʒij. Cinnamomi acerrimi ʒj. ß. Macis ʒj. Tartari albiſs. ʒiij. Conciſa & craſsè contuſa inſuantur ſacculo, vaſíque lapideo imponantur; affundendo vini Gallici vel Rhenani pintas quatuor. Poſt infuſionem in B. M. clauſam, exhibeantur ad ℥ 4. vel 5.

Aliquoties alternatis per intervalla *Digeſtivis* & *Catharticis*, quæ ad corrigendam ſanguinis ἀπνευμάτωσιν ſuo quodque modo faciant; ſi morbi tanta fuerit contumacia, ut adhuc haſtam abjicere detrectet: tunc ex uſu erit, ad hujuſmodi Antiſcorbuticorum opem redire, quæ partim ſenſibiliter per *Vrinas* & *ſudores*, partim per *Diaphoreſin* inſenſibilem, fixi in ſanguine ſalis reliquias valeant exterminare: facto eorum delectu, pro naturæ inclinatione, ac vergentia humorum; ut citra horum aut illius repugnantiam vires ſuas exerceant. Itaque ubi materiam Tartaream ad *renes* præſertim, ducente naturâ, tendere videt Medicus; eò & *Art.* 5.

ſuas quamprimùm manus auxiliatrices obvertat, *Diuretica* (quorum haud exigua pars cum Antiſcorbuticis coincidunt) liberiùs exhibendo : ſed & nonnunquam, in hominibus nempe calidioris temperamenti, confugiendo ad *Acidulas*, præcipuè *ferratas*, quarum de utilitate in hujuſmodi Scorbuto, videatur Epiſtola *Ronſſæi*.

Ubi verò Scorbutici humoris reliquiæ, in *ambitum* corporis diffuſæ, illic hærere obſervantur ; inde diſcuti deſiderant *Diaphoreticis*, ſeu in Laconico, ſeu extra propinatis. Quo nomine ſummis laudibus apud emunctiores celebrantur ſudores, *Theriacâ Saxonica Mynſichti*, *Eſſentia Fumariæ*, *rob Sambuci*, *viperarum ſale volatili* (de cujus rectè conficiendi modo, conſule *D. Charas* librum Gallicè nuper ſcriptum, *ſur la vipere*) ſale *Abſinthii*, *Cardui-benedicti*, *Bezoardico* minerali, *Antimonio Diaphoretico*, & ſimilibus *Hidroticis* excitati.

Art. 6. Ita tandem expulſis, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων, humoris Scorbutici ἐγκαταλιμπανομένοις (ex *Hippocratis* ore loquor) ſævitiâque Symptomatum uſque eò devictâ, ut in eorum ſenſim evaneſcentium locum quies

ac

ac ſtatus ἀναλγησίας inceperit jam ſuccedere: aliud nil medico reſtabit agendum, niſi ut *Corroborantia* ſimul & *Analeptica*, apotelesmatis loco, præſcribat. Hîc enim ei illud inprimis incumbit, ut calor ille, qui ſanguinis & indigena & conſervator exiſtit, omniúmque in corpore actionum cauſa; ſucceſſione Chyli commodâ fiat luculentior, alacrior, vitalior. Quod tum fiet, quum convaleſcentes ligna ſuper foco largè reponent. Sed quæ? verbo dicam; talia tum alimenta, tum medicamina, unde ſpiritibus denuò refectis, ſanguis quàm ante purior, & concipiendo expanſionis motui pronior, influat à corde in cætera viſcera. Quibus, ubi à ſeroſitate ſanguinis laxata, debito carent tenore; opitulari conveniet per moderatam recalefactionem, reſiccationem, adſtrictionem.

His igitur, qui *ſalino* hujuſmodi Scorbuto recens levati, ad perfectã valetudinẽ quotidiè propiùs aſpirant; equidem commendare auſim, præ cæteris corroborantibus, *Aromatica*, *vináque oligophora*. Hæc, quoniam nihil æquè ſpiritibus vitalibus faciat reficiendis (ſolo enim vini odoratu deficientes revocamus) & quia craſſos, ſaléque fixo detentos in ſtatu cruditatis

humores, incidant, attenuent, rarefaciant; hoc eſt, in ſubtiles particulas, minutiſſimóſque globulos, & tranſire per inconſpicua arteriolarum cutanearum oſtiola aptos, dividant, & diſtrahant, & diſcutiant. Et in hoc negotio, quid amplius volumus? *Illa*, quia hujuſmodi contexturam ſortita ſunt, unde jugi fluore quaſi deradiantia corpuſcula ſubtiliora, odoris gratiſſimi ſpecie, ventriculo robur afflent, effœtumque ipſius fermentum motibus ſuis velocioribus exagitando reſuſcitent. Ut *utraque* in unum conjungas; *Vina Medicata*, ex herbis Antiſcorbuticis, ſimul & gratos odores expirantibus, vino vel *Gallico* tenuiori, vel *Baccharacenſi* horno, maturimò infuſis confici curato; vires à Scorbuto recollecturis moderatè propinanda. In his verò ſeligi meretur *Marathrites* (*Fœniculatum* nos vaſis inſcribimus, propter Medicamentariorum pueros) de quo teſtatur *Caſſianus*, *cap.* 9. quod Μαραθείτης οἶνος ὄρεξιν κινεῖ, στόμαχον ῥώννυσι, διουρητικός ἐστι; *Vinum è fœniculo appetitum excitat, ſtomachum roborat, & Urinam prolectat*, Cui pleno ſuffragatur ore etiam *Dioſcorides* (*in* 5. *de mat. Medic.* 74.) & noſtra item experientia, cum ſucceſſu ſemper proſpero conjuncta.

Hujuſmodi

Hujuſmodi equidem *medicamenta alimentoſa*, euporiſta, & minus compoſita, ideo laborioſis, ac permagnâ ingredientium farragine conſarcinatis longè præfero; tum quia mihi religioni eſt, velle in cubitalibus iſtis ſchedis quærere, quod unum in victu, naturaliſſima ſanè medicina, reperire eſt: tum quòd multis magníſque laudibus apud genuinos artis noſtræ myſtas, & meritiſſimè extollitur illud *Arnoldi de Villa-nova* (*Parabol. med.* 15. *p.* 391.) *Potens mederi ſimplicibus, compoſita medicamina dolosè, aut fruſtra quærit.* Atq; hactenus me profiteor diſcipulum *Herodici Selymbriani*, quem *Plato* (*De Repub.* 3.) refert inſtituiſſe *Medicinam Pædagogicam*, ſive quæ *victu* ac *exercitiis*, in rem accommodatis, valetudinem corporum & ſuſtineret, & redderet. *Art.7.*

Cap. XIII.

Curatio Scorbuti ex Acido *præsertim oriundi.*

SUMMARIUM.

ARTIC. (1) *Belli contra hunc hostem gerendi* ratio, *in compendium redacta:* (2) telorúmque *Synopsis, quibus in prælium descendenti utendum.* (3) *Quo consilio primùm præscribuntur* Alviduca benigniora; (4) *tum* Ecphractica; (5) *deinde quæ* Acidum *utcunque expugnent*, salia *nempe* volatilia, *pulveres* Testacei, sales concentrantes *vulgo dicti*, Emulsa oleosa, Chalybs *cum sulphure præparatus*, Acidulæ ferratæ *naturales*, (6) *quæ plus uno nomine anteponuntur arte Chymicorum* compositis; (7) Lacticinia, *temperatioribus* Antiscorbuticis *ditata*; (8) *&* *postremò* Corroborantia. (9) *His tamen ferias per intervalla interponendas.*

Art. I. JAmque perventum est tandem ad rectè instituendam Scorbuti illius, quem ex ACIDO

ACIDO miasmate, tum sanguinis amnem purpureum, tum ambrosiam nutritiam insigniter corrumpente, suprà deduximus, *Curationem.* Hujus igitur summa in hoc unum recidere videtur; ut ambo illi humores (quorum alter vitæ ipsius fons simul & pabulum est, alter partibus perpetim resarciendis inservit) ab omni *acore immoderato*, undecunque concepto, penitùs vindicentur. Sed hoc artis, hoc summæ industriæ est. Namque,

Hostem adeo immanem, adeo insidiosum expugnare aggredientibus, opus est & generosissimis, nec citra summam prudentiæ cautelam in aciem explicandis præsidiis. Castra illius nunc aperto Marte invadenda; nunc in occulto actis quasi cuniculis perfodienda: & ferro, ignéque agendum, ut ejus vires acerrimæ destruantur. Apertiùs dicam; *Eccoproticis, Catharticis, Ecphracticis, Antacidis, Chalybeatis, Acidulis, Antiscorbuticis, Corroborantibus* & *Analepticis*, contra insurgenti Medico seriatim utendum est: ad eluendam abdominis cloacam; ad oppilationes Glandularum Chyli, succíque nutritii depurationi famulantium expediendas; & ad indè, vel aliundè scaturientem sanguinis, et succi alibilis aciditatem de integro extinguendam; *Art. 2.*

dam; viréſque demum reficiendas. Et hæc quidem de variis armorum telorúmque generibus, quæ contumaciſſimo huic morbo fortiter profligando commodiſſima nobis videntur, in genere dicta ſunto.

Reliquum eſt, ut de rationibus eorundem paucula ſubjungamus; à primis ad ultima viritim decurrendo.

*Art.*3. Exordiendum eſſe ab *Eccoproticis* dixi; tum quia ad demulcendum hunc affectum nihil magìs compertum eſt conducere, quàm moderatam alvi laxitatem; qua ſucci crudi ac acido-ſalini è ventriculo, inteſtinis, Meſenteriique confiniis clementer exturbari ſolent: tum quòd experientiâ pariter edocti ſunt Medici, ex catharticis ſævioribus, maximè in curationis initio exhibitis, & graviores concitari in ventre dolores, & quaſi nova tempeſtate vires porrò exhauriri. Sufficiant itaque ſuo tempore Leniora. Nec inſcitum illud quidem veteribus, dum *atram bilem*, *i. e.* ſuccum Melancholicum, mitioribus aggrediendum voluere. Adhæc, commodiſſimè viam præparant *Venæ Sectioni*; unde haud parum emolumenti hiſce ægris licet ſperare. Nam exagitatus à ſpiritu Acido ſanguis, Phlebotomia moderata imminutus,

&

& meliorem quietem, motúmque æquabiliorem ſpondet.

Proximum his locum aſſignavimus *Ecphracticis*; quoniam in hoc morbo ſæpiùs contingit, ut Glandulæ tum *ſecretrices*, tum *reductrices* obſtructionibus obſeſſæ, muneribus ſuis malè defungantur; neque aliter ad officia ritè præſtanda poſſint, niſi per deoppilantia revocari. Horum autem è claſſe Deobſtruentia ſeligi debent *mitiora*, *Antiſcorbuticis* quoque minùs calidis aſſocianda. *Acidi* enim ubique ſævientis contemperationem ratio præpoſtulat, priuſquam ad valentiora procedatur. Hic itaque apprimè conveniunt, quæ in Practicorum Scriptis paſſim adverſus *Affectionem Hypochondriacam* ex viſcerum obſtructionibus, præſcripta ſunt. *Art.4.*

Tertiò occurrunt *Antacida* (mihi fas ſit, precor, voce ſpuria uti, dum genuinam deſidero) quæ humoribus impreſſum acorem, ſeu *contemperando*, ſeu *figendo* ac *præcipitando*, ſenſim refringant; & ad Chyli tum concoctionem minùs tardam, ac infidam, tum ab inutilibus recrementis ſecretionem in Meſenterii aditu, conducant. *Horum* autem, ſi vires & agendi modum diverſum ſpectemus, haud unum *Art.5.*

genus

genus constituendum est. *Alia* quippe humorum aciditatem ideo contemperare arbitror, quia virtute sua *volatili* planè vincant; cujus energiæ sunt *Salia* quæcunque *Volatilia*, *Viperarum* nempe, & *Ammoniacum*; itémque Spiritus *Cornu Cervini*, *Fuliginis*, *sanguinis humani*, *Lumbricorum magistralis*, &c. Quod enim Spiritus *Vitales* in Sanguine, & in succo Nervoso *Animales*, ubi rectè constituti sunt, aliàs præstare debent ac solent: id ipsum *Volatiles* assumpti præstiterint in utroque liquore; & *his* effeceris, in quo defecerint *illi*. *Aliis* infringendi acorem vis inest; ut pulveribus *Testaceis*, *oculis* nimirum, & *chelis Cancrorum*, *Margaritis*, *Ovorum testis*, *Coralliis*, *Cretæ albæ*, *Succino flavo*, & similibus: à quibus sales *acetosi*, in sanguine juxta ac succo Nutritio soluti, & luxuriantes, aut *imbibuntur* (ut nonnullis concipere placuit) aut (ut alii voluere) *figuntur*, *i.e.* à motu & orgasmo prohibentur. His accensendi sunt & *sales Concentrantes* dicti; quibus per *elixiviationem* confectis, par inesse creditur omne acidum domandi potestas: eo forsitan modo quo salis manipulus, cerevisiæ ebullienti injectus, deturbat fæces, liquorémque clarefacit. Item Emulsa *oleosa*, *pinguiuscula*; quæ quia acrimoniam cujusvis

vis humoris obtundere nôrunt, ideo ſuas quoque partes compeſcendo Melancholiæ acori conferant. Accedit deniq; *Chalybs* ; qui non pondere ſuo prodeſt ; non ecphractica ſeu aperiente facultate, qua reverà deſtituitur ; non cognatione acoris, quæ ferrugineo cuivis intercedit cum vitriolato ; neq; etiam ſtypticitate ſeu aſtringendi poteſtate, qua inſignitur: aſt multo veriſimiliùs quòd mala Hypochondriaca ferè omnia à *fermentationis* violentia proficiſci videantur ; eidémque compeſcendæ Chalybs ſummoperè conducat. Quippe ſi aceto etiam acerrimo (cui ſeroſa Melancholicorum colluvies certè haud multùm abſimilis exiſtit) limaturam ejus, per noctis ſpatium indideris ; poſtridie pro aceto aquam invenies, omni acore ſpoliatam. Quemadmodum à nobis ante decennium indicatum, in conſilio quodam Hygiaſtico, pro illuſtriſs. excellentiſſimóque Heroe, *D. Johanne Luca*, Marchione *Durazzo*, Melancholia Hypochondriaca tunc temporis afflicto, conſcripto, & paulo poſt in lucem emiſſo. Hoc pariter nomine medelam huic malo ſpondent *Acidulæ Ferratæ* ; utpote quæ Chalybis ſeu ſpiritum dulcificantem, ſeu minutiſſima ramenta, aquis ſuis diluta ferunt ; indéque eximiam adverſus aciditatem

ditatem Melancholiæ virtutem sortiuntur.

Art.6. Hoc autem de Acidulis tantùm *Naturalibus* intelligi volumus. Nam quod spectat ad *arte paratas*; sunt quidem ex tumidis *Paracelsi* Sectatoribus, qui, ut nescio quibus *Hermeticorum* Magnalibus apud credulum vulgus arroganter jactatis, sibi reconditioris scientiæ famam compararent, gloriati sunt, tales se ex Chalybis in salem, aut pollinem redacti solutione in aquis destillatis conficere posse; naturalibus non solùm per omnia pares, verùm etiam eo anteferendas, quòd quicquid illæ ingenti copia haustæ perhibentur præstare, id hæ quoque perexiguâ, & quasi per compendium efficiant. Horum tamen fidem suspectam habemus. *Primò* enim Acidularum & Thermarum, quas ipsa in terræ visceribus præparatas effundit Natura, ea est prærogativa atque benignitas; ut etiam permagna quantitate in ventrem ingestæ, corpori neutiquam officere solent, sicut alia purgantia; sed sese in omnia abdominis viscera innoxiâ tenuitate penetrantes, quicquid ibi offendunt, mox abstergendo, abluendóque, secum per alvum & urinam exportant. Quod pulveris cujuslibet è Marte ac salibus

bus confecti pauxillum, aliquo liquore dilutum, nunquam præstabit. Quippe quæ, precor, imaginari potest proportio inter paucula pulveris salini granula, ingentémque venularum Lactearum multitudinem? ut illa in omnes distribui, hærentésque hinc indè humores vitiosos secum educere possint. *Deinde* in componendis aquis Mineralibus ea est Naturæ solertia, quam nulla ars imitando assequi hactenus potuit. Adhæc aciduli fontes vires suas frequentiùs à Mineralium *spirituosis*, ac *volatilibus* effluviis, quàm ab aliquo sale fixo mutuantur: quemadmodum validissimis, fidémque cogentibus argumentis probatum invenias apud Doctiss. *Bernhard. Varenium, Geograph. general. lib.* 1. *cap.* 17. *proposit.* 3, 4, & 5. His equidem rationibus facilè inducor ut credam, acidulas istas Artificiales, de quibus tam magnifica prædicant Alchymistæ, nullo in numero habēdas esse, si cum eis comparentur, quas liberalis, idémque solertissimus naturæ genius in subterraneis Hydrophylaciis atque meatibus, inimitabili artificio præparaverit.

Pari, & nonnunquam meliori passu incedunt *Lacticinia*; lac nempe *Caprinum* (maximè si capra alatur Antiscorbuticis) *Asininum* & *Vaccinum* (aqua Taraxaci destil- *Art. 7.*

deſtillata dilutum) quibus ab ubere adhuc tepidis inſtillatæ ſunt ſpiritus *Cochleariæ*, vel *Salis Ammoniaci* guttulæ aliquot; & (illis abſentibus) *Serum* lactis bubalini, temperatioribus Antiſcorbuticis imprægnatum. Item aquæ *Limacum*, & *Lumbricorum* magiſtrales; juſcula *Limacum*, vel *Aſtacorum fluviatilium*, cum Taraxaco cocta, & id genus alia alimenta medicamentoſa, quæ chymum dulciorem & pinguiuſculum ſuppeditando, miaſmatis Scorbutici acrimoniam ex Acido ſubnatam ſenſim enervent.

*Art.*8. Ultimum curationis momentum ſervant *Corroborantia* Medicorum vulgo dicta; quæ nempe acidam illam, ſubauſterámve corruptelam, ſanguini, & ſucco Nutritio adhuc inhærentem, penitùs obliterare, partéſque ſimul ſolidas, ſi quæ nativa exutæ ſint conſtitutione, in priorem εὐτονίας ϗ εὐκρασίας ſtatum reſtituere, apta nata ſunt. Hîc itaque in uſum admitti poſtulant, quæ paſſim apud *Practicos*, ad abſolvendam *Melancholiæ Hypochondriacæ* curationem extant præſcripta. In his, vulgaria ſunt *Confectiones Alchermes*, & *de Hyacintho*, cum *Electuario è Saſſafras*: nobiliora verò, *ſalia volatilia*, dictas vires poſſidentia; inter quæ primatus *Ammoni-*

aco,

nco, ejúsque *Spiritui* jure aſcribitur ab Expertiſſimis. Poſſemus & alia adhuc paris energiæ *Antimelancholica* hinc indè colligere, in eorum, qui è graviſſimo iſthoc Scorbuto jam inceperint ope Medicinæ recreari, ulterius emolumentum. Sed neque id conſilii nobis eſt, quicquid in ſubſidium creſcit huic malo, indiſcriminatim coacervare; & ſatìs eſt, ex ampliſſima iſta præſidiorum ſylva, paucula quidem, ſed quibus tutò liceat confidere, facto generoſiorum delectu, excerpſiſſe. Adhæc, non vacat in littore cochleas & bulbos colligere, dum nondum ſubducto in portum navigio, nauclerus in altum revocat; admonens, ad finem navigationis deſtinatæ jam prope perventis, intempeſtivè ceſſare remigia.

Igitur huic tam prolixo capiti ut colophonem addam, accipe quod mihi obſervatu digniſſimum videtur; & hoc quoque ex alienis hortulis deſumptum. In hujus curatione Scorbuti, *naturæ remiſſio interdum concedenda eſt, & ab omni medicamentorum genere aliquandiu abſtinendum.* Ita enim comparati ſumus omnes, ut à prælonga medicaminum ſerie, tanquam à graviſſima ſervitute abhorreamus. Et ex Melancholia languentibus haud exiguo ſolatio *Art.9.*

tio

tio esse solet, à valetudinis cura subinde feriari. Observatum est præterea, multos sic ægrotantes, tempore curationis nihil commodi percepisse; dimissâ verò curatione, se præter spem restitutos persensisse. Sunt denique ex Melancholicorum grege, quibus ad sanitatem nihil deest, nisi quòd se sanos non credunt. Unde illud prudentissimi *Celsi*; *semper qui volunt curari, nunquam curantur.*

CAP.

CAP. XIV.

Qua Methodo, quibúsque potissimùm Remediis graviora Scorbuti Symptomata *possint, quoties urgent, relevari.*

SUMMARIUM.

ARTIC. (1) *Unde usu venit nonnunquam, ut Scorbuticis auxiliaturus Medicus, dilatâ in præsens morbi ipsius eradicatione, maximè urgentibus illius* Symptomatis *operam dare cogatur quamprimum* compescendis. (2) *Bina* præcepta generalia, *in Symptomatum curatione Scorbuticorum observanda.* (3) Respiratio difficilis, *Scorbuti comes & filia, unde proximè oriatur: & (4) quibus remediorum generibus ei commodissimè obviàm eatur.* (5) Hæmorrhagiæ Scorbuticæ *αἰτιολογία*, (6) *curatio.* (7) DiarrhϾ *Scorbuto supervenientis causæ diversæ:* (8) *eámque curandi ratio pariter varia.* (9) Tormina Ventris *Scorbutum excipientia, unde deducenda;* (10) *quibúsque præsidiis,*

pro causarum varietate variis, oppugnanda sint. (11) Dolores Scorbutici, *alias alidsque corporis partes, pro determinato in has vel illas humoris peccantis influxu, diversimodè multantes: quomodo mitigandi sunt, atque tollendi.* (12) Paralyseôs *Scorbuticæ ortus, dignotio, medicina.* (13) *Cum Scorbuto conjuncti* Hydropis *causa proxima.* (14) *Ejusdem causæ remotæ,* (15) *discrimen &* (16) *remedia.* (17) *De* Atrophiæ *Scorbuticæ causa duplici, diagnosticis, curatione.*

Art. I. SIcut Navarchis, ita perinde & Medicis summæ loco prudentiæ est, sinus obliquare, ubi per sævitiam tempestatis non licet rectum tenere cursum. Id quod in *Scorbuticorum curatione* sæpius contingit. Quippe in infido isthoc, & æstuoso utiq; mari navigantibus, tot tantæque interdum procellæ *Symptomatum* ex improviso ingruunt; ut amisso gubernaculi, velorúmque & acûs magneticæ usu, nec cursum corrigere possint, nec sistere navigia; sed fluctuum impetu abrepti, incumbentibus ventis quantum licet indulgere cogantur. Hócque ut nauclero artis suæ honos constet, & vectoribus vita. Ubi igitur, incrudescentibus ex inopinato *Accidentibus,* ægroti

ægroti cujuſpiam ſalus in extremum eſt deducta diſcrimen; *Medici* eſt, curam ſuam à deſtinato morbi ipſius in totum profligandi curſu prudenter deflectere, ad maturiùs compeſcendum intervenientium furorem ſymptomatum; ne his intempeſtivè neglectis, deficientibúſque ægrotum viribus, opportunitas inceptum opus perficiendi à fato præcidatur. Qua verò ratione conſilii, quibúſque præſidiorum generibus, ſingula graviorum ſymptomatum in ſpecie reſpicientibus, id commodiſſimè poſſit præſtare; nobis nunc ſtrictim exponendum: ut quod hujus provinciæ noſtræ reliquum eſt, pro data fide conficiamus.

Et poteſt quidem doctrinæ hujus ſumma ſub duplici præcepto comprehendi. Alterum eſt, ut *ſua cuique ſymptomati appropriata opponantur præſidia.* Alterum, ut *omnibus iſtis ſpecificis, parti graviùs afflictæ dicatis, admiſceantur Antiſcorbutica*; talia præſertim, quæ cum appropriatis pariter conſpirent ad affectam partem ab hoſte vindicandam. Hócque perpetuæ legis habere vim voluerunt expertiſſimi. Hæc autem intelligenda ſunt de hoc vel illo ſymptomate *ſingulari*, ubi per ſe ſolum affligit. At in Syndrome *plurium*, porrò in- *Art.* 2.

inquirere oportebit, quis affectus omnium prior debeat auferri. Proculdubio is, qui magìs urget. Quis autem magis urget? Certè, qui vel effectu sævior, vel efficiendo prior est: ille, quia præceps in periculum est; ille, quia eo, qui causa existit, non curato, nequit qui effectus est, unquam curari. Prælibatis hisce in genere, nunc progrediamur ad particularia.

Art. 3. Ex dira igitur illa symptomatum cohorte Scorbuticorum, nulli primatus potiori equidem jure attribuitur, quàm DIFFICILI RESPIRATIONI, & *pectoris angustiæ per paroxysmos invadenti.* Hic enim interceptus spirandi, vivendíque motus, & frequenter adoriri, & in præsentaneum vitæ periculum conjicere solet Scorbuto affectos. Oriri plerumque arbitror, vel à subitanea jam tum grumescentis propè *sanguinis* in angustioribus Pulmonum permeaculis *stagnatione*: vel ex *irritatione convulsiva* nervorum spirandi organis inservientium. In *priori* casu, summa adest præcordiorum distentio, indéque quasi immobilitas, cum rubore faciei sublivescente, caligine oculis offusâ, lipothymiâ, pulsu parvo, debili, intermisso, ac ægrorum de salute sua desperatione conjuncta. In *posteriori* autem, nec mul-

multùm à Rhythmo variat cordis arteriarúmque pulsus; & sicca tussis urget, cum anxia præcordiorum constrictione, altísque suspiriis gravem anhelitum interpolantibus.

Animadverso itaque hujusmodi discrimine, ut adeò laborantibus vitalibus quamprimùm subveniatur, huic vel illi causæ opponenda sunt, quæ aut ipsam prorsus expugnare, aut ejus orgasmum atque furorem saltem ad tempus compescere valeant. *Sanguini* præ sua crassitie, in circuitu per angustias Pulmonum stagnanti (sive id vitium sit *sale fixo*, sive *Acido* in Spiritus vitales prævalenti adscribendum) ea maximè præsidia debentur, quæ ipsum potenter *attenuando*, *incidendo*, *exagitando*, fluxilitati requisitæ, expeditioríque in orbem motui restituant. Hujus sortis sunt 1. *Enemata* carminantia, revellendi causâ injecta: 2. *Venæ solutio*, mox à rejecto clysmate administranda; maximè ubi exundantiam sanguinis contestantur plethoræ phænomena. Ita enim imminuto sanguine, ejus quod reliquum est & faciliùs attenuabitur, & citatiore motu permeabit angustias pulmonum. Nec de vena secanda ambigendum. Nam parùm aut nihil in- *Art.* 4.

tereſt, modò ſuperfluus extrahatur ſanguis, quâ tandem viâ is educatur: 3. *Thoracica Calidiora*, paris efficaciæ *Antiſcorbuticis* aſſociata. Scilicet Tincturæ *Croci*, *Enulæ campanæ*, *Caſtorei*; Elixir *proprietatis*; Confectio *Alchermes*; flores *Salis Ammoniaci*, *Benzoini*; ſalia volatilia *Viperarum*, *fimi Equini*; ſpiritus *Salis Ammoniaci*, *Cochleariæ*, &c. vel per ſe, vel cum convenientibus vehiculis, exiguâ quidem, ſed ſæpius iteratâ doſi, propinata. Hæc enim optimè intercalant hujus affectûs inſultum; idque ſanguinem à coagulatione abſtinendo. Nam coagulatum cruorem reſolvi à ſale volatili aquâ diluto, experientiâ compertum: neque præter ſalia volatilia quidquam aptum ad coagulationem illam prohibendam aut ſolvendam reperitur.

Cæterùm Aſthmati Scorbutico; ex *Nervorum Pneumonicorum Convulſione* oriundo (utrum iſthæc Convulſio nervis ſuboriatur ex ſalina vel acida *ſucci nervoſi* acrimonia, an *vapores* pari acredine ferientes pro cauſa ſui proxima agnoſcat) medelam ſpondent *Antiſpaſmodica*: quibus ineſſe compertum eſt facultates obtundendi, ſupprimendi, diſcutiendi irritantem illam humorum vaporúmve acri- mo-

moniam. Hoc nomine celebrantur Spiritus *Salis Ammoniaci*, *Cornu Cervini*, *Fuliginis*, *Sanguinis humani*, *Cranii*, *Castorei*, *Lavendulæ* compositus, appropriatis liquoribus contemperati, & repetitis identidem haustulis, dum urget spirandi difficultas, assumpti. Non Castoreo, Galbano, Assæ fœtidæ; non tincturis horum in aqua Raphani composita, vel Lumbricorum magistrali extractis, par honos potest denegari. At in hujusmodi Dyspnæa ægroto suffocationis discrimen interminante, nullum præsentius est remedium, quàm *Laudani Opiati* paucula grana, in vino Hispanico generoso dissoluta, ádq; tincturæ extractionē infusa; tū cochleatim subinde exhibita. Hujus quippe fascino placidissimo, & hypnoticâ benignitate, tanquam demulcente Mercurii caduceo, *humores* qui in tumultuandi audaciam jam tum efferati sunt, componuntur ad quietem; qui acrimoniâ Nervis infesti, mitigantur: & *vapores* flatulenti (qui spiritibus immisti *Animalibus*, non solùm in nervos *vitalium* vi punctoria sæviunt nonnunquam; ast sæpe etiam per habitum corporis ubique discurrentes, admirandas partium in Musculis distorsiones, motúsque convulsivos excitant) supprimuntur, ac per leves demùm sudores, à somno erumpentes, discutiuntur.

II. *De* Hæmorrhagiis *in* *Scorbuto*.

Art. 5. Sanguis utì in Scorbuto quàm par est crassior, & coagulationi pronior redditus, *Dyspnææ* causa existit, ubi vel paulisper stagnat in meatibus pulmonum: ita è contrario in eodem justo fluidior factus, ingentes nonnunquam HÆMORRHAGIAS parit; nunc per *Hæmorrhoides* in viris, in mulieribus ex utero, nunc in utrisque è pulmonibus, ventriculo, gingivis aliisve partibus cum impetu erumpens, ægrósque in præsentaneum vitæ discrimen adducens.

Hujus tam diri Symptomatis *Causam* vel inde petendam arbitror, quòd sanguis luxuriante supra modum *sero* dilutus, intestinóque simul tumultu efferatus, violenter prorumpit per arteriolarum oscilla: vel hinc, quòd idem sanguis *sale volatili acri* abundans, & ab eo debitâ suâ exutus consistentiâ, sed & orgasmo exagitatus, ruptis arteriolarum claustris, qua sic facta est effluendi porta καθ' ὁρμῆς exsilit. De *priori*, res adeò est in propatulo, ut ulteriori probatione non indigeat. Et quoad *posterius*, *fusoriam* scilicet *salis volatilis acris*

cris efficaciam; hæc quoque nullo ferè negotio poteſt evinci. Namque ſicut naturalis Coagulationis ſanguinis cauſa eſt ſuccus *Acidus*, ad ipſum accedens partim è *Chylo*, partim ex *Lympha*; quemadmodum ſupra, ubi de *Acidi* Scorbuti generatione egimus, haud uno experimento probatum eſt: ita per legem contrarietatis, deficientis in ſanguine Coagulationis cauſa, ſali *volatili*, & in primis acri accepta ferenda. Deinde, cuique Medicorum obſervare eſt, è Scorbuticis eos præ cæteris obnoxios eſſe Hæmorrhagiis, qui Scorbuto *rancido*, in quo certiſſimum eſt ſanguinem Sulphureis, volatilibúſque, & acribus particulis luxuriare, afficiuntur. In *Peſte* præterea, cujus venenum pariter à ſale volatili, ad ſummum acredinis gradum provecto, potiſſimùm dependere ſuſpicor, nullum frequentius occurrit ſymptoma, quàm ſpontanea ſanguinis profuſio. Ad hæc, ita præter conſuetum attenuato ſanguini optimè medentur *Acida*; nec aliâ opinor ratione, quàm quòd devictó, miſſóque ſub jugum ſale illo volatili, & ob acrimoniam infami, qui antea dominium exercebat in ſanguinem, ſuam huic conſiſtentiam reddant.

Suppoſito itaque, Scorbuticorum Hæmorrha- *Art.6.*

morrhagias ſi non ſemper, at ſaltem utplurimùm provenire à nimia ſanguinis *fluiditate*; háncque vel *ſeri* exuperantiæ, vel *ſali volatili* ſimul & *acri*, ſanguinem quaſi fundenti adſcribendam eſſe: hoc inquam ſuppoſito, ſequitur ſanguinem juſto fluidiorem non aliter poſſe ad nativam conſiſtentiam revocari, quàm horum ope remediorum, quæ aut *Seri* in illo redundantis diluvium exhauriant, aut infringant expugnéntque *acrimoniam* eidem à ſale volatili impreſſam. Quare

Hæmorrhagia *Seroſi* ſanguinis optimè curabitur 1. *Minuendo ſerum* per *Hydragoga* plùs unâ vice exhibita: 2. *Incraſſando ſanguinem* Plantagine, Portulacâ, Sempervivo majore, Bellide minori, floribus Roſarum rubrarum, Balauſtiorum; ſeminibus Acetoſæ, Plantaginis; Cydoneis, Meſpillis, aliiſque auſteris prudenter parcáque manu adminiſtratis: item pulveribus Diarrhod. Abbatis, Corallii rubri, Croci Martis, Santali, &c. nunc unâ, nunc aliâ formâ exhibitis: & 3. *eundem*, ſi æſtu ſimul exagitatur, *contemperando*. Cui ſcopo *Lapis Prunellæ*, in *Hordei*, *Plantaginis* & *Beccabungæ* decocto diſſolutus, eſt convenientiſſimus. Hoc autem non ſufficiente, ſenſim progrediendum ad potentiora,

tiora, *Nepenthes* nempe *Opiatum*, aliáque *Hypnotica.* Item 4. *Coarctando vias laxiores* & patentiores, modò dictis incrassantibus, addendo potentiùs *adstringentia*, qualia sunt sal Chalybis albissimus, aliáque Chalybeata, quæ Vitriolum unà cum Ferro sapiant.

Profluvio sanguinis à *sale volatili acri* oriundo, convenientissimè medentur 1. *Venæ sectio*; qua sanguini & tranquillitas, & aversus à parte affecta motus conciliabitur. Hæcque in omni Hæmorrhagia enormi, ubi periculum imminet vitæ, locum habere debet; nec unà tamen vice, sed bis térve administranda est, pro necessitatis ac virium ratione. 2. Quæ *sal volatile lixiviosum* seu obtundendo, seu figendo, acrimoniam sanguinis contemperent, éique consistentiam restituant: ídque sui vel olei, vel acidi, vel spiritûs volatilis oleosi ratione. Huc itaque spectant *Emulsa oleosa* Amygdalarum dulcium, seminum quatuor frigidorum majorum, Papaveris albi, &c. In acidorum, & præsertim austeriusculorum decoctis. Item terræ pingues, *Bolus Armena*, *Terra sigillata Lemnia*, *Silesiaca*, &c. Huc etiam referenda sunt *olea* ex *cornibus*, *ossibus*, *ungulis* animalium extracta; sed præ omnibus

Lau-

Laudanum Opiatum, & *ſulphur minerale* arte *fixatum*: hoc enim ſummam habent vim ſales volatiles vel acerrimos figendi: 3. *quæ vaſorum ora nimis laxa*, & adhuc dehiſcentia conſtringendo coarctant. In quibus ſummam laudem merentur *Acidulæ* ferro ſimul & vitriolo impraegnatæ.

Cùm autem in hoc ſymptomate multiplex ſæpè occurrat indicatio, ac præceps vitæ periculum immineat; prudentis idcirco Medici eſt, talia in uſum præſentaneum ſeligere, quæ minùs compoſita pluribus ſcopis ſatisfaciant: videndúmque præterea quibus medicamentis experientiſſimi ad coercendam quamcunque ſanguinis effluxionem felicitur uſi fuerint.

III. *De* Fluxibus *alvi* Scorbuticis.

Art. 7. Proximo Hæmorrhagiæ loco ponimus DIARRHOEAM, æquè familiarem utique, nec minùs immanem Scorbuti comitem: tum quòd ut *illa* plerumque ex nimia ſeroſitate, aut acrimonia lixiviali ſanguinis; ita & *hæc* à ſimilibus aliorum humorum vitiis ſuboriatur: tum quia utrique affectui eadem ferè præſidia comperiuntur prodeſſe. *Fluxus alvi* igitur, Scor-

Scorbuto, maximè jam inveterascenti superveniens, affectus acer, ferox & in primis acutus esse solet; in quo stomachus & intestina mirè torquentur, & flatuum copiâ distenduntur; sitis cum nausea excruciat; pulsus celer, frequens ac ferè parvus; his & nonnunquam succedit animi defectio, viriúmque prostratio semper conjungitur.

Fit autem in genere quoties vitiosi humores, seu ante in prima corporis regione sensim congesti, seu eò ex arteriis aut nervis Mesentericis, nunc criticè quidē, ast sæpiùs symptomaticè effusi, usque eò angunt intestina, ut ipsos sese fortiter constringendo cogantur foras ejicere per inferiora. At *varii* in variis, quin & in iisdem nonnunquam hominibus, isti humores existunt. Quippe 1. in his *Chyli* plus minus unà cum fæcibus alvinis excernitur: idque utplurimùm ex impedita Chyli per spongiosam intestinorum crustam in Lacteas transcolatione. 2. In illis confertim ejicitur *serosa illuvies*, quæ frequentiùs debetur succo Pancreatico seroso, è plexu Nervorum in abdomine maximo illuc transmisso; interdum seroso sanguinis retrimento, quod halitûs forma per ambitum corporis debuit dissipari, sed condensante

do aperto, & in inteſtina ſanguinem effundenti. 6. Sunt denique qui de profluvio ventris conquerantur, in quo dejectiones *unguinoſæ*, & quaſi adipe vel oleo perfuſæ cernuntur : idque quòd recens concreta pinguedinis carníſve aut etiam (diu protrahente vitio) ſolidarum partium ſubſtantia liqueſcat defluátque in alvum, quod in *Atrophia Scorbutica* potiſſimum contingere obſervatum.

In tanta igitur Humorum fluxus perpetrantium varietate, pariter varianda eſt curandi ratio, ut ſua cuique præſidia prudenter poſſint accommodari. Scilicet, *Art.8.*

1. Ubi quod infernè procedit, Chyli ſubſtantiam refert; quandoquidem vitiū ab impedita Chyli diſtributione per Lacteas dependet : Medici eſt eò dirigere curarum ſummam, ut leviter deterſo inteſtinorum muco, Lactearúmque reſeratis oſcillis, liberior Chylo aperiatur ingreſſus. Id quod commodiſſimè fiet per *Eccoprotica*, Rhabarbarum nempe, pilulas *ſtomach. cum Gummi*, *Maſtichinas*, &c. Et per *Ecphractica*, & præſertim *Chalybeata*, cum ſpiritibus *Antiſcorbuticis* conjuncta.

2. Ex Diarrhæa *Seroſa* languentibus auxi-

auxilium ſpondent primò *Hydragoga* mitiora, ſeri reliquias per alvum clementer educentia; ut Mechoacanna, Zalapium, Mercurius dulcis, Rhabarbarum, cum Cinnamomi & nucis Moſchatæ pauxillo commiſta: deinde *Diuretica*, & *Sudorifera*, quæ cùm ſanguinem, tum ſuccum nutritium ſero ſcatentem quà per urinam, quà per ſudores repurgent; in quibus laudabiliora cenſemus decocta ex radicibus Chinæ, Salſæparillæ, Petaſitidis, Contrayervæ, &c. Lignis Guajaci, Saſſafras, Juniperi, Quercûs, Buxi, &c. parata: & denique quæ aut humiditatem aqueam, ſi qua in viſceribus adhuc remanſerit, *imbibant*; aut inteſtina frequenti dejectione debilitata *corroborent*. *Prioris* familiæ ſunt Creta, Oculi Cancrorum, Cornu Cervinum, oſſa animalium uſta, ac per ſe in pulverem redacta, parváque quantitate ſubinde uſurpata. Ad *poſteriorem* ſpectant Diaſcordium, Theriaca, Confectio de Hyacintho, Elect. è Saſſafras, Vinum Abſinthites, & ſimilia. Quoties autem in hujuſmodi ſeroſa Diarrhæa undecunque prodiens *ſalſum* & *mordax* exiſtit ſerum: toties id corrigendum Anodynis & Opiatis; *Laudano* nimirum *opiato*, Pilulis de *Cynogloſſa*, de *Styrace*, & id genus aliis. Pluribus verò indicationibus ſatiſ-

faciet

faciet *Rhabarbarum* modicè toſtum, & ad drachmam circiter unam, cum pari quantitate Diaſcordii, & Laudani opiati Londinenſis granulo uno atque altero, ſub ſomnum exhibitum: hócque quia non tantùm benignè exhaurit aquas hîc redundantes; ſed blanda etiam ſua auſteritate laxiorem alvum mox adſtringit. Ab aliis autem *Adſtringentibus* abſtinendum; ne intempeſtivè detenta, & aliorſum verſa colluvies ſeroſa, ægros in dyſpnœam aut Hydropem conjiciat.

3. *Bilioſæ* Diarrhœæ furorem artificiosè compeſces, *Evacuando* jam ſponte fluxuram bilem, undecunque ad inteſtina deductam; *obtundendo* & *contemperando* ejuſdem adhuc in meſenterii confiniis remanentis acrimoniam ſalinam, miaſmate Scorbutico hîc exaſperatam; & ventriculum cum inteſtinis *corroborando*. *Primùm* præſtabunt *Cholagoga* benigniora, Rhabarbarum, *viz.* Manna Calabrinum, Tamarindi, ſyrupus Roſarum, &c. *Secundum* effeceris per liberalem uſum ſeri lactis à coagulo etiamnum tepidi, Emulſionum oleoſarum & infrigidantium, Tincturæ Roſarum; item pulverum Teſtaceorum, Diaſcordii, confectionis de Hyacintho, Laudani opiati, & ſimilium, quibus ineſt

facultas Biliosos humores quà fluiditate nimia, quà salina acredine jam tum tumultuantes, atque continentia lacessentes, contemperandi simul & figendi. His verò consultissimè adjungas, si malum diutius perseveraverit, & Acidulas ferratas. *Ultimo* scopo satisfacient eadem quæ modò præscripsimus in fine curationis profluvii serosi usurpanda. Cæteris autem omnibus merito suo præfertur Crocus Martis, ritè præparatus, & cum Conserva Rosarum rubrarum aut Cynorrhod. & speciebus Diarrhod. Abbatis, ac syrupo Chalybeato in forma Electuarii exhibitus.

4. In profluvio alvi *Melancholico*, utrum id ex præassata bile, an ab Acido vitriolico, quæ dejiciuntur piceo quasi colore inumbrante, provenerit; ut & in *Cruento* ex vasculorũ in intestinis erosione, eadem ferè methodus curandi, eadémque remedia, quæ ad consopiendam citrinæ bilis acrimoniam modò allata sunt, apprimè convenient. Etenim isthæc crebro usu atræ perinde ac flavæ bilis symptomata lenient. In his autem palmam merentur serum lactis, pulveres Testacei, Emulsiones, spiritus Volatiles oleosi, & lac Chalybeatum. Porrò ubi *Dysenteria* aut *Tenes-*

Teneſmus inſoleſcit, inſuper addenda venient *Enemata* primò *Anodyna*, & deinde ex *Traumaticis* in lacte decoctis parata, & confeſtim à coctione (ne putreſcendo rancidam acquirant acrimoniam) ac ſæpiùs, haud magna tamen quantitate, (ne jam exulcerata inteſtina ultra modum diſtendantur) infuſa, atque diutiùs retenta. Quippe Clyſteres omnes, mitigandi doloris ergô injecti, longiori tempore debent detineri: & omnium longiſſimè, quibus glutinandi & conſolidandi facultas ineſt. His verò parum aut nihil proficientibus, tandem ad diutinum *Acidularum* uſum, veluti ad anchoram ſacram confugiendum.

5. Poſtremò, in fluxu alvi *Unguinoſo*, qui Atrophiæ nonnunquam Scorbuticæ ſi non effectus, at ſaltem comes exiſtit; eis opus eſt auxiliis, quæ vel Hecticum calorem, ex nimio *Sanguinis* ardore partibus etiam ſolidis infixum, ſenſímque earum ſubſtantiam συντήξει ſeu colliquatione deprædantem, quà *infrigidando*, quà *humectando*, ac nonnihil ſimul *adſtringendo* extinguant: vel pariter Sarcophagam *ſucci nutritii* acrimoniam acido-ſalinam potenter corrigendo, ipſum reddant benigniorem, & reſarciendis partibus magìs accommodum. Igitur, ubi Febris quó-

que ſuborta eſt, ægroti ſunt *Hecticorum* more tractandi; advocatis ſimul in ſubſidium *Antiſcorbuticis* temperatioribus. His autem qui ab omni febris ſuſpicione liberi ſunt, præcipiendum eſt, iis utantur medicamentis, quæ adverſus *Atróphiam* inveterato ſupervenientem Scorbuto infrà præſcribimus.

IV. *De* Torminibus Ventris, *paſſionem* Colicam *ſimulantibus.*

Art.9. Quemadmodum in Scorbuto, ex humoribus vitioſis undecunque in cavitatem inteſtinorum affatim effuſis, quæ jam deſcripſimus alvi profluvia ortum ducunt: ita & ab iiſdem ſeu in interiores abdominis membranas, ſeu inter ipſas inteſtinorum tunicas irruentibus, illic hærentibus, partéſque iſtas tam exquiſito ſenſu præditas acrimoniâ ſuâ vellicantibus, velutíque dilacerantibus, graviſſima excitantur *ventris tormina.* Quæ dolores Colicos nunc quidem æmulantur, nunc autem atrocitate uſque eò ſuperant, ut fuerint, qui hinc in Peritonæi rupturam inciderint.

Ampliorem horum ἀλγημάτων περὶ ὀμφαλὸν deſcriptionem ſi quis expetit, is voti compos fiet adeundo *Hellerium* (*de morb. in-*

tern.

tern. lib. 1. *cap. de dolore colico*) *Joh. Langium* (*lib.* 2. *Epist.* 38.) *Cratonem* (*consil.* 10. *&* 11. *item Epist*, 3. *&* 4.) & *Citesium* (*de dolore colico Pictonico, cap.* 6.) Hi enim expressam hujus tam diri symptomatis imaginem, apud Antiquiores nusquam inveniendã, ex propriis observationibus depinxêre; adeò ut cuivis attentè legenti facile sit illud à colica vulgari distinguere per hujusmodi diagnostica. Dolor Ventris, Scorbuti comes, non continuò, sed per intervalla infestat; cum pulsu & urina quales Scorbuto affectis familiares esse jam dictum est 2. Durat interdum ad quadragesimum usq; diem: 3. Non coli ductu circumscribitur, sed universum ferè abdomen pervagando occupat; 4. & quidem cum ventris depressione, ut cum umbilico introrsum revellatur, & hic lumbis quasi annexus videatur: 5. Potius secundum intestini longitudinem, quàm latitudinem percipitur; 6. cum intestini recti sursum revulsione, ut nihil prodeat; 7. & cum gravioribus symptomatis, quam quæ Colico vulgari supervenire solent: 8. Nec solutâ etiam alvo, & exeuntibus flatibus mitescit: 9. Haud raro transit in Paralysin.

De *ortu* & *causis* horum dolorum, varii

varia comminiſcuntur. *Alii* deducunt ab effuſione materiæ Scorbuticæ per venas *Meſaraicas*, quæ in inteſtina non hiant, inter duas inteſtinorum tunicas; quas indè diſtendi volunt, & vellicari, uſque ad acerbiſſimi doloris illationem. Cæterùm huic conjecturæ planè refragatur ſanguinis in orbem perpetuò moti doctrina: unde conſtat venarum Meſentericarum uſum eſſe, ſanguinem ex inteſtinis in ramum Meſentericum, indéque in venam portæ deferre.

Aliis viſum eſt, ad hoſtilem *ſalium* quorundam, in Meſenterii plexibus nervoſis, & nonnunquam etiam inter inteſtinorum tunicas congredientium, luctam & effervescentiam confugere. Ut clariùs eloquar. Supponunt, ſucci nervoſi recrementa quædam *acetoſa* ſtagmatis vitriolici æmula, circa dictos Meſenterii plexus, aliáſve in vicinia partes nerveas, copioſè congeſta; quibus mox à ſanguine arterioſo effervescente, ſeroſa colluvies, *ſalis fixi*, & velut *lixivialis*, particulis abundè referta advenit, cúmque iis, ob mutuam hoſtilitatem, turgeſcens; dolores quaſi lancinantes producit. Sicut obſervamus Spiritum Vitrioli, ſali cuivis volatili, non tamen oleoſo, affuſum, effervescentiam notabilem excitare.

tare.

tare. At verò hujusmodi colluctatio & effervescentia sales inter acidos & lixiviales, ut ut magna, non nisi momentanea tamen esse solet, perrarò ultra horulæ semi-quadrantem durans: his autem doloribus solenne est, ad plures usque dies sine intermissione excruciare. Quamobrem licèt minimè negaverim, hîc suppositam ex Acido & salso confusis effervescentiam, nonnullis Scorbuto affectis esse familiarem: vix tamen credibile videtur, eam ad tam diuturnos cruciatus sufficere; nisi simul supponatur, novum singulis ferè momentis affluere salium supplementum, unde certamen identidem renovetur. Talem verò novæ materiæ affluxum, angustiæ locorum affectorum vix admittent, citra ingentis tumoris, inde excreturi discrimen. Adhæc quid opus est, ut plures, & dissidentium ratione salium, quibus aculeati sunt, inter se repugnantes humores, *Acidum scilicet*, & *salsum*, hîc simul in scenam adducamus; postquam manifestò deprehensum est, alterutrum ex iis, dummodo fuerit insignis acrimoniæ particeps, per se & posse & solere acutissimos ac diu durantes in dictis locis dolores excitare? Fieri pseudocolicam à *bilis* acrimonia salina; fieri ab aciditate *Melancholiæ*; & interdum etiam ab asperitate fixi

ſalis in *ſero* contenti, quis neſcit? Nos igitur ad ſimilitudinem veritatis propiùs accedere arbitramur, quod modo innuimus, Colicam iſthanc Scorbuticam, in qua nunc verſamur, vel *Bilioſo* humori, acrimoniâ ſalinâ peccanti, eóque rodenti; vel laceranti & propemodum corroſivæ *Melancholiæ* aciditati, ſeu in tunicas inteſtinorum, ſeu in plexus nervorum Meſentericos ſævienti, utplurimum deberi. Eſt tamen & tempus, ubi *ſerum lixiviale* ſuas quoque in hac tragœdia partes, ſeu diſtendendo, ſeu convellendo agit. Eſt quoque, quando hi humores non ſolitariè, ſed *conjunctim*, per Syndromen, factâque quaſi conſpiratione, affligunt: id quod tormentorum differentias obſervanti perfacilè innoteſcat. Prout enim cauſæ jam memoratæ puriores ac ſolitariæ magìs exiſtunt; aut cùm aliis diverſimodè conjunctæ, ac plus minus ab illis contemperatæ occurrunt: ita aliquam in doloribus quos excitant, pariunt diverſitatem, verbis quidem vix ſatis explicabilem.

Art. 10. Ex dictis itaque liquidò apparet, non unam aut ſimplicem doloribus hiſce *curandis* ſemper convenire rationem. Namque licet ipſi dolores in genere curentur *remotione Cauſæ*, & *mitigatione* per anody-

na:

na: cum tamen insignis adsit dolorum, causarum, removentium, mitigantium diversitas; æquum est profectò, ut sua cuique doloris differentiæ, & cuique causæ antidota opponantur. De *singulis* ergo singulatim, sed Laconicè dicendum est.

1. Tormina ventris Scorbutica, ubi ab humorum sulphureorum seu *biliosorum* acrimonia fiunt, proindéque cum haud obscuro *ardoris* sensu in locis affectis conjunguntur; optimè curantur 1. Bilem pinguiorem *contemperando* per *Acida*, & in primis per spiritum *Nitri*, addendo simul Emulsiones *suboleosas*, ac præsertim *Opiata*. 2. Clementer *subducendo* per alvum, exhibitis per intervalla tum Enematibus *laxantibus* simul & *anodynis*, tum *Cholagogis* mitioribus, ut pulpa Tamarindorum, Rosarum pallidarum infusione, Elect. è succo Rosarum, Cholagogo Sylvii, &c. in sero lactis. His addenda sunt *Fotus*, *Cataplasmata*, *Linimenta*, ex *Emollientibus*, *Laxantibus*, *Antiscorbuticis* temperatioribus composita: ut æstuantis bilis acrimonia temperetur, miasmatis Scorbutici malignitas dometur, ac pori membranarum aperiantur. Porrò ut utrique indicationi simul & semel satisfiat, *Cholagogis* & *Opiatis* unà agendum est. Sic enim inducto som-

ſomno, & dolor conſopietur, & materia peccans evacuabitur.

2. Doloribus verò *Lacerantibus*, partémque affectam ſine ardore *rodentibus*, utpote ab *acida* Melancholiæ *acimonia* oriundis; apprimè medicaberis *corrigendo* atrocem illum, & Phalaride immaniorem humoris peccantis acorem. Hîc itaque in uſum revocanda ſunt pulveres *Teſtacei*, *Serum lactis*, *lac Aſininum*, *Antimonium Diaphoreticum*, *Spiritus Vini acromaticus* (utpote ſale *volatili* & *oleoſo* præditus) aquæ *Theriacales* & *Antiſcorbuticæ*, *Tinctura Caſtorei*, *Opiata*, Spiritus *Cornu Cervini*, ſalis *Ammoniaci* (quem corticibus Aurantiorum inſtillatum, cúmque ſpiritu baccarum Juniperi, vel ſeminum Aniſi mixtum, atque ſæpiùs in die exhibitum, præ cæteris omnibus laudant *Sylviani*) & id genus alia *Antacida*. His autem interponenda interdum *Enemata*, ex *Emollientibus*, *Carminantibus*, *Antiſcorbuticis* in ſero lactis decoctis, conflata. *Externè* conveniet *Cataplaſma* ex. flor. Chamæmeli, Sambuci; fol. Naſturtii vel Beccabungæ; baccis Juniperi, contuſis, & ſero lactis ad mollitiem (optimè clauſis interim vaſis) incoctis confectum, calidéque ventri impoſitum. Hæc omnia plus præſtabunt, ſi *ſudores* ſimul erumpant.

pant. Ad eos igitur propellendos, proficuum fuerit, si æger, priùs assumpto spiritu aliquo Antiscorbutico, non acido, in decocto radic. & seminum *Bardanæ*; impositóque Cataplasmate, se in lecto, ad sudores blandè provocandos, componat. Præter hujusmodi per *Hidrosin* evacuantia, alia omnia exulent. Nondum enim mitigatâ humoris melancholici atrocitate, si *Cathartica* admiseris; irritas crabrones, & severiores concitandi paroxysmos discrimen incurris.

3. Eadem porrò methodus medendi, eadémque remedia conferunt quoque in Pseudocolica Scorbutica, ex *Sero Lixiviali*, seu copiâ suâ distendente, seu per salsedinem corrodente, oriunda: cum eo tamen discrimine, quòd hîc locus etiam Hydragogis mitioribus sit concedendus; quæ frequentiùs vel infrequentiùs debent exhiberi, pro majori minorive serositatum redundantia.

Hoc, *Lector erudite*, si novum tibi & admiratione dignum videtur; nisi quid utilioris te contemplationis detinet, audi & aliud, quod animum tuum majori adhuc stupore forsan afficiet. Tanta est Naturæ erga nos misellos benignitas, ut non nulla

nulla protulerit, quæ in omni Colicorum genere dolorum, summo cum ægrorum emolumento possint exhiberi. Horum è censu sunt primùm *Hypnotica* & *Acopa*; utpote quæ non tantùm sensui stuporem & indolentiam inducant, sed etiam humorum peccantium tenuitatem cogant & incrassent, acrimoniam qualemcunque infringant, vehementémque orgasmum reprimant. Parciùs tamen ista: nec nisi τοῖς ἱερῶσι τὰ ἱερά. Deinde lac *Asininum*, aut *Caprillum*, & utriusque succedaneum, *Serum* lactis vaccini: illud recens ab ubere mulctum; istud adhuc à coagulo tepidum; utrumque in plures dies præscriptum. His enim mitigata post tormina, primarúmque viarum purgationem propinatis; non alvina tantùm regio, sed totum etiam corpus perfectum neoterismum consequetur. Sed omnium instar sunt αὐτοφυῆ illa λουτρὰ, *Acidulæ* purgantes, *Borbonenses* in primis in Gallia (de quibus testatur *Citesius*, usu earum ferè omnes suos Pictavenses, ex Cólico Epidemico paralyticos, fuisse ad integram sanitatem perductos) & in Britannia nostra, *Barnettenses* & *Ebshamienses*. Harum sanè & virtus clara, & ratio medendi admirabilis est.

V. *De*

V. *De* aliis Doloribus Scorbuticis.

Sed latiùs adhuc alas explicare ſolet atrox hic Vultur, non viſcera ſolùm, Tityani ex more, quotidiè dilacerans; ſed & cæteras partes, pro vario ſui influxu, excrucians. Quippe nunc *Cerebri*, *artuum*, *lumborum*, *oſſium* membranas diro cruciatu affligit: nunc *articulorum* ligamenta & tendines, ſub *Arthritidis* larva rodendo exurit: nunc nervulos *Lumbares*, interdum & *renes*, ſimulata *Nephritide*, torquet: varios ubique dolores inferens, pro partium quaſcunque inſederit, diverſitate. De his autem non eſt quòd ſigillatim dicamus; quandoquidem ex iis, quæ de doloribus *Pſeudocolicis* modò dicta ſunt, cuivis ad ſacra *Hygeæ* facienda ſolenniter admiſſo facilè ſit colligere; eos exoriri omnes ab acrimonia vel *ſalina*, vel *acida* Succi Nervoſi; omnéſque pariter compeſcendos eſſe quà *ſubductione*, quà *correctione* illius ita peccantis materiæ. Quibus verò *remediorum* generibus utrumque ſit præſtandū, iterum-iterúmque monſtravimus. Satis itaque eſto, de *curatione* horum dolorum inſti- Art. 11.

tuenda

tuenda ſtrictim admonere, in iis ſemper annitendum, ut ſucci præcipuè Nutritii dyſcraſia contemperetur; ut acidorum, acrium, ſalſorum, aliorúmque efferveſcentia, & orgaſmus compeſcatur; ut copia omnium leniter minuatur, & cloaca quaſi corporis ſenſim eluatur; ut denique affectis injuriâ partibus ſuus cuique tonus reſtituatur. Nobis enim nec vacat, nec volupe eſt, in hunc inamænum, totiéſque ab aliis tritum longiùs exſpatiari campum: & ſpeciminis locum occupent prædicta.

VI. *De* Paralyſi *Scorbutica.*

Art. 12. Eſt etiam tempus, ubi modò dictos Ventris, lumborum, Capitíſque præſertim dolores PARALYSIS quædam excipit; à *Paralyſi Veterum* ſignis ſuis diacriticis, ſupra *cap.* 2. *art.* 8. deſcriptis, facilè diſtinguenda: indubiéq; ex eo deducenda, quòd tartareæ Succi Nervoſi impuritates, οἷον κρηνῆς πηδὸς ἐκ τοῦ βάθους μεταστάσεως γινομένης, in ſpinam dorſi, nervorúmque origines effuſæ, cæcos illos, per quos Spir. animalibus patere ſolet aditus, meatus obſtruendo præcluſerint. Nec eſt, quòd multùm ambigamus de *Via*, per quam iſtiuſmodi materia, Paralyſin mox paritura, ex inteſtino-

ſtinorum ac Meſenterii membranis tranſmiſſa ad medullam ſpinalem, nervos indè productos invadere, híſque non ἀναισθησίαν quidem, ſed ἀκινησίαν inferre poſſit. Nam à nervis illis, qui à Plexu abdominis maximo in Meſenterium juxta atque in inteſtina diſſeminantur; quíque cum Lumbaribus per mutuam quaſi inoſculationem ubique ferè commercium exercent.: via utique & expedita patet, & compendioſa ex utriſque in ſpinam dorſi. Et quàm ſit in proclivi, ut humor aliquis hinc indè transferatur, remeétque, per funiculos Nervorum inter ſe κατὰ τὸ Συνεχὲς communicantium; res ipſa loquitur, ut in multis aliis morbis, ita & apertiſſimè in *ſtrumis* & *Scrophulis*, quæ ſedes ſæpe mutant, ex materiæ unde ſubnaſcuntur metaſtaſi. Quæ ſive criticè, ſive ſymptomaticè fiat, minimè dubitandum quin in cauſa eſſe poſſit, ut *Capitis* quoque doloribus interdum iſthæc Paralyſeôs ſpecies ex inopinato ſuccedat: materiâ Scorbuticâ de Cerebro in ſpinalem medullam delapsâ, nervorúmque ad hos vel illos ex artubus ſpectantium origines òbſtruente. Quamvis enim Paralyſeôs propriè ſic dictæ proxima & formalis ratio, in reſolutione ſeu laxitate nervorum unicè conſiſtat; ad iſtam tamen reſolutionem nervis inferendam fa-

cere potest, quicquid Spir. animalium, seu illius influxûs subtilissimi, quo solo nervorum funiculi ad voluntatis imperium invigorantur ac distenduntur, quicunque is demum fuerit, commeatum sit intercipiendo: *compressio* scilicet, *præcisio*, & *obstructio.* Non est itaque necessum, ut hîc ad nervorum *emollitionem* vel irrigationem ab aliquo humore confugiamus: ut falsò docet *Rondeletius* (*Meth. Med. cap.* 32.) & cum eo *Laur. Joubertus* (*in tract. de Paralysi*) qui ex precaria hypothesi, solam pituitam tenuem Paralysin excitare existimat. Maximè quũ emphraxis nodo faciliùs promptiúsque solvendo sufficiat.

Porrò, sicut hujusmodi *Paralysis* non aliunde oriri videtur, quàm à succi Nervosi recrementis crassioribus, inconspicua nervorum permeacula obstruentibus: ita & *Convulsiones*, quæ non minùs frequenter affectum hunc comitari solent, ab iisdem acrimonia sua vel salina, vel acida nervoso generi infestis, ac delicatissima nervorum involucra atque fibrillas alternatim rodentibus ac vellicantibus, potissimùm adscribendas esse censemus.

Hæc

Hæc igitur Symptomata; ut & *Stupor*, *Tremores* & id genus alia accidentia *Neuritica* Scorbuto familiaria, ut *causis*, ita & *curandi ratione* per omnia ferè conveniunt: nec ad sui ablationē aliud quicquam in genere exposcunt artificii, quàm ut *remedia invigorandis corroborandisq; Cerebro et Nervis appropriata, cum Antiscorbutis generosioribus conjungantur.* Horum *formulas* de industria prætermitto; apud *Sennertum*, *Horstium*, *Willisium*, in Libris de *Scorbuto* & *Convulsionibus*; item apud *Deckerum*, in notis ad *Praxin Barbettianam*, *pag.*153. legendas. His autem, ulterioris auxilii causâ, adjungendum esse existimo, *Thermarum Sulphurearum* usum, ad plures septimanas continuatum. Testatur enim consultiss. *Citesius* de calidis *Borbonensibus*, quamplurimos se ex Colica apud *Pictavenses* olim Epidemica in Paralysin conjectos, earum virtute ad integram sanitatem brevì perductos observâsse: ipséque etiam idem testari possum, de *Thermis* nostris apud *Bathoniam* in agro *Somersettensi* scaturientibus.

VII. *De* HYDROPE *Scorbutica.*

Art. 13. Inter hæc graviora Scorbuti jam inveteraſcentis accidentia, heic ſibi locum vendicat & HYDROPS: quo nunc pedes, nunc venter, & aliquando univerſum quoque Corpus fœdum in modum intumeſcunt; quique & cum duriore abdominis, hepatis, lieníſque tumore; & cum reſpirandi difficultate majore (quæ à Catharſi ſolet ingraveſcere) quàm aliàs affligit.

Hujus *Cauſam proximam* liquidò apparet eſſe *Lymphæductuum liquorem*, præter naturæ inſtitutum extravaſatum, ſensímque collectum in partium affectarum membranis: hócque quòd tenellula illa vaſa, quibus latex seroſus circumferri debuit, ejus vel nimiâ quantitate fuerint ad diruptionem uſque diſtenta, vel acrimoniâ eroſa; prægreſsâ *Glandularum* iiſdem Lymphæductibus inſervientium obſtructione. Hinc enim neceſſum videtur, ut præpedita in ſuo reditu *Lympha*, quà data porta copiosè effluat, ſicque graviſſimum hunc morbum, *Hydropem* ægris brevì inferat.

Remotæ

Remotæ autem cauſæ admodum variæ *Art.* 14.
ſunt. Nam quæcunque Chyli ſanguificationem ita lædunt, ut ex ipſo non quidem bonus & laudabilis, ſed crudus, vitioſus, juſtóq; ſeroſior ſanguis generetur; eadem manifeſtò faciunt ad inducendam hanc *Lymphæ* exundationem. In his verò primatum tenere videtur immoderatus *Aquæ Vitæ* dicam, an *mortis*, & *Spirituum ardentium* uſus; quo acidum illud Ventriculi fermentum, famis pariter atque digeſtionis ὑπέκκαυμα, uſque eò obtunditur, ut alimenta in illo neque rite comminui ac fermentari poſſint, neque deinceps ab invicem ſufficienter ſegregari. Unde crudus atque aquoſus, ſed & acrimoniæ particeps Chylus neceſſariò emergit; ſibi per omnia conſimilem ſanguinem & ſuccum nutritium ſuppeditaturus. Adde, quòd devoti illi *Bacchi Antiſtites*, qui dies noctéſque iſtiuſmodi ſpirituum poculis indulgent, utplurimum cum *Cerere* divortium faciunt; at ratione acrimoniæ illius ſalſæ, quam vino aduſto ineſſe teſtatur ingens faucium ardor, ſitíſque indè accenſa, vehementer ſitiunt: & ad tollendam ſitim, toto pomeridiano tempore *Bacchanalia* celebrare coguntur. Hincq; non poteſt non generari Chylus, & deinde ſanguis, cum

ſucco nutritio, crudus, ſeroſus, & hydropi inferendo aptiſſimus. Sícque *Lenæi* iſti Heroes, dum bibendo curas diluere ſtudent, præcipites ſe in Stygias undas mittunt. *Habitualem* nempe ſibi ultrò contrahunt *Hydropem*; non ſolùm alienatis à craſi ſua ſanguine ac ſucco alibili; verùm & viſceribus ipſis per diluvium ſeroſum tono ſenſim exutis.

*Art.*15. Horum igitur ſtatus, ubi ſemel à Scorbuto arctiùs obſidentur, pro deplorato plerumque habendus. Utpote qui *Cachexiâ* inveteratâ, háncque excipiente demum *Hydrope* quaſi eviſcerati; neque *Cathartica*, nec *Diaphoretica*, aut alia ulla remediorum genera exhauriendis aquis accomodata ferre valent. Hujuſmodi itaque in caſibus, ſerò nimis advocato in auxilium *Medico*, aliud nil quicquam reſtat agendum, niſi ut prudenter præmiſſo permagni illius, in quo ægroti verſantur, diſcriminis prognoſtico, experimentum faciat, quantum ſubſidii ſit ſperandum ex uſu *Cardiacorum* ac *Diureticorum*, cum valentiſſimis *Antihydropicis* atque *Antiſcorbuticis* ritè conjunctorum.

Aliis autem, qui de Scorbuto inciderint in Hydropem; ídque *ſubitò*, & per cauſam

causam aliquam *evidentem*; non idem periculum calamitásque imminet. His ergo ut *Medicus* amissam sanitatem eâ qua par est fide ac solertiâ restituat; *curationem* in hunc modum aggrediatur.

1. Ubi serosa colluvies è Lymphæductibus ex improviso exundans, non tantùm copiâ suâ, sed etiam *aciditate* peccat: ibi illa quamprimùm corrigenda est, atque emendanda medicamentis suprà, in *cap. de Scorbuti ex Acido in primis oriundi curatione*, præscriptis. *Art.16.*

2. Quoties eadem *salsedine* offendit (quod plerumque fit) toties convenient remedia in præcedentibus ad curandum Scorbutum à *sale fixo* exortum laudata; ut & *sudorifera aromatica*, spiritibus *Antiscorbuticis* nobilitata, quorum ope salsedo luxuriantis lymphæ potentissimè corrigetur.

3. In utroque casu summoperè conducunt *Hydragoga*, post aliqualem seri seu acidi, seu salsi contemperationem exhibita: sed dosi mediocri, & identidem repetitâ. Conveniunt quoque, post benigniores purgationes, *Diuretica* (in quorum numero maximè laudantur cineres

Bufonum, *Apúmque* pulvis, in lixivio cum *ſale Geniſtæ* facto propinati) *Exſiccantia*, partéſque læſas *redintegrantia*, & præ omnibus aliis diuturnior à *potu abſtinentia*, de cujus admiranda virtute vide ſis *Fabricium Hildanum*, *Centur.* 4. *obſerv.* 41. Eximiè item conferunt *Diſcutientia* & *Reſolventia* externè applicata partibus lixiviali cataclyſmate tumefactis: hæcque ſub variis *Emplaſtrorum*, *Cataplaſmatum*, *Sacculorum*, *ſuffituum*, &c. formulis uſurpanda.

Inter *ſpecifica* melioris notæ recenſentur *Pilulæ Hydroticæ* à *Cl. D. Zwelfero*, in *Pharmacop. Auguſtan. pag. m.* 213. præſcriptæ; Electuar. Hydragogum *Sylvii*, *in Prax. Medic. lib.* 1. *cap.* 7. *ſect.* 55. videndum; Tinctura *Allii*, vino *Abſinthite* extracta; Lixivium Diureticum *Leviathan Rabbi*, apud *Heurnium lib.* 2. *method. medend. cap.* 6. deſcriptum; Decoctum Sudoriferum *Quercetani*, in *Pharmacop. Dogmat. reſt*: Specificum Diaphoreticum *Greg. Horſtii*, in *lib. de Scorbuto*: Aqua Hidrotica *Sennerti*, in *cap. de Hydrope*: *Theriaca Veneta*, vino Malvatico diſſoluta, & cum guttulis aliquot ſpiritûs *Salis Ammoniaci* propinata.

De

VIII. *De* Atrophia *Scorbutica.*

In rebus Phyſicis, exoriri ab una eadémque cauſa diverſos nonnunquam, imò & inter ſe mutuò contrarios effectus; ídque ob varias ſubjecti, in quod vires illa ſuas exercet, diſpoſitiones: haud novum eſt. Hinc enim axioma illud vulgare; *omnis Agentis energia ad capacitatem Patientis reſtringitur.* Hujus verò rei eximium in morbo iſthoc πολυμόρφῳ ſeſe offert exemplum. Quippe ſicut à Scorbuto interdum ſcaturit *Hydrops*, quo nunc una, nunc plures, quin & omnes corporis partes ultra debitam ſibi magnitudinem intumeſcunt: ita è contrario haud rariùs contingit, ut ex eodem generetur & *Atrophia*; qua modò hæc vel illa pars ſingularis, modò, & ſæpiùs quidem Univerſæ (cartilaginibus, oſſibus & parenchymate viſcerum duntaxat exceptis; upote quæ parùm aut nihil in ipſo etiam Maraſmo extenuantur) contabeſcunt & abſumuntur; genio ſuo ſenſim defraudatæ. *Art.* 17.

Accidit autem defectus hic Nutritionis, cre-

crebriùs *Succi nutritii*, rariùs *Partium affe-ctarum* vitio.

Succi Nutritii vitio; quoties is aut *deficit* in universo corpore, vel in aliqua parte: aut *incongruus* ac *ineptus* evasit partium substantiæ indies reparandæ.

Deficit in *Universo* Corpore, in hoc casu (alios enim nostrum non est heic attingere) aut ob Chyli boni & laudabilis *penuriam*; aut ob ejusdem *distributionem* ad partes indè alendas quomodocunque *impeditam*: & in parte aliqua *privata*, ex pariter intercepto sui in eam influxu; sive id fiat ob nervorum ad ipsam tendentium dissectionem, aut compressionem, aut (quod sæpissimè obtingit) obstructionem; sive ab alia qualicunque causa.

Idem succus nutritius corpori, ejúsque partibus his vel illis resarciendis redditur *ineptus*, ubi à dulci sua, subpingui & balsamicâ naturâ alienatus, in *salsam*, *lixivialem*, *muriaticam*, *acidam*, &c. degeneravit: utì in Scorbuto inveterato, tum *salso*, tum *Acido* sæpe usu venire, consentaneum est.

Partium

Partium denique *nutriendarum* crimine contingit *Atrophia*, quoties ipſæ à quacunque demum cauſa, & inprimis *externa, fortuitâque*, aliquam paſſæ ſunt injuriam inſignem; ex caſu nempe, contuſione, vulnere grandi, &c. unde non tantùm *nervi*, per quos continuum ſucci nutritii ſupplementum debuit inferri, rupti, aut diſſecti; verùm *carnes* ipſæ, ac *membranæ*, &c. labefactatæ ſunt & graviter vitiatæ. Ideóque in hoc caſu ſuccus alimentaris non tantùm deficit, ſed *corrumpitur* quoque, ubi ad partium ita læſarum confinia acceſſerit.

Ut ex ingenti campo excerpta in exiguum denique gyrum compellamus; equidem *Atrophiam* Scorbuto propterea ſupervenire ſuſpicamur, vel quòd *Succus nutritius* ita in itinere ſuo, per viarum quas liberè debuit pertranſire, *obſtructiones*, intercipitur, ut nutriendis partibus non poſſit accedere: vel quod *idem*, etiamſi itineris metam aſſequatur, conceptæ tamen *ſalſedinis*, aut *Aciditatis* eximiæ ratione, adeò vitioſus exiſtit, ut partibus neutiquam inſerviat reficiendis.

In *priori* caſu, ſi *Obſtructiones* in venularum *Lactearum* anfractibus hærent ; alvus utplurimum juſto fluidior, albicantia rejicit excrementa : utrumque à Chylo in inteſtina reſtagnante. Sin penitiora *Meſenterii*, & *Glandulas* præſertim ſucci alibilis depurationi comparatas inſederint : tunc duri, magníque, & (malo in deterius jam tum ruente) Scirrhoſi *Tumores* in Meſenterio excitantur, manifeſti locorum præcipuè affectorum indices.

In *poſteriori* autem, Chymus neque refluit in inteſtina, nec glandulas mole auget ; ſed ad corporis uſque habitum delatus, illícque à partibus refectione indigis, tanquam ingratus atque inutilis, planè rejectus ; inibi nunc maculas & tubercula, nunc ſtrigmentorum quaſi ſquamulas, ſcabiem, ulcuſcula ſordida, & id genus alia pravitatis ſuæ indicia profert : quæ pro variis acrimoniæ *Salinæ* aut *Acidæ* gradibus ac conditionibus, haud parùm inter ſe variant.

Nemini itaque obſcurum eſſe poteſt, optimam *Curandi* hujus affectûs rationem vel in eo conſiſtere, ut *Galaxiæ* obſtructiones

ones per convenientia expediantur *Ecphractica:* vel in hoc, ut *ſucci nutritii vitia*, quæ & qualiacunque fuerint, *Alterantibus* corrigantur ac emendentur: ſed & nonnunquam in *utroque*.

Inter *Deobſtruentia*, haud ſcio equidem an quicquam utilius homini à natura datum ſit *Acidulis:* quæ facilè in adyta Meſenterii & Glandularum ſeſe penetrantes, vias Chyliferas omni ab infarctu, quà attenuando, quà detergendo liberant; nec tamen ullum interim relinquunt ſive caloris, ſive acrimoniæ veſtigium. Proſunt quoque *Fotus*, *Linimenta*, *Balnea* aliáque remedia *Externa*, qualia Practici pro Hecticis tabidíſque præſcribunt.

Ex *Alterantibus*, ſeligi debent ea, quæ huic vel illi Succi alimentaris vitio ſpeciatim adverſentur: *Antacida* nimirum, quoties illius dyſcraſia in *acore* potiſſimùm radicatur; & quæ *Salſedinem* humorum deſtruere apta nata ſunt, ubi ejuſdem intemperies præcipuè dependet ab exuperantia *Salis*. In utroque autem genere, *Temperatiora* ſunt cæteris præferenda.

Contra Maraſmum à Succi nutritii *Salſedine*

ſedine exortum fortiſſimè militant *Lac Caprillum*, inprimis ſi Capra herbis Antiſcorbuticis alatur, aut ſi ſpiritus aliquis adverſus eundem affectum valens lacti inſtilletur; *Apozemata* ex *Taraxico*, *Endivia*, *Cichorio*, *Oxalide*, *Beccabunga*, *Cherefolio*, *Uvis Corinthiacis*, & id genus aliis parata, ſpiritúque *Cochleariæ* nobilitata; *Aquæ Limacum* compoſitæ temperatiores; *Syrupus aureus* Joh. Anglici (*Gatiſden* nempe) à *Cl. Sennerto* adverſus febrem Hecticam laudatus, qui commodiſſimè dilui poteſt decocto *Taraxaci*, aut *Sero* lactis adhuc tepido.

In defectu nutritionis ab ejuſdem ſucci nutritii *Acore*, plurimum emolumenti adferunt *pulveres Teſtacei*, per plures dies in aqua *Limacum Magiſtrali* exhibiti: Lac *aſininum*, aut *Vaccinum* aquâ hordeatâ, vel è Taraxaco deſtillatâ dilutum: *Juſcula inſtaurantia*, ex *Cochlearum*, *Limacum*, *Teſtudinum*, *Cancrorum*, *Aſtacorúmve* fluviatilium carnibus in aqua hordeata, donec ferè liqueſcant in gelatinam, decoctis, per ſetaceum tranſmiſſis, cúmque *Amygdalis dulcibus*, *pineis*, *ſemin. frigid. major.* & *Saccharo* albo canto, vel *Perlato* conditis confecta; & aquis *Antiſcor-*

tiſcorbuticis temperatioribus parùm diluta. Hæc enim ſuo tempore uſurpata, ſenſim devicto ſucci alibilis acore, reficiunt ſimul & impinguant.

Sunt & Corrigentia quædam *Univerſalia*, qualia ex Mineralibus & Metallis, aliiſque ad has vel illas Animalium partes minùs determinatis parantur efficaciſſima, ideóque in utriuſque generis Atrophia haud incommodè adhibenda; ut *Calamelanos*, *Tincturæ Antimonii*, *Chalybis*, *Corallii*, *Margaritarum*, &c.

Superſunt & *alia* adhuc Hydræ hujus capita, hactenus ad ſcrutinium revocatis quidem & numero plura, nec levioribus telis abſcindenda: ſed talia, quæ nec incommodè poſſint ad iſtam vel illam è toties jam deſcriptis *Sanguinis*, aut *Succi Nutritii* intemperiebus referri; nec alia ad ſui præciſionem expoſcant remedia, quàm quæ ſuprà ſunt, ſuo quæque in loco, præſcripta, ad iſtas utriuſque liquoris dyſcraſias reſpectivè alterandas corrigendáſque. De *his* igitur ſilentium agere conſtitui: ne aut *Lectori* faſtidio ſit moleſta prolixitas; aut *ipſius* ingenio videar diffidere, ſi de tam perſpicuis rebus diutiùs

diutiùs differam. Adhæc, defesso nunc tandem calamo opportunè adest ἰσχατόκολλον; &

Jam pervenimus usque ad umbilicos.
Jam Lector *queriturque, deficitque*;
Jam Librarius *hoc & ipse dicit*;
Ohe jam satìs est, ohe Libelle.

Επφώνημα,

Επιφώνημα,

IN

Medicastros.

ALia inter quæ in hoc opere observaveris, *Lector Cordate*, severiori tuo judicio minùs quàm nobis in votis fuit, arridere; illud cum primis te admiratione affecisse suspicamur, nos in *Therapeutica* illius parte, *Formulas* quas vocant, & *Systemata Medicamentorum ad pondus & mensuram non exegisse*. Æquum est igitur, te hîc, coronidis loco, admoneamus; id à nobis factum fuisse, non ut de diligentia aliquid remitteremus, non ex ignoratione artis medicamina suo quæque in genere componendi: sed inductu con-

conſilii recti, honeſtique, & publicam tum Ægrotorum, tum his medicinam facientium utilitatem reſpicientis.

Sciebam nempe, & *Seniorum* ſolertiam, in *Pharmaceutice* pro naſcentis ſub manu commodi opportunitate inſtituenda, id mihi laboris ſupervacuum reddidiſſe: neque in cudendis ex re nata remediorum formulis, artificium ineſſe vel tam *abſtruſum*, ut *juniores* etiam τῶν ἰατρῶν παῖδες lateat; adeove *Sanctum*, nemini ut liceat, ne latum (quod aiunt) unguem ab Anteceſſorum in eo præceptis diſcedere.

Sciebam præterea, quin & impensè dolebam, haud rarò contingere, ut ex iſtis medicamentorum præſcriptis, ſeu (ut vulgo

go dicuntur) *Receptis*, quæ *Practicorum* in libris nusquam non scatuiunt, multo plus periculi quàm emolumenti non rectè valentibus (ut de sic læsa simul *Artis* omnium divinissimæ dignitate nunc sileam) suboriatur. Idque dum temerè in usum revocantur ab iis, qui nec illorum rationes, nec utendi ἐμπειρίαν calleant; ast omnium literarum, & politioris disciplinæ, nedum *Physiologiæ* expertes, se tamen jactitent morbis quibuscunque (si Diis placet) curandis pares esse: eo quòd ingentem *Receptorum* sylvam, hinc raptim & indè collectam, atque sub variis titulis, tanquam in locos communes, dispositam secum consueverint circumgestare. Quasi ad assequendum nobilissimum illud, & per universitatem rerum latè discurrens *Medendi* mysterium (quod norunt tamen Eruditi, priscos illos sapien-

tiæ conſultos, non Mortalium induſtriæ, ſed cœlo deductum *Diis* ſuis immortalibus adſcripſiſſe) aliud nil eſſet requiſitum, præter inconſultam neſcio quam iſtiuſcemodi *Præſcriptiuncularum*, unà cum nominibus Morborum quibus accommodatæ fuerant, ῥαψῳδίαν. Horum itaque, & aliarum id genus peſtium, quorum culpâ factum eſt, ut Divina *Medicinæ* ſcientia apud imperitos malè audiat, Sacrilegæ audaciæ ut, hac ſaltem ex parte, iremus obviàm; deſtinato conſilio ſtylum abſtinuimus à *Formulis* præſidiorum hic deſcribendis: ne aliter ſi feciſſemus, *Semiſcioli* iſti ſibi anſam indè arriperent, in vitas credulorum, Artiſque noſtræ gloriam porrò peccandi.

Hactenus equidem ad *Ariſtotelis* exemplum ſtudia mea compoſui; qui alumno ſuo, *Alexandro Magno*, ipſum

ſum diſciplinarum *Acroamaticarum* quas vocant, dignitatem, evulgatis earum præceptis, profanâſſe querenti fertur reſcripſiſſe; *ita libros illos eſſe editos, ut haberi poſſint pro ineditis: nec enim quenquam ſenſum ipſorum magnopere percepturum eſſe, niſi quæ in iis continerentur, jam anteà didiciſſet.* Ipſe ſcilicet pariter indignor, communicari ſublimioris doctrinæ laudem cum humillimis. Neque enim unquam *Sapientiam* inter vulgus hominum quiſquam diſſeminare tentavit, abſque peſſimis ſucceſſibus, miſerorumque pernicie. Quid? ſi quis *Jura* ac *Leges* illos docere velit; quas contentionum tempeſtates, quantos tumultus, quot rebelliones ſuſcitabit? Idem de *Religione*, de arcanis *Imperii*, de *Medicorum* ſecretis & ſimilibus.

Et intereſt ſanè generis humani,

ut ii quos θεῶν χεῖρας non vano prorsus elogio dixit *Antiquitas*, sanctissimam suam disciplinam nemini, præter hos qui ad eam publicè profitendam ex legum auctoritate admissi, & νόμῳ ἰητρικῷ ὡρκισμένοι fuerint, edoceant. Sic enim optimè & hominum saluti consultum foret, & honori disciplinæ. Hincque subtilissimi illius Philosophi, *Hieron. Cardani* judicio (*in Libr. de Socratis studio*) qui artem *Hippocraticam* communicârunt populis, morte oppidò digni sunt, nec simplici. Eorum enim facto, peritissimi Medicorum acceperunt judicem populum: ut errare cum illis cogantur; aut si rectè agendo perdurare velint, atq; persistere, casus ægrorum infelices illis attribuantur.

Interest etiam, ut procul removeantur ab ejusdem Artis *exercitio*, qui

qui ipſam ne à limine quidem ſalutârunt : ſed civium valetudinem quæſtui habent, debitumque artis fructum aliis ſceleratè præripiunt, qui ab ineunte uſque ætate in ea addiſcenda operæ plurimum, ingenteſque ſumptus fecere. Quid enim *crudelius* excogitari poteſt, quàm imperito, & quicquid uſquam concipitur nefas, lucelli causâ, auſuro Agyrtæ bonos cives tradere impunè occidendos? Quid *iniquius*, quàm ſublatâ munerum, dignitatum, graduum, meritorum, perſonarum diſtinctione; profanis ſacra, ignavis generoſa, ardua indoctis, ſubtilia idiotis, honeſta impuris, omnibus omnia licentiſſimè, & cum impunitate permittere? Quid denique *periculoſius*, quàm juſta, & divinis pariter atque humanis legibus conſentanea, omnique ab ævo à tot viris prudentiâ ſimul & imperio illu-

ſtribus ſolenniter ſancita Medicorum *Privilegia*, quibus, tanquam fixis publicâ auctoritate terminis, olim diſtincti fuerunt, & ab Empiricorum invaſione defenſi, violare; ad liberalis contemptum eruditionis, indeq; neceſſariò ſuccreſcentis barbariei inductionem? Eò enim ſolet impendi labor ac induſtria, unde emolumentum atque honos ſperetur; at demptis ſtudiorum præmiis, etiam ſtudia mox pereunt: ſeu ut idem elegantiùs exprimit *Jamblicus* apud *Stobæum* (*Serm.* 46.) *augetur et creſcit, quicquid in honore eſt; deficit et minuit, quicquid in contemptu eſt.*

Eſt itaque, quòd metuamus *Medicinæ*, ne intra unius abhinc ſæculi decurſum, uſque eò evileſcat ejus *Porfeſſio*, ut indigna habeatur, cui viri ſive natalibus ingenui, ſeu egregiis in-

ingenii dotibus ornati, ſe totos devoveant. Diu namque jam eſt, quòd haud parum de priſtina ſua exiſtimatione, non ſolùm apud ventoſam plebem, verùm etiam Magnates, Satrapas, ſummiſque rebus præpoſitos, perdidit: indies magìs magiſque, tanquam impellente fato, declinans ad occaſum. Hocque alia nulla, utì videtur, de cauſa, niſi ex ingenti numero, & inſcitia, vilitateque (ne quid gravius dicam) eorum, qui ſcientiæ orgiis nunquam initiati, ſacris tamen operari non erubeſcunt: quique neglectâ Morborum per cauſas naturales cognitione dignotioneque, Ἐμπειρίαν ſolam temerè dicam, an impiè conſectantur; atque ut *Plinius* veriſſimè (*lib.* 26. *cap.* 1.) *diſcunt periculis concivium, ac per experimenta impunè mortes agunt.* Hodie ſcilicet, ſi unquam (quod nulli non honeſto pectori dolorem

inurere debet acerbissimum) ejusmodi *Receptariorum*, *Circumforaneorum*, *Veneficorum* omnia plena.

Fingit se Medicum quisquis, idiota, profanus,
Judæus, monachus, histrio, rasor, anus.

Nihil dixisti, *Satyrice*; medicos se fingunt quoque *Rizotomi*, *Seplasiarii*, sordidi *Balneatores*, triobolares *Phlebotomatores*, spurcidici *Lenones*, indocti parochiarum *Sacrificuli*, *Chymistæ* carboniperdes, audiculi *Edentatores*, impudentissimi *Uromantes*, veteratores *fatidici*, libidinosæ *obstetrices*, τριβάδες, & præ cæteris omnibus perfida illa, ingratissimaque impostorum gens, *Pharmacopolæ*; qui sunt in Rep. *ægrorum pernicies, rei medicæ calamitas, & Libitinæ præsides.*

His tamen σκολοπάγγαις, catasta, loris

ris & equuleo dignissimis, *Magistratus*, importuna utique, & non solùm proletariis, & capite tantùm censis, sed amplioris fortunæ hominibus, imò sibimet etiam ipsis interdum exitiali lenitate, parcunt: neque ulla in eos pœna in Rebusp. constituta est (ut olim graviter conquestus est *Hippocrates* Magnus, in Νόμῳ) præterquam ignominiæ. Quæ non afficit, neque contingit eos, qui ex composito personam Medici induerunt. Ut nos, gravissima quidem de causa, cum *Marcello Palingenio*, exclamemus;

O miseræ Leges! quæ talia crimina fertis.
O cæci Reges! qui rem non cernitis istam.
Vos quibus imperiū, qui mundi fræna tenetis,
Ne tantū tolerate nefas, hanc tollite pestē, &c.

aut clausis nunc tandem musæis nostris, nuncioque Philosophiæ remisso,

ſo, de juſtiſſimo Regum patrocinio deſperantes, ita nobiſcum, quemadmodum *Salomon*, in re graviori, expoſtulemus; *ſi unus et ſtultorum et noſter eventus erit; quid nobis prodeſt, quòd majorem ſapientiæ dedimus operam?*

Habent quidem literæ humaniores, & illa πωκίλη φιλομάθεια, neſcio quam vim ἐατουργικὴν; ut quos Muſa illa ſemel afflavit, ſemper ad illud *Sophiæ* templum reſpiciant: quaſi ſua tam ſanctum erga numen devotione ſatis beati. Cæterùm ubi nobiſcum ſeriò expendimus, qualem ſpicam culmus iſte ex ſe tandem effundit; quid quæſo, præter ſteriles ariſtas, nudam inquam contemplandi delectationem, & famam egentibus inutilem ſuique tædium cito ſenſuram, relinquit? Nunc enim perverſam rationem fortuna inſtituit, ut in

multis

multis gentibus propè ſit ad egregii animi indicium, arceri à regiis, aut in illis jacere: & ubi Muſis olim præcipuum fuit ſacrarium, ibi ſi benè rationem ponis, virtutis jam opus ſoli agant nummi. Adeoque ad ſeverioris prudentiæ faſtidium compoſitus videtur ſæculi hujus genius, ut nihil ſupra artem paraſiticam ſciviſſe, percommodum ſit, nec Magnatum favore indignum: imò, præter ignorantiam, & mores impudicos, nulla pateat ad honores via. Ita apud populum pariter populique duces, munera noſtra ſordent; ac lampadum inſtar, aliis inſerviendo gratis ipſi conſumimur. Ille quidem nobiliſſimus *Philoſophiæ Naturalis* mor, impetuſque ſciendi, à pecuniæ & ambitûs utilitate ſemotus, in ſecuris & jam felicibus ingeniis, inter avitas opes digna & præcipua majeſtate ſe commendat. At verò ſi

quis

quis angusti cultor agelli, impari amore deceptus, de egestate sua sublimia quoque *Physices* mysteria contemplari, & eadem sinceritate colere audebit; quantumcunque magnificè de studiorum profectu cogitet, sæpissimè de *Hecates* cœna gustabit. Divitiæ enim, quamvis cæcæ, norunt tamen divertere ab inopi eruditione: quasi dissonum sit, & incongruum *Pluti* cum *Apolline*, *Minerva* & *Mercurio* commercium.

His malis insuper accessit & illud; inter ipsos etiam *Literatos* tam insana gliscit ardetque de gloriolæ umbra contentio, ut nemo edere in publicum aliquod Scriptum possit, qui non statim inveniat obtrectatorem. Nihil aliud autem suis curis, suis laboribus, quàm invidiam & animi ægritudinem quærere, extrema dementia est.

No-

Nostrum itaque Ordinem, ut vides, haud simplex infelicitas premit. Nempe qui *Medicinam* scriptis excolere aggrediuntur, sese virulentis *Aristarchorum* censuris ultrò exponunt: qui contrà stilo silentium cautè indicunt, pro desidiosis vulgo habentur, aut saltem pro non multùm eruditis. Hinc contemptu obsidemur, illinc metu.

Sic undique laborantibus, quid aliud superest consilii, nisi ut minimo contenti, taciteque solatium petentes à studiis, domi privatim sapere contendamus? Hoc equidem longè consultius videtur, quàm aut per animi impotentiam succumbere, & cedere fortunæ; aut visa nobis & cogitata, ut ut ad Artis ejus quam profitemur, augmentum spectantia, divulgando, eas tempestates ciere,

quæ nobis in posterum otium & quietem adimant. Mihi igitur certum est, posthac ita facere : ne quis unquam in futuro de calami mei ineptiis conqueratur ; nec ipse vicissim de illius malignitate. In freto vixi, moriar in portu. Vale itaque, *Lector candide* ; atque meis, tum *Typographi* erratis sit tua humanitas nonnihil præsidii.

FINIS.

